

EL MIRALL

Octubre 1991

núm. 48

275 ptes.

Sa Gerreria: un barri de vella història
Enric Casasses / Maria M. Company
L'aventura del PCE(i) i els G.A.B.

Aquests premis, destinats a **estimular l'escola catalana**, són dotats per la FUNDACIÓ JAUME I amb les aportacions dels receptors del **llibre-nadala** que aquesta Fundació tramet cada any a les persones interessades per la nostra cultura.

L'àmbit d'actuació és el dels Països Catalans.

L'organització dels premis compta amb l'assessorament de la DEC d'Òmnium Cultural.

Els PREMIS BALDIRI REIXAC són convocats en TRES MODALITATS:

1. PREMIS A ESCOLES

12 premis de 500.000 ptes. cadascun.

Serà premiada la qualitat global de l'actuació escolar en l'aspecte concret de la catalanitat. Hom valorarà el lloc que ocupen la llengua i la cultura catalanes en el projecte educatiu i en el conjunt de les activitats del centre.

Per a participar-hi cal omplir i trametre el QÜESTIONARI que facilita la FUNDACIÓ JAUME I, així com la documentació que s'hi demana.

Les escoles ja presentades en anys anteriors i no premiades que desitgin optar a aquesta convocatòria, només caldrà que presentin un nou qüestionari actualitzat, sense necessitat d'aportar nova documentació.

No es poden presentar les escoles guardonades en convocatòries anteriors.

2. PREMI A MESTRES I PROFESSORS

Dotat amb 800.000 ptes. que es distribueixen com segueix:

400.000 ptes. al treball guardonat, i una subvenció de 400.000 ptes. per a contribuir a la seva edició.

Destinat a docents de tots els nivells, **serà atorgat a un treball inèdit de temàtica pedagògica l'ús del qual estimuli l'ensenyament en català a qualsevol àmbit educatiu.**

Cal acompanyar els treballs —presentats anònimament— amb la FITXA D'INSCRIPCIÓ complimentada, dins un sobre tancat. A l'exterior hi constarà només el títol del treball.

A l'edició del treball premiat s'hi farà constar el premi amb el qual ha estat guardonat.

El Jurat podrà dividir el premi o deixar-lo sense adjudicar.

3. PREMIS ALS ALUMNES

50 premis de 75.000 ptes. cadascun, en llibres catalans, a triar pels interessats.

Seran atorgats a **treballs de classe, fets preferentment en equip** per alumnes de Parvulari, EGB, Ensenyament secundari, COU o Educació especial.

Els treballs hauran de ser **escrits en català. Podran versar sobre qualsevol de les matèries o les àrees dels diversos cicles escolars, o bé ésser resultat d'activitats escolars** com excursions i visites, periòdics escolars i diaris de classe, col·leccions, audiodiscs, etc. (de murals, maquetes, manualitats, etc. més grans de 60 x 60 cm., només se n'admetran fotografies).

El Jurat considerarà d'una manera especial els treballs que suposin un **esforç de penetració en la realitat nacional catalana i en la nostra tradició cultural.**

Els treballs s'acompanyaran d'una memòria breu, no més llarga de dos folis, on s'especificaran les motivacions, les circumstàncies, la manera com s'ha fet el treball, etc. Quan es tracti d'alumnes de Parvulari, del Cicle inicial d'EGB o d'Educació especial, la memòria podrà ser redactada pel mestre.

Per a optar al premi, és imprescindible acompanyar cada treball amb la FITXA D'INSCRIPCIÓ, segons el model que en facilita la FUNDACIÓ JAUME I.

No seran admesos els treballs que no vagin acompanyats de l'esmentada fitxa d'inscripció complimentada.

ASPECTES GENERALS

Els treballs i la documentació s'han d'adreçar a la FUNDACIÓ JAUME I, Aribau, 185, 3r., 08021 BARCELONA, Tel. 200 53 47.

El termini de presentació s'acabarà el dia 14 de febrer de 1992. Els treballs tramesos per correu que arribin després d'aquesta data, només seran admesos si al mata-segells consta que la tramesa és anterior al 6 de febrer.

Els treballs no premiats podran ésser recollits del 15 de juny al 15 d'octubre, mitjançant la presentació del rebut d'entrada.

La FUNDACIÓ JAUME I podrà disposar dels treballs premiats durant un any per tal d'exposar-los i promoure'n la difusió.

Premis BALDIRI REIXAC

Aribau, 185 - Tel. 200 53 47 - 08021 Barcelona

Amb el patrocini honorífic de la

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

EL MIRALL

Revista mensual - 275 ptes.
Octubre - 1991 - núm. 48
ANY V

Edita:

OBRA CULTURAL BALEAR
 C/ Impremta, 1 - 07001 Palma
 Telèfons: (971) 72 32 99 - 71 48 57
 Telefax: (971) 71 93 85

Publica:

Associació EL MIRALL
 C/ Impremta, 1 - 07001 Palma

Producció, Administració i Publicitat;

Informació i Correspondència:

C/ Impremta, 1, Pral. 2ª Tel. 72 59 37
 07001 Palma (Mallorca)

Apartat de Correus 179

07080 Palma (Mallorca)

Delegació a Barcelona:

C/ Montcada, 20 (Palau Dalmasas)

08003 Barcelona

Delegació a València:

C/ Moratín, 15

46001 València

Director:

Clement Picornell

Cap de Redacció:

Gaspar Valero i Martí

Secretari de Redacció:

Josep Mª Magrinyà i Brull

Consell de Redacció:

Macià Blàzquez i Salom

Francesca Bosch i Capó

Rosa Mª Calafat i Vila

Antoni Ginard i Bujosa

David Ginard i Féron

Antoni Marimon i Riutort

Antelm Pujol i Fulgencio

Andreu Ramis i Puigrós

Pere Rosselló i Bover

Publicitat:

Santi Adrover i López

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels autors.

Coberta: Litografia de Pere Joan, editada pel Taller 6a, del fons de l'OCB.

Fotos:

EL DIA i EL MIRALL.

Maquetació i Fotocomposició:

Documenta Balear s.a.

Impressió:

Interior: OMNI S.A. Gremi Ferrers, 42.

Polígon de Son Castelló - Palma.

Coberta: Xisco Arts Gràfiques,

c/ Baix Riera, 1-A - Palma. Tel. 24 03 86

Dipòsit Legal: P.M. 10-1987

PRADA 1991

4

Enric Casasses, president del Consell Rector
 de la UCE
 ANTONI MIR

PATRIMONI HISTÒRICO-ARQUITECTÒNIC

8

Sa Gerreria (I). Un barri de vella història
 JAUME LLABRÉS i UMBERT

CLAMAR PER UN DRET

12

Autodeterminació
 J. M.

DEBAT TELEVISIU

13

Els vents de l'independentisme
 JOAN-FERRAN LLORENS i LÓPEZ

COSTUMS I TRADICIONS

15

A propòsit del *Risus Paschalis* o es sermó de
 s'enganaia
 FELIP MUNAR i MUNAR

LA COL·LISIÓ SISTEMÀTICA

17

València: Cadascú cull allò que sembla
 GABRIEL BIBILONI i CANYELLES

HIPOTECA DE CABÒRIES

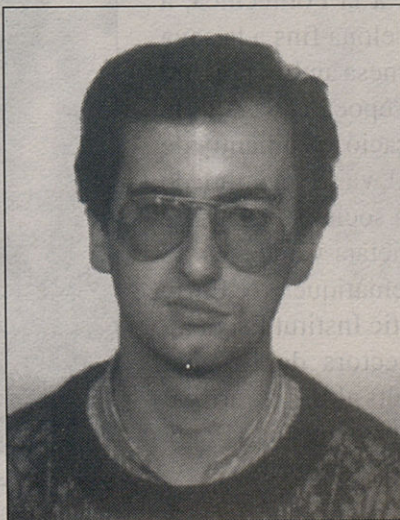
19

Les acrobàcies del doble joc
 RAFAEL CRESPI i RAMIS

NOSTÀLGIA D'UN FESTIVAL

20

El jazz, una cançó trista
 SANTI ADROVER

El Departament d'Història de la Universitat de les Illes Balears ha obert el camí de la investigació a una plèiade de joves llicenciats que han emprès la tasca de sargir els forats de la nostra historiografia. Antoni Marimon i Riutort és un autèntic arxiu dels esdeveniments més recents. Col·laborador d'EL MIRALL des dels primers números, la col·lecció d'articles que hi ha publicat constitueix una bona mostra de la perseverància amb què s'aplica al seu ofici. El que apareix avui és un altre document, un més, del pas del temps a casa nostra tot just acabat de transcórrer.

22

Els G.A.B. L'aventura del PCE(i) i els Grups Anticolonialistes Balears —GAB—
 ANTONI MARIMON RIUTORT

ENTREVISTA

26

L'ofici d'escriptor: Merce Company
 MIQUEL LÓPEZ CRESPI

GUAL PERMANENT

29

Contra tot Jerusalem
 PERE FONT

30

Servei de Biblioteca i Documentació
 BENIGNE PASCUAL GUILLÉN Cifre de Colònia

PAÍS VALENCIÀ

31

Uns xiquets a la recerca de ses seves arrels
 AINA MOLL / ROSA SEMPÈRE

VIATGES LITERARIS

34

Palestina (4): Betlem
 MIQUEL FERRÀ i MARTORELL

L'ULL DE VELLUT

35

Matar nins
 GUIEM DAVIU VICH

DESINFORMACIÓ I TERGIVERSACIÓ

36

Així entén TVE-Balears el deure legal de "veracitat, objectivitat i imparcialitat" dels mitjans públics de comunicació

PER QUÈ TANTA MARGINACIÓ?

38

La conflictiva recepció de TVE-Catalunya a les Balears

LES GENERACIONS LITERÀRIES

39

Divagacions més bé personals sobre l'escola de Barcelona
 JOAN BARCELÓ i COLL

PATRIMONI BIBLIOGRÀFIC

41

Ex-libris de biblioteques particulars de Mallorca
 JAUME BOVER

VIIè SEMINARI BLANQUERNA

43

Indicadors de convicció i capacitat
 JOSEP RAMON CERDÀ

45

A l'entorn de Blanquerna
 J. M. MAGRINYÀ i BRULL

46

L'objectiu fonamental
 MIQUEL ÀNGEL GRIMALT

CRE-A-CCIÓ

48

Aproximació a Celso Emilio Ferreiro
 JEAN SERRA

UN ALTRE PAS ENDARRERE

51

Entorn d'una història de "Balears"
 JAUME SERRA i BARCELÓ

CRÍTICA LITERÀRIA

54

Marià Villangómez, versions de poesia
 PERE ROSELLÓ BOVER

LLIBRES

56

EXCURSIÓ

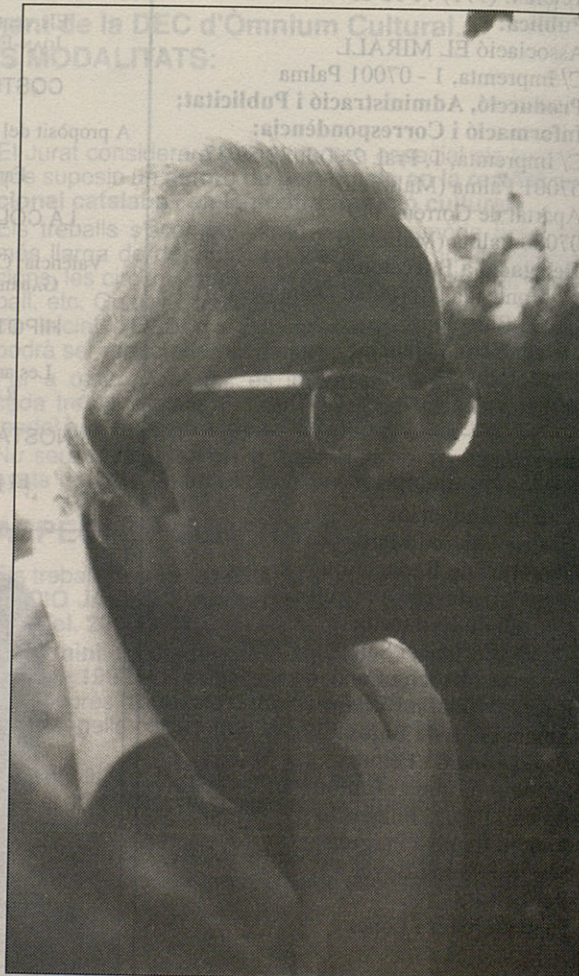
58

El Pas de l'Heura
 GASPAR VALERO i MARTÍ

Enric Casasses, president del Consell Rector de la UCE

ANTONI MIR

N'Enric Casasses és l'actual Rector de la Universitat Catalana d'Estiu que se celebra, cada any, a Prada de Conflent. Al Lycée Renouvier es fan els cursos, seminaris, homenatges i altres activitats. La muntanya de Canigó és al fons, ben a prop i, amb una calor ben semblant a la que fa a Mallorca, entrevistam aquest home de cabells blancs, la mirada franca i intel·ligent. És Catedràtic Emèrit, per segona vegada, de Química Analítica. La seva especialitat és en "solució i electroanàlisi", ens deia en Jaume Alegret, del Consell Rector, un altre químic. Va ser President de l'Institut d'Estudis Catalans durant quatre anys, i ara n'és Vice-president. Més de 130 publicacions científiques i una vintena d'articles d'alta divulgació. Assessor de química de la GEC. Ha estat professor a diverses universitats dels EUA, a La Laguna, a la Politècnica, a l'Autònoma i a la Universitat de Barcelona fins a la seva jubilació. Però com a persona compromesa amb el país, no només ha estat un home de ciència. A l'època universitària va participar en la primera organització estudiantil de resistència. Més envant, en els anys 50, va ser membre de les Comissions Organitzadores de les societats filials de l'IEC, que van donar lloc a les Societats Catalanes de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques. N'Enric Casasses va ser alumne de l'emblemàtic Institut Escola, i els seus pares eren mestres ("protectors de l'escola catalana"). N'Enric Casasses, com molts altres, ha arribat a la vida pública de gran. Hem tingut la sort que fos a Prada tots aquests anys, i que n'hi continuï per molts més.

Enric Casasses.

- Heu estat quatre anys President del Consell Rector de la Universitat Catalana d'Estiu. Fa pocs dies heu dit als mitjans de comunicació que vos agradaria trobar un successor. Mentrestant, quin balanç faríeu d'aquests quatre anys?

- Mira, no em toca pas a mi fer-lo. Jo hi he treballat fortament, amb tota l'empenta que he pogut i he buscat col·laboració en un equip rector. Em va semblar que seria un equip rector que podia funcionar, i crec que ha

funcionat. Hem arribat a unes realitzacions que es tradueixen en un increment regular en aquests últims anys en el nombre d'alumnes, en el nombre de cursos i, en el conjunt d'activitats, s'ha aconseguit un augment de nivell. Vam procurar, des del primer moment, augmentar el nivell, perquè ningú pogués qüestionar que l'UCE es podia dir "universitat". Però l'augment del nivell per fer-lo universitari podia espantar gent sense titulació acadèmica que ve a Prada, i

vam haver de fer entendre que hi havia els nivells adequats a uns i altres. Que hi havia les activitats lúdiques i que hi havia l'ambient general; per a mi, la característica fonamental d'aquesta Universitat és l'ambient únic i irrepetible que es dona en aquest lloc.

- Des de la Presidència de l'Institut d'Estudis Catalans vàreu tenir un cert paper en la recuperació de la UCE després de la davallada del període de la "transició". Com va ser això?

- Va ser de la següent manera. Durant l'època de la transició, va haver-hi aquí, a Prada, unes assemblees en què representants de partits polítics o gent pertanyent a partits polítics ja establerts o constituïts, amb representació parlamentària, consideraven que l'UCE ja s'havia acabat, ja havia perdut l'objecte, la finalitat. Però després de discutir-ho, es va acordar que l'UCE havia de continuar, i se'n va fer càrrec una Comissió Gestora, presidida per en Joan Ané, que va tenir molt bona voluntat, va fer molta feina, i el sol fet de salvar la vida d'aquesta Universitat i de mantenir-la els anys aquells, va ser una labor extremadament meritòria, amb dificultats econòmiques infinites. No hi havia manera d'esterilitzar aquests deutes. Això semblava que s'havia de morir de pobresa, per falta de subvencions i ajuts. I aleshores els de Catalunya Nord van venir a l'Institut d'Estudis Catalans. Van venir

representants autoritzats de Catalunya Nord demanant-nos que hi intervinguéssim, que convoquéssim una mena d'assemblea general d'intel·lectuals relacionats amb la UCE per estudiar la manera de salvar-la. A mi, com a President de l'Institut d'Estudis Catalans, em va costar molt de decidir-me a convocar una reunió perquè era (diguem-ho així) una ingerència en una cosa aliena. Però l'UCE és una cosa pública, que no és de ningú i és de tothom. I la pressió que convoquéssim aquesta reunió era molt forta. I la racionalitat de la convocatòria també ho era. Era una cosa que havia de ser útil. I vam fer-la: es va constituir un Patronat, on hi havia representants d'institucions com l'Omnium Cultural, l'Obra Cultural Balear, l'Acció Cultural del País Valencià, etc., presidit per l'Institut d'Estudis Catalans. I després, altres representants, altres que ho són per mèrits propis. Aquest Patronat va donar a la Generalitat i a les altres

institucions un aire de garantia, i va permetre una inflexió en l'ajuda econòmica. Aquest Patronat va nomenar Max Cahner com a Rector o President de l'Equip Rector d'aquesta Universitat, que ho va ser durant tres anys. El fet és que, després, m'ho van encarregar a mi. I aleshores vam pensar que havíem d'ampliar el suport econòmic de les institucions i aquest últim any ho hem aconseguit realment. Aquest any hem tengut un increment important de les subvencions. Ah! Se m'oblidava: un cop constituït el Patronat, al cap de quatre dies, els rectors de les Universitats dels Països Catalans, ens van demanar per formar-ne part i un d'ells, el rector de la UIB, aquest any ens ha vingut amb la proposta de signar un conveni de col·laboració per donar validesa acadèmica als seminaris que totes les universitats realitzen aquí.

- Parlem d'un altre tema. L'any 1972, a Prada es va signar el manifest

Homenatge a Miquel Taradell, Prada 1991. "Què us diré?... Sempre he pensat que això dels PPCC no és un invent intel·lectual, sinó una realitat. I la UCE és la màxima expressió d'aquesta idea." (Del discurs d'agraïment de Miquel Taradell). A la fotografia, d'esquerra a dreta: J. F. Mira, Jordi Carbonell, Emili Giralt, Miquel Taradell, Enric Casasses, Josep Guitart i Xavier Dupré.

"El català, llengua científica". Anys després, Suárez era President del Govern i va fer aquelles declaracions que deien que el català no servia com a transmissor de ciència. El primer manifest era, per tant, ben útil i se'n va fer una reedició, un nou manifest. Quin record en teniu? I ara, a 1992, quin paper té el català com a llengua de ciència?

- La ciència internacional, la recerca, la investigació al més alt nivell pretén tenir la màxima difusió internacional. És així perquè a les comunitats científiques els especialistes de cada matèria són relativament escassos en el món però escampats pel món. Aquesta difusió internacional s'aconsegueix avui en dia amb l'anglès. L'anglès és la llengua internacional de cultura, podríem dir, i el paper que feia el llatí a l'Edat Mitjana ara l'està fent l'anglès, això és ben veritat. L'argument que el castellà té més difusió... El castellà té tan poca difusió com el català en els aspectes del treball científic, de treball a la comunitat científica...

Sobre aquest tema, es van estudiar els diferents aspectes, els tipus de treballs que s'havien de publicar en català, els que s'havien de publicar en anglès... El joc que havien de fer els llibres de text en català o en castellà, no tant en els treballs d'investigació com en l'àmbit universitari. El fet és que no s'ha arribat a imposar, encara, el llibre de text en català a cap universitat. No se sap ben bé per què passa, perquè en realitat depèn dels estudiants que el vulguin llegir i avui en dia en saben, perquè al batxillerat més o menys l'han après, i depèn dels professors que el vulguin recomanar. Hi ha professors que fan les classes en català, però el llibre de text el tenen en castellà, hi ha professors que fan les classes en castellà i hi fan els exàmens i els alumnes contesten en català i en castellà, i és una cosa curiosa, perquè quins contesten en català i quins en castellà no es comprova mai. El català està en un estat deficitari o minoritari dintre de les universitats. El vostre rector, el de la UIB, sembla que és més optimista que cap altre en relació a la catalanització de la universitat.

Els castellers enlairen les banderes letona i catalana a Prada, agost 1990.

- Però dins Catalunya, avança la catalanització de la Universitat?

- Jo no ho podria assegurar si avança o no avança. Va avançar fortament fins els vuitanta i uns quants. Ara jo no podria dir si es manté o si declina.

- Hem sentit dir que vàreu ser la primera persona que va utilitzar el terme de "Països Catalans" per escrit després de la Guerra Civil...

- Això ho ha dit en Josep Benet en un llibre que ha publicat, que es diu *Combat per una Catalunya autònoma*, o una cosa així. Vam fer una entitat clandestina, el Front Universitari de Catalunya, vam fer un congrés de constitució a Montserrat i es van

presentar tres o quatre ponències i la meua ponència era sobre "PPCC", i això és el que diu Josep Benet. El text de la ponència s'ha perdut, però en Benet la cita en el seu treball.

- Què demanàreu a les institucions públiques mallorquines per ajudar l'UCE, al marge de la universitat i de l'OCB?

- És poc el que els demanem. Ara, hem de dir que la paraula "Països catalans" espanta a totes les administracions públiques. I si aquesta Universitat es diu catalana s'hauria de dir balear o mallorquina, no ho sé. No ho sé si això facilitaria les coses a les Balears, però a València sí. Hi ha un handicap que tenen els de les Illes

respecte als altres que és que el viatge els costa més. Doncs les autoritats mallorquines, almenys haurien d'ajudar a finançar el viatge dels que vénen, d'estudiants i professors. No estic parlant que donin subvencions, estic parlant de beques. Nosaltres aquí mirem de fer espectacles a la plaça cada any, mirem que cada dia n'hi hagi un i mirem d'agafar-ne del conjunt dels PPCC. Les autoritats mallorquines o balears ens podrien ajudar a pagar aquestes activitats. En aquest sentit creiem que són coses en què fàcilment podrien ajudar, i no seria difícil de justificar davant del seu grup d'electors, perquè estan ajudant a grups mallorquins i a estudiants mallorquins.

- Fa poc es varen celebrar les jornades "Les Illes oblidades" a Catalunya. Creieu que les Illes tenen una presència adequada dins Prada, dins Catalunya?

- L'assistència d'alumnes és important, Déu n'hi do, hi ha grups històrics que vénen aquí fa molts anys. Jo crec que procurem que tinguin presència aquí, no sé si ho aconseguim suficientment, però aquest any el nombre d'alumnes ens ha sorprès, es veu que hi ha hagut una acció que realment ha afavorit que vinguessin molts mallorquins. Mires la llista de professors, i veus que n'hi ha uns quants de la UIB. La llàstima és que hi ha la qüestió demogràfica del Principat, el monstre demogràfic de Barcelona. No és que hi hagi un privilegi damunt dels altres, és que subministra material per jo que sé...

Prada de Conflent, agost 1991

Enhorabona Letònia, Estònia i Lituània. Des de Mallorca, la nostra millor felicitació per la independència nacional d'aquests tres països.

Vam tenir la sort de compartir, a Prada 1990, l'amistat de Dainis Evans, actual vice-president del Parlament de Letònia i president del Front Popular. A la foto, a la muntanya del Canigó, amb Montserrat Bayarà i, al darrere, Mònica Batlle, Antoni Mir, Joan Maluquer i Mercè Clota.

FEINA DE QUALITAT

Xisco
ARTS GRÀFIQUES

C. del Baix Riera, 1-B
Telèfon 24 03 86
07008 Palma

Plànols topogràfics
Fotografies aèries

Plaça del Rosselló, 4-A, 3r.
Telèfon 72 33 56

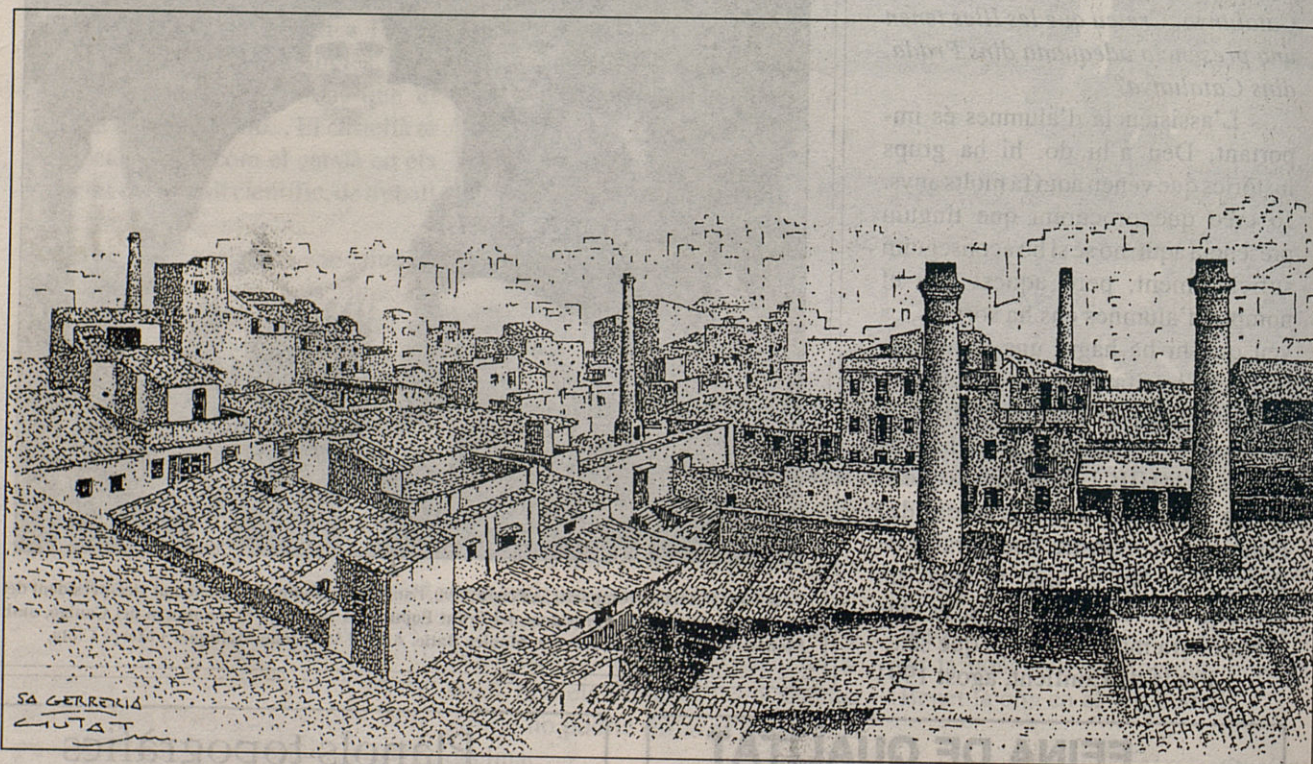
07002 Palma de Mallorca

Sa Gerreria (I)

Un barri de vella història

JAUME LLABRÉS UMBERT

Amb uns articles sobre el barri de sa Gerreria a Ciutat m'agradaria encetar una sèrie dedicada a distints monuments, viles i indrets en un intent d'aproximació al seu interès i possible ús en benefici públic. Per un costat, el lector trobarà informació sobre cada lloc a més d'unes suggerències o idees personals que podrien ajudar a entendre i recuperar millor els nostres "espais culturals". El text que es publica avui ha servit perquè l'Associació per a la Revitalització dels Centres Antics (ARCA) sol·licitàs la declaració de BIC de dues significatives i molt degradades gerrerries d'un dels barris més vells de Ciutat.

A vista d'ocell, el barri de sa Gerreria ens ofereix un increïble paisatge urbà d'aspecte industrial arrelat de ple en el centre històric. (Dibuix: Biel Bonnin.)

Tal vegada sigui la pròpia toponímia l'aval més destacat de l'antigor d'aquest barri perquè, ja en el segle XIV, existia el carrer de sa Gerreria o "carrer de n'Oristani". El carrer va ésser conegut posteriorment amb distints noms, com per exemple: Gerreria d'Amunt, Gerreria del Socorador, Gerrerries, Quatre Cantons de la Gerreria, Binimelis i Secretaria

(1). Aquest darrer nom es deu, sens dubte, a la casa de can Serra que va rebre durant un temps el nom del Secretariat perquè hi habitava don Bonaventura Serra i Bennàsser de Bonnàber, secretari de la Inquisició (2).

En aquest carrer s'hi trobava la Gerreria dels Gerrerres que era la corresponent al gremi, la qual suposam que era la més destacada d'entre totes

les que s'escampaven pel barri en els carrers de Bauló, dels Socors i de Sant Agustí.

Un probable origen islàmic

Zaforteza Mussoles opinava que els gerrerres islàmics ja ocuparen el solar de la Gerreria actual. Aquesta hipòtesi queda reforçada per estudis més recents que situen aquest barri en

una zona perifèrica de la Medina Mayurka, caracteritzada per àrees industrials i despoblades (3).

La idea es relaciona amb un brancal d'aigua provinent de la síquia principal anomenada "Ayn al-amir" que entrava a Ciutat pel carrer de Sant Miquel (4). El brancal que esmentam abastiria una mesquita situada, potser, en el solar de l'actual església de Santa Eulàlia i la gerreria o gerrerries del carrer de Zavellà (5). Tampoc no seria estrany que a la zona hi hagués un edifici de banys.

La zona despoblada es desenvoluparia cap el convent de Sant Francesc i el castell del Temple, on existien els horts de "Aboadille Abnzaac" o "Abenbarba". També, prop de la "Almudaina de Gumara" (El Temple) s'hi localitzava una important necròpolis, de la qual es conserven làpides al Museu de Mallorca.

Entorn a l'origen històric no podem menysprear les troballes de ceràmica (1983) de l'antiga casa de can Troncoso. Les peces o els seus fragments corresponen a distintes èpoques com

l'àrab, ceràmiques gòtiques dels segles XVIII-XIV i altres materials del XV (6). Aquest jaciment arqueològic no demostra, però, una relació directa amb la qüestió de les gerrerries. Com se sap, són habituals les troballes de ceràmica a qualsevol tipus d'excaució.

No és cap secret que les zones no edificades, per exemple els grans horts, foren els llocs escollits per bastir alguns convents com és el cas dels monestirs de Sant Francesc i de Santa Clara, entre d'altres. Per la mateixa raó, hem de creure que la colonització catalana va urbanitzar ben prest indrets poc construïts o amb architectures pobres, fàcils de tomar. Aquest seria el cas del carrer de can Savellà que encara ara conserva tota l'empremta medieval del gòtic.

L'església de Santa Eulàlia és la parròquia més antiga de Ciutat i va gaudir de gran predilecció per part de l'alt estament ciutadà. Ja l'any 1256 es reuní al temple, aleshores en construcció, el Gran i General Consell presidit pel príncep Jaume (7). En el

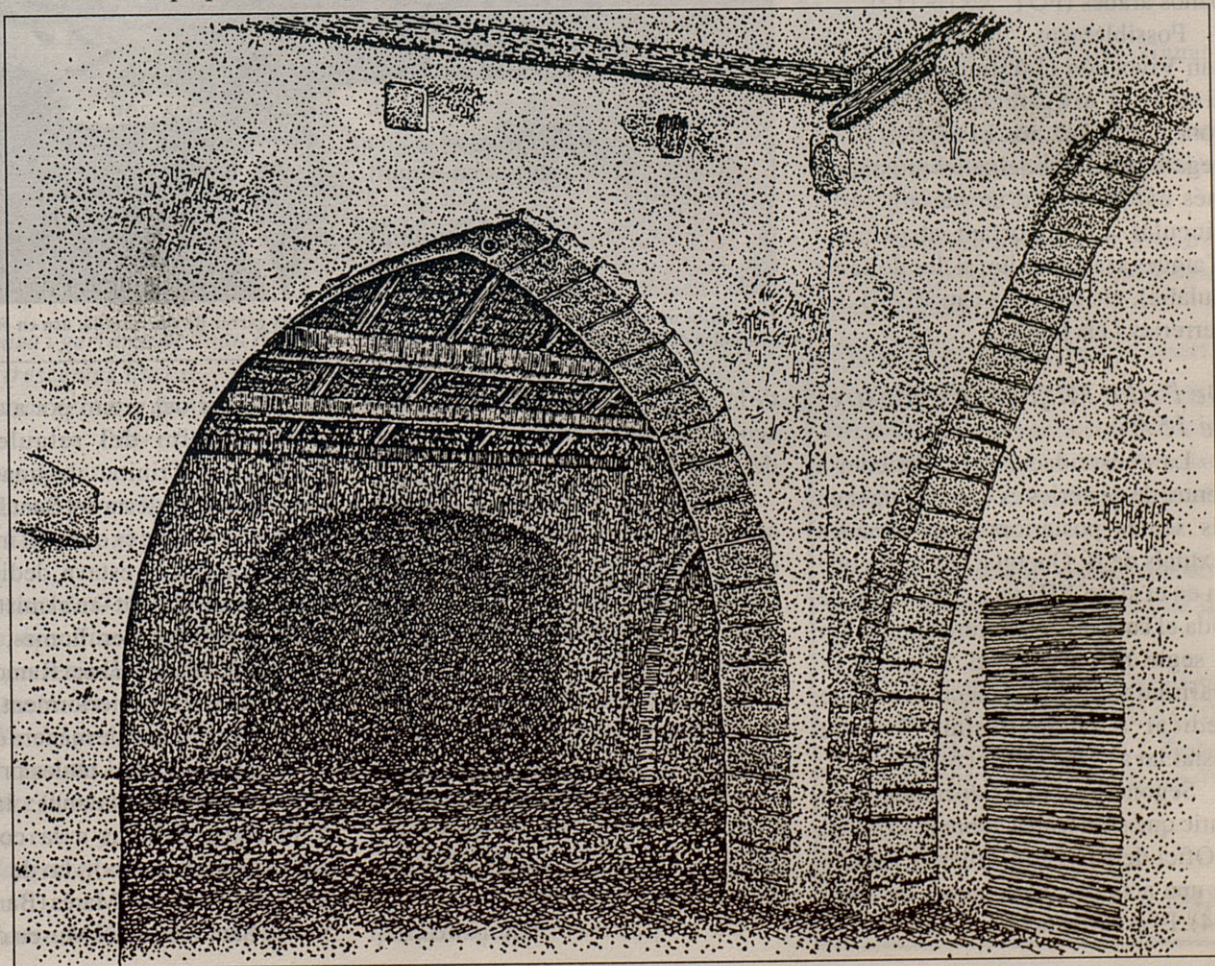
veí carrer de can Savellà s'hi localitzaven importants cases medievals dels segles XIII i XIV: can Vivot (8), on s'hi conserva l'antiga gavella de la sal prop del pati barroc; can Cal·lar del Llorer, on s'hi trobà, fa uns anys, un famós fresc mudèjar (9).

Per tant, la pressió urbana en el carrer va poder desplaçar més enllà, cap el Llevant, les gerrerries existents i amb el temps va fer desaparèixer els horts, com el de can Juny (substituit en el segle XVIII pel pati de carruatges de can Vivot) o el de can Sureda, que es trobava situat en el carrer Campana.

La gerreria almohade del carrer de can Savellà

L'any 1937, en el refugi subterrani que es construïa a la casa núm. 19 del carrer de can Savellà, s'hi trobaren tres dipòsits amb objectes ceràmics. Tres anys després, les ceràmiques foren venudes a Josep Colomines i poc després al col·leccionista català Sr. Rocamora. Actualment, gran part d'aquest lot es troba al Museu de Ceràmica de Barcelona i algunes peces

Arcs gòtics en el carrer d'en Bauló. Al barri, l'arquitectura medieval subsisteix sovint encoberta per reformes molt més posteriors. (Dibuix: Biel Bonín.)

al Museu de Mallorca.

Aquesta gerreria almohade del primer terç del segle XIII produïa les peces a torn, de les quals se'n trobaren 132: 105 peces de ceràmica domèstica de valor decoratiu i 27 peces d'ús (10). A les 132 peces, cal afegir-ne tres més de zoomòrfiques de gran interès perquè representen, dues d'elles, una girafa i una lleona, considerades com l'antecedent del siurell de fang mallorquí (11).

La troballa de can Vivot

A primers de segle es conservaven encara a can Vivot unes sales voltades -tal vegada les d'uns banys musulmans- que foren descrites de la següent manera: «...existen unos sótanos que fueron bodegas árabes (FOT. XX) con sus cuadradas lumbreras abiertas en su bóveda simicircular, construida con rajuelas revocadas con una grosera capa de mortero. Uno de ellos fue convertido, no ha muchos años en algibe, y al ahondar el suelo, para obtener mayor cabida, se encontró un capitel idéntico a la mayor parte de los baños árabes (FOT. XXI)» (12).

Possiblement, "las bodegas" de can Vivot són el testimoni més consistent d'arquitectura islàmica coneguda a la zona. El capitel és tal vegada una de les deixalles artístiques més expressives d'un paisatge urbà vinculat a l'important abastiment d'aigües a la mesquita (al lloc de Santa Eulàlia), els banys (a can Vivot), les gerrerries i els horts.

De l'edat Mitjana al cadastre de 1576

La consolidació del barri com a centre de gerrerries es va perllongar en els segles posteriors i en paraules textuais de B. Quetglas: «Consta que ya en el siglo XIV ya existía lleno de vida el colegio de alfareros» (13). En el segle XV, el prestigi del gremi es reafirma amb el pagament del retaule dedicat a la Santíssima Trinitat instal·lat a l'església del Sant Esperit.

Segons sembla, el document més antic que s'ha trobat sobre el Col·legi o Ofici dels Gerrers, Ollers i Teulers és una acta del 20 de gener de 1582 (14). El gremi estava sota l'advocació

de la Santíssima Trinitat i tenia la seva seu social a una casa prop de l'església dels Socors.

Tots els mestres gerrers, obrers i aprenents havien de pagar una quota destinada a les necessitats de la confraria i per al culte. Recordem que a la casa gremial s'hi venerava el famós Sant Crist dels Gerrers, en hores d'ara custodiat a l'església dels Socors.

L'aprenentatge per a mestre gerrer durava nou anys, a la fi dels quals l'interessat podia ésser examinat pel Col·legi, i si no demostrava prou aptituds, se li podien exigir fins a cinc anys més de pràctiques.

La capacitat econòmica i

l'esplendor del gremi pot avaluar-se pel patrocini del retaule de la Santíssima Trinitat destinat a una capella de l'església del Sant Esperit a Ciutat. El retaule és obra del mestre de Sant Francesc i estava dedicat a la Santíssima Trinitat -en el misteri de la creació del primer home-, a Sant Antoni de Viana i al beat Ramon Llull. Retirat el 1825, posteriorment va ésser venut i fragmentat de manera que avui es localitzen les tres taules principals a col·leccions catalanes: la de la Santíssima Trinitat a la col·lecció Massot (Argenton), la de Ramon Llull a la col·lecció Marès (Barcelona) i la de Sant Antoni al Museu d'Art de

Una petita mostra de les peces de la gerreria almohade del carrer de can Savellà, ara en el museu de Ceràmica de Barcelona.

Catalunya. Dos fragments, però, han restat a Palma en els fons del Museu de Mallorca (15).

Segons el cadastre de 1575 (16) localitzam una vintena de gerrerries distribuïdes a les següents illetes:

"40.- *Illa den Omar. (are la gerraria cramada).*

(Confronta amb els carrers dels Socors, Bosch i Desamparats).

1.- *La casa y gerraria de Honofre Juaneda, gerrer, cent setanta sinch liures.*

2.- *La casa y gerraria de Barthomeu Bauça, cent sinquanta liures.*

"42.- *Illa den Torner.*

(Confronta amb els carrers de: Sa Gerrerria, Verge de Lluc i dels Desamparats).

3.- *La casa de Joan Juaneda, gerrer, doscents sinquanta liures.*

"43.- *Illa de Guillem Riera, gerrer.*

(Confronta amb els carrers de: Sa Gerrerria, Bosch i dels Desamparats).

4.- *La casa y gerraria de Guillem Riera, gerrer, doscents setanta y sinch liures.*

5.- *La casa y gerraria de Guillem Riera, son fill, doscents vint y sinch liures.*

6.- *La casa y gerraria de Joan Joaneda, gerrer, doscents liures.*

"44.- *Illa de Antoni Capella, gerrer.*

(Confronta amb els carrers de: Sa Gerrerria, Bosch, Sant Agustí i Socors).

7.- *La casa i gerraria de Sebastià Vidal, gerrer, doscents vint y sinch liures.*

8.- *La casa i gerraria de Joan Pieres, gerrer, trescentes liures.*

9.- *La casa i gerraria de Antoni Pieres y Hieronym Pieres, germans, doscents liures.*

10.- *La casa i gerraria de la heretat de Antoni Capella, gerrer, sinchcentes liures.*

11.- *La casa de Gabriel Orell, gerrer, sexanta dues lliures i deu sous.*

12.- *La gerrerria de Sebastià Timoner, doscentes liures.*

"48.- *Illa del pes del carbo.*

13.- *La casa de Jaume Vidal, gerrer, doscentes lliures.*

14.- *La casa y gerrerria de Joan Juaneda, gerrer, doscents vint y sinch liures.*

15.- *La casa de Matheu Cerda, gerrer,*

cent setanta sinch liures.

16.- *La casa y gerrerria de Margarita Loreta, muller dexada de Bernat Loreta, gerrer, trescentes liures.*

17.- *La casa y gerrerria de Gaspar Vidal, gerrer, doscentes liures.*

18.- *La casa de Pere Matheu, gerrer, cen vint y sinch liures.*

19.- *La casa de Nofre Vidal, gerrer, cent setanta sinch liures.*

"49.- *Illa de Michel Salvador, gerrer.*

(Confronta amb els carrers de: Sa Gerrerria, Vila, Ballester i Socors).

20.- *La casa y gerrerria de mestre Michel Salvador, gerrer, quatrecentes liures.*

21.- *La casa y gerrerria de Joan Company, gerrer, trescentes liures.*

22.- *La casa y gerrerria de Jaumeta Vidala, vidua, doscents sinquanta liures".*

Als apartats del cadastre, doncs, se citen algunes cases de gerrers, el nom de les quals hem traslladat al present text. No podem assegurar que fossin gerrerries; però, hem comprovat que el nom del propietari de la seva casa no apareix citat tampoc al costat d'altra gerrerria. Per tant, sembla oportú considerar-les com a obradors. És curiós observar que el valor cadastral de la majoria de les gerrerries es mou entre les dues-centes i tres-centes lliures, destacant per damunt de totes la de l'heretat d'Antoni Capellà (indicada amb el número 10) valorada en cinc-centes lliures. La de més baixa valoració és la casa del gerrer Gabriel Orell (núm. 11), cadastrada només en seixanta dues lliures i dos sous. □

NOTES

1. Zaforteza Musoles, 1989: Tom II, 66 a 72.
2. Murray/Pascual, 1988: 116.
3. Gutiérrez Lloret, 1987: 224.
4. Zaforteza Musoles, 1989: Tom II, pàg. 57.
5. Gutiérrez Lloret, 1987: 215-216.
6. Rosselló Bordoy, 1987: 71-75.
7. Caldentey, 1979: 9.
8. Durliat, 1989: 219.
9. Murray/Pascual, 1988: 269.
10. Rosselló Pons, 1983: 8-15.
11. Rosselló Pons, 1983: 23-24.
12. Comisión Provincial de Monumentos, 1909: 231.
13. Quetglas, 1980: 66.
14. Quetglas, 1980: 66-71.
15. Llompart Moragues, 1978: 181-184.
16. Ramis de Ayreflor, 1914: 412-417. La identificació de les illetes, algunes bastant conflictives, s'ha fet sobre plànols del segle passat.

Fundació Cultural PREFAMA Tercera convocatòria del premi "Galdent"

Bases:

1ª Es convoca el PREMI "GALDENT" 1992, amb una dotació de 200.000 pessetes.

2ª Els candidats hauran de presentar un treball de caràcter divulgatiu sobre el tema: **Llucmajor i Amèrica.**

3ª L'extensió serà, aproximadament, de 50 folis, escrits a doble espai, i es podrà adjuntar, a més, material gràfic i fotogràfic.

4ª El treball podrà estar signat individualment o en grup.

5ª El termini de presentació, per triplicat (excepte el material gràfic i fotogràfic), serà dia **15 de setembre de 1992.**

6ª Es crearà una comissió que resoldrà el concurs i farà públic el resultat per les **Fires de 1992.**

7ª El premi podrà ésser declarat desert.

8ª La FUNDACIÓ CULTURAL PREFAMA es reserva el dret de publicar el treball premiat i el seu Patronat resoldrà qualsevol incidència en tot el procés del concurs.

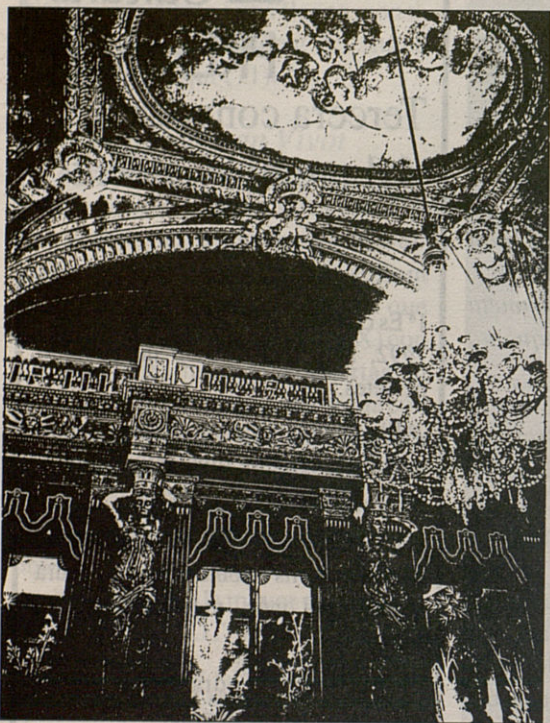
9ª La participació en aquest concurs suposa l'acceptació de les bases de la convocatòria.

10ª L'entrega del treball es realitzarà en el domicili de la FUNDACIÓ CULTURAL PREFAMA (C/ Bisbe Pere Roig, 29 Llucmajor. Telèfon 66 01 54).

Llucmajor, Fires de 1991.

Autodeterminació

J. M.

El Parlament, l'assemblea legislativa d'una nació, la màxima expressió de la pròpia voluntat política de cada poble. A la foto, detall de la sala de sessions del Parlament de les Illes Balears.

En aquests últims dies veig molts espanyols que es posen les mans al cap, i tot perquè se sent i es parla del dret de l'autodeterminació pels quatre costats. La preocupació es presentà de manera tímida quan es va produir la reunificació alemanya i ha fet esclat després que les repúbliques bàltiques declarassin la independència.

Aquests fets històrics han suposat, com calia esperar, que les veus del nacionalisme basc i català s'apuntassin a la reivindicació d'aquest dret. Això no pot sorprendre ningú que sigui conscient de la història d'aquests pobles. Una ullada ràpida al passat ens permet veure una Corona d'Aragó en què el principal pes econòmic i polític el duien els catalans. Uns furs molt arrelats a Euskadi. A més d'un període d'autogovern durant la Segona República i en certa etapa de la Guerra Civil.

concebuda de tal manera, per part de certs sectors de la població de les nacionalitats que avui configuren l'Estat espanyol, no hagi d'estranyar. En nom d'aquesta sagrada unitat s'han fet no pocs agravis.

Avui debat l'autodeterminació d'algunes o totes les nacionalitats de l'Estat espanyol, no s'ha de tractar amb el dramatisme amb què sempre s'ha afrontat la qüestió. Tal vegada l'objectiu últim, conscientment o inconscientment, dels qui ara clamen per aquest dret, no és altre que llimar asprositats, facilitar el camí cap un futur més o menys immediat. És cert que no es pot canviar l'estructura de l'Estat de cop i volta, intentar-ho seria gairebé un suïcidi. Però, no és menys cert que aquest objectiu a mig o llarg termini és possible d'aconseguir.

La via de l'autodeterminació cal que primer sigui entesa com la font de

generació de riquesa per al poble que decideixi "independitzar-se", però igualment ha de servir perquè aquells territoris sumits en el subdesenvolupament lluitin per lograr un major desenrotllament. No es tracta de perpetuar, com es fa actualment, una divisió territorial, on a unes zones de l'Estat espanyol se'ls assigna el paper de "creadores de riquesa", d'absorció de mà d'obra sobrant de les altres regions en les quals la situació socioeconòmica està sumida en l'endarreriment.

D'aquesta manera Mallorca, les Balears, no han de continuar essent la font de divises per a l'Estat central i a la vegada el port d'arribada de gran nombre d'emigrants, no perquè pertanyin a una cultura diferent, sinó perquè el seu país ha d'aconseguir el nivell de desenrotllament que no faci necessària l'emigració. Això sols es pot lograr mitjançant l'autogovern de cada comunitat territorial i no, com es fa actualment, a costa de les mesures compensadores redistributives que sols serveixen per posar pegats.

L'autodeterminació és un dret per a la llibertat, mai per a la submissió. Aquest darrer sentit del nacionalisme és el que correspon al nacionalisme que reivindiquen els pobles que sol·liciten exercir el dret d'autodeterminació, sinó correspon a l'imperialisme, que precisament contradiu l'autodeterminació dels pobles, els subjuga.

El debat que apareix avui no ha de ser un pretext folklòric, com l'entenien alguns, sinó la filosofia que permeti el millor sistema de vida, determinat únicament i exclusivament per la pròpia voluntat de cada poble. El nacionalisme és, llavors, construcció, i no la destrucció que volen fer entendre els qui viuen enganxats a uns privilegis polítics i econòmics que per dret natural no els corresponen. □

Els vents de l'independentisme

JOAN-FERRAN LLORENS I LÓPEZ

Dia 2 del mes d'octubre *Antena 3 televisión* va oferir un debat molt interessant sobre el fenomen de l'independentisme en l'actualitat i sobre la seva repercussió a les nostres illes. Els participants van ésser Francesc Gilet (conseller adjunt a la Presidència), Jaume Santandreu (president d'Esquerra Republicana de Catalunya a les Balears), Josep Melià (missèr, escriptor i polític) i Damià Pons (membre del PSM-Nacionalistes de Mallorca). El ventall d'opinions va ser prou ample i molt enriquidor.

Francesc Gilet manifestà que l'independentisme té sentit a les repúbliques bàltiques i, segurament a Croàcia, però no a les Balears. El conseller reconegué que l'Estat espanyol retorna pocs doblers a les nostres illes, però digué que el que no rutlla no és la situació general, sinó el mal funcionament d'aquesta situació i que la solució no és queixar-se al Govern central, sinó demanar-li més competències. Pel que fa al genocidi lingüístic que esmentaren els altres contertulians, manifestà: "Mai no m'he sentit ofegat ni per l'administració de l'estat franquista, ni per l'exèrcit, ni per res de tot això. Mon pare i ma mare parlaven mallorquí, i

Damià Pons:
"El mallorquíisme polític tradicionalment no ha estat independentista: aquesta formulació és recent". (Foto: P. Carmona).

jo he seguit parlant mallorquí". Quant a les postures dels independentistes de les Balears, creia "que estam duent les coses a un extrem un poc exagerat i que us serveix de pantalla demanar un sentiment que el poble no té", perquè, contràriament, la majoria del poble se sent mallorquí i espanyol.

Jaume Santandreu donà la seva opinió sobre l'absurditat de les guerres. Res en el món no les justifica i és una gran pena que hi hagi d'haver una guerra perquè un poble demani la llibertat completa, la independència. Després, Santandreu afirmà que entre dos pobles només hi pot haver dues opcions: igualtat o independència; i

que en el cas de les Balears hi ha desigualtat, no sols en qüestió de llengua, sinó també econòmicament. Per al polític, el nostre poble viu en una actitud d'esquizofrènia, és a dir, que no sap realment qui és. També manifestà que "la independència neix d'una actitud filosòfica, d'una actitud de voler ser un mateix" i que la independència és un dret totalment natural com la llibertat. Pel que fa al poc grau d'independentisme que hi ha a les Balears, creu que el que passa és que encara estam al principi de l'evolució i que, per exemple, si s'hagués fet un referèndum sobre els drets de la dona en temps dels romans,

els resultats també haurien estat negatius.

Josep Melià digué que no creia en la independència, que no s'havia de confondre l'autodeterminació amb la independència, i que pretendre que una persona pugui estar lligada a una organització política per la força és una cosa que repugna a la raó. Segons la seva opinió, s'han de crear les condicions en què la gent sigui a la taula en termes de pobles iguals; així, d'aquesta manera, la teoria de la independència seria una condició extremista només per a casos desesperats, perquè en condicions de llibertat la gent prefereix conviure i integrar grans comunitats com pugui ésser la futura Europa unida, abans que plantejar aventures de separació. Per a l'advocat, "la hipòtesi aquesta de colonialisme interior, de destrucció i de genocidi cultural, de destrucció de les llengües, de les cultures, de les economies i de les possibilitats de desenvolupar-se dels pobles obliga molta gent desesperada a plantejar solucions de fugida". Una altra de les idees que exposà és que la gent s'autodetermina cada cop que vota. Afegí que la Constitució Espanyola es contradiu des del moment que "ho hi pot haver un article que diu que el poble és sobirà i un altre que diu que l'exèrcit garanteix la unitat d'Espanya". Finalment, manifestà que, de fet, pertànyer a un estat o a un altre és un atzar de la història, ja que, per exemple, "Malta i Menorca són dues coses pràcticament semblants. Si Menorca no s'hagués annexionat a Espanya, com s'hi va annexionar, ara seria una república independent".

Damià Pons, responent una qüestió de la moderadora, digué que el mallorquinisme polític tradicionalment no ha estat independentista i que aquestes formulacions d'independència són recents. Després, criticà les imatges del petit report ofert en el mateix programa en què per mostrar l'independentisme apareixien escenes de guerra i va afirmar: "La identificació de l'independentisme amb totes aquestes imatges de guerra i d'agressivitat jo crec que és un mal favor, no només a l'independentisme sinó a l'objectivitat fins i tot; perquè la veritat és que a les repúbliques bàltiques han estat moviments d'ampli arrelament totalment democràtics dels sistemes polítics". Pons volgué deixar clar que la independència no es contraposa amb la formació de grans unitats econòmiques d'abast superior i que actualment és cert que no hi ha independències en termes absoluts, però que una nació que pot exercir l'autodeterminació i practicar la independència és ella mateixa qui decideix les dependències que té, el tipus de dependències, el grau de dependències i amb qui les té. Dit això, va voler aclarir que les situacions de mancances creen un cert recel enfront de l'estat, però que també existien dins el nostre temps societats en les quals els estats funcionen relativament bé i hi ha nacions dins l'estat que plantegen la independència perquè hi ha coses més profundes que la bona administració, com és la voluntat de mantenir la identitat pròpia i d'enfortir-la enfront d'una identitat amb ànsies expansionistes que es

presenta com a amenaçant. A tall d'exemple posà el Quebec. Afirmà que "a l'estat espanyol hi ha una Constitució que atempta contra la voluntat popular de les possibles nacions que integren l'estat espanyol en la mesura que sobreposa sobre aquesta voluntat popular un principi d'unitat absolutament intocable. Jo crec que hi ha d'haver un principi prioritari, que és el principi de l'acceptació de l'expressió democràtica de la voluntat sobirana del poble". Llavors, per a ell, la sobirania a l'Estat espanyol només és contemplada en conjunt de tot l'estat, ja que, com en el cas dels bascos que no votaren la Constitució, l'han haguda d'assumir. Segons Pons, la inversió de l'estat a les Balears ha resultat molt petita, tan en èpoques de pobresa com en l'època actual, d'economia productiva. Finalment, parlà dels conceptes de *consciència* i d'*identitat* nacionals: "Les consciències nacionals es creen. No neixen espontàniament. Les han creades estats, les han creades poders, amb tota una terapèutica ideològica, etc, etc. Si un normalet mallorquí diu que és una determinada cosa és perquè hi ha hagut un procés de segles que l'ha dut a fer aquesta afirmació rotunda, identificar-se amb uns determinats símbols, considerar que el seu espai—diríem—de lleialtat bàsica és aquest i no un altre,... Això igualment amb les identitats. Existeix una identitat ètnica-antropològica, però una identitat política-nacional és una identitat induïda". □

Joan-Ferran Llorens i López és estudiant de Filologia Catalana.

A propòsit del *Risus Paschalis* o es sermó de s'enganaia

FELIP MUNAR I MUNAR

El *risus paschalis*, que podríem traduir com "la rialla pasqual", és una manifestació de caire popular que se celebra el dia de Pasqua, quan Jesús ha ressuscitat i el poble s'ha desfet del "jou" de la Quaresma amb tot el que representa de prohibició i d'estricta observança.

Fins ara, l'única teoria a la qual s'aferraven la majoria d'investigadors del tema, era que després d'una llarga Quaresma de penitències i abstinències, en arribar el dia de Pasqua, amb l'Encontre i el repic de campanes, la festa i l'alegria que es traslladaven dins el recinte sagrat eren propícies a expressions generals de joia. La gent no estava predisposada a escoltar els llargs sermons del predicador i tractava de "tallar-lo" just en el moment que anomenava la paraula *ressuscitat*. Llavors, l'organista li amollava a tot vent i feia callar el predicador. Amb el temps, això es convertí gairebé en un joc, en un veure qui enganyava qui -a Llucmajor es coneix aquest fet com *es sermó de s'enganaia*, l'únic poble que encara el celebra.⁽¹⁾

El pare Llompart ja va recollir algunes mostres d'aquests sermons:

Germans benivolguts:

Jesús ha ressuscitat

i ha alcançat victori,

que toqui l'orgue i l'amo'n Gori
que's sermó ja està acabat

(Algaïda)

Estimats germans: quan les tres Maries pujaren, el dia de Pasco de matinada a on hi havia enterrat el Bon Jesús, gran fou l'esglai al trobar el sepulcre destapat i buit. Totes atordides i no sabent què fer es decidiren: una va quedar, l'altra

L'alegria del Crist ressuscitat, vencedor del mal. Xilografia de finals del segle XV (Speyer, 1478).

prengué per ací i l'altra per allà, i jo... per aquí deçà. I dit això, el predicador prenia escala i se'n davallava de la trona deixant burlat l'organista. (Llucmajor.)

En aquesta mateixa obra hi ha una sèrie de dites populars que demostren l'alegria que significava el dia de Pasqua, el dia que s'acabava el llarg pelegrinatge quaresmal: *Estar més*

content que un Pasco. Fer cara de Pasco. Estar com un Pasco. Etc.

El poble cristià, obligat com estava a seguir l'estricta dogma del cerimonial eclesiàstic en temps de Quaresma, quan arribava aquest dia no anava de sermons ni romanços i exultava d'alegria. Ara bé, creim que no podem romandre amb aquesta interpretació oficial i popular i que

caldria aprofundir en el coneixement del "joc" per fer surar la vertadera intencionalitat del *risus paschalis*. (3)

Maria Caterina Jacobelli, en un rigurós estudi (4), posa de manifest una sèrie d'interpretacions que ens poden aclarir el propòsit suara esmentat. A partir dels estudis que fa en escrits del segle XVI, descobreix que "el predicador, durant la missa de Pasqua, per fer riure els fidels, arribava a l'extrem d'ensenyar els genitals, representar (només?) un comportament onanístic o una relació homosexual o heterosexual". Jacobelli vol demostrar el fonament teològic del plaer sexual. Per això recorda que hi ha aspectes ben concrets que ens apropen al coneixement de la qüestió:

1) El *risus paschalis* és un fenomen que té un àmbit ben definit: l'espai del "sagrat" (el plaer en l'interior de l'espai sagrat, i que va més enllà de l'específic fer riure).

2) L'actor principal és el sacerdot.

3) El riure, l'acte de riure, va lligat al naixement i als misteris i costums dels pobles més llunyans i diversos (en algunes cultures *risus* com a metàfora del plaer sexual). (5)

És així com el plaer sexual esdevé llenguatge per celebrar la Pasqua, l'alliberament de l'home per part de Déu: la sacralització del plaer sexual. L'autora es demana si pot ser sagrat el plaer sexual. Després de repassar diferents treballs conclou que aconseguir la supervivència i aconseguir el plaer són una cosa coincident. I acaba: "Per massa temps l'home ha estat empès cap a una vida futura al preu de no veure més el do de l'única vida que té a les mans, al preu de no veure més el valor de la seva realitat humana ja salvada per un Déu encarnat per l'amor".

El *risus paschalis* de les nostres esglésies o convents -fins fa poc celebrat a Montuïri, Algaida, Vilafranca i Felanitx- té, sens dubte, connotacions més profundes que la senzill rialla fruit de les abstinències i sermons quaresmals. Té a veure amb el fonament antropològic, amb les relacions individu-comunitat. Una anàlisi seriosa ens portaria a estadis diferents del folklorisme o exhauriment espiri-

La creu i els símbols més externs s'han carregat massa de tristesa, penúria, sofriment i manca absoluta d'alegria. Tal volta el missatge final no era ben bé aquest.

Cucuies.

tual, i caldria veure-ho com un acte que pot donar sentit a la mateixa existència de la persona humana. □

NOTES

(1) Aquest dia, l'església és plena de gom a gom just per veure i sentir l'enginy del predicador i l'astúcia de l'organista. Tanmateix, a Algaida aquest dia es fa sonar una roda tota plena de campanetes, anomenada "ses galindes", en senyal d'alegria.

(2) Vg. LLOMPART, G., *Risus paschalis*, revista "Lluc", març 1970.

(3) Llompart esmenta una sèrie d'estudis alemanys, però no aprofundeix cap de les possibles interpretacions: evidentment, no es poden condensar en un article.

(4) El "*Risus Pascalis*" i el foment teològic del plaer sexual, (trad. de Xavier Vilaró) Edit. Planeta, Barcelona 1991.

(5) No deixa de ser paradoxal, però, que la cultura religiosa, intensificada a partir de l'edat mitjana, hagi considerat el riure com el símbol de la perversitat, de l'infern o de la dolentia personificada, com si per mitjà de l'home alegre, de l'home que riu, s'amollassin petits dimonis que calia apaivagar amb càstigs i amb duresa contra el cos i l'esperit.

València: Cadascú cull allò que sembla

GABRIEL BIBILONI I CANYELLES

Al final de la Dictadura i durant la Transició es dibuixa una alternativa clara al País Valencià: un sector de la intel·lectualitat opta per engegar la construcció d'un país amb cara i ulls, cosa que passava per la unitat de la llengua catalana i l'articulació d'una o altra manera del conjunt nacional català; aquesta opció podia anar més lluny o més a prop, però en tot cas anava en direcció contrària a l'espanyolització de la terra valenciana iniciada segles enrere; altres optaren per la continuïtat d'aquesta espanyolització i trobaren una bona estratègia en la popularització d'un sentiment pseudovalencianista i irracionalment anticatalà. La col·lisió sistemàtica prengué forma especialment en els símbols d'identitat, inclosa l'onomàstica: nom de la llengua, nom del territori, himne i bandera. Al final, tanmateix, el bàndol catalanista ho perdé tot. Cal reconèixer-ho amb la mateixa objectivitat que cal reconèixer l'error en la tàctica seguida: es gastaren fabuloses energies combatent una franja blava o el nom de *Regne de València* —històricament irreprotxable—, que potser més hauria valgut integrar al catalanisme, i molt poques en la defensa del nom de la llengua, aquest sí que fonamental.

La consagració del nom de valencià per a la llengua del país o comunitat o el que sigui —és un dels fets més transcendents i lamentables de la història recent d'aquella — aquesta — terra, i caldrà cercar-ne la responsabilitat en la fluïdesa d'una intel·lectualitat que no sabé estar a l'altura de les circumstàncies. Els mateixos gramàtics locals no gosaren mai fer cap gramàtica catalana i acceptaren el nom de valencià per a la llengua, les càtedres i els estudis filològics. Ara aquesta mateixa intel·lectualitat frivolitza i s'auto-

La col·lisió sistemàtica prengué forma especialment en els símbols d'identitat, inclosa l'onomàstica: nom de la llengua, nom del territori, himne, bandera... (Foto: P. Carmona)

disculpa amb allò de "el nom no fa la cosa" i amb unes retencions de pragmatisme de ben escassa credibilitat.

El cert és que, faci o no la cosa, el nom d'una llengua és un element essencial. Dient-se *català* o dient-se *valencià* es creen dues dinàmiques

absolutament incomparables, i l'experiència diària ens ho va confirmant. La comparació amb les illes es fa en aquest punt inevitable. A les illes i al País Valencià la situació bàsica de partida era la mateixa, encara que alguns ho neguin: arrelament i

antiguitat dels noms regionals de la llengua i igual oposició d'una majoria social alienada al nom unitari, que permetia —i permeté— el joc de la confusió i l'enfrontament. Doncs bé, l'assumpció del nom de *català* en l'ordenament legal —que, per cert, ens va venir d'un pèl— ha suposat la naturalització d'aquest nom en els medis escolars, mitjans de difusió i en l'expressió normal de la gent mitjanament culta. Ara aquí tothom sap que la llengua de les illes és el català i hom s'ha acostumat a escoltar un sa aiguabarreig de fonètiques, varietats i registres i s'ha adonat de l'evidència que "tot és el mateix". La declaració del *català* com a llengua oficial de les Balears crea un automatisme que poc o molt "enganxa" les illes a la dinàmica del Principat, mentre que al País Valencià la desconexió és tràgica. Naturalment no pretenc dir que aquí les coses rutllin bé; només vull destacar que s'ha aconseguit establir una de les condicions fonamentals perquè les coses puguin rutllar bé. Encara que siguin fets marginals pensem que la poca producció en català que empreses d'àmbit estatal (com Telefònica) o el mateix Estat fan per al Principat l'envien també a les illes amb bastant regularitat. L'aïllament del País Valencià —recordem l'afer del català i la Comunitat Europea— és una conseqüència de la qüestió del nom, que segons alguns "no fa la cosa". Com ho és la pràctica de l'Estat, que, coherent amb els termes legals, considera sistemàticament *català* i *valencià* com dues llengües diferents. Vegeu l'inventari de llengües "espanyoles" que apareix en certs formularis

del Ministeri d'Educació destinats a conèixer la competència lingüística dels mestres.

L'esquerra valenciana que va claudicar vergonyosament amb el nom de la llengua ha fet durant deu anys l'equilibrista damunt una corda prima, evitant —o prohibint— el nom de

La consagració del nom de valencià per a la llengua del país o comunitat o el que sigui és un dels fets més transcendents i lamentables de la història recent d'aquella —d'aquesta— terra

català però mantenint —si fa no fa— la normativa unitària, dita eufemísticament *normes de Castelló*. Produeix una riulla freda veure temaris d'oposicions per a càtedres d'institut, on només apareix una llengua *valenciana*, que al cap i a la fi, però, no pot evitar tenir varietats geogràfiques dites *català nord-occidental* o *mallorquí*.

Els equilibristes, que d'altra banda han procurat fer una promoció mínima del català (com menys aparegui per

enmig menys problemes), han creat un clima de falsa pau on tothom ha renunciat definitivament al nom unitari de l'idioma —és colpidor observar com també la gent del Principat s'ha adaptat de cada vegada més al nom de *valencià* per a designar la llengua dels valencians— i els treballadors de la normalització han anat fent allò que han pogut amb el mínim suport oficial. Ara, però, aquesta aparent pau ha estat trencada per la dreta ultramuntana que no renuncia al secessionisme lingüístic com a estratègia bàsica per evitar qualsevol progrés de la llengua del país. Is'ha engegat per enèsima vegada la cerimònia de la confusió per part d'uns, i la invocació per part d'altres de la Ciència, la Reial Acadèmia Espanyola, les universitats estrangeres i els lingüistes d'arreu del món. Aracil en diu sucursalisme suplicant.

Mentre la legislació no proclami que la llengua de València és el *català*, continuarem fent equilibris i malabarismes, apareixeran lizondos i acadèmies de cultura disposats a depurar el *valencià* de les perverses influències catalanes, fabregats que imposaran a la televisió les paraules que els vingui en gana, l'espai comunicatiu català continuarà estant separat a la Sènia per un implacable "teló d'acer" i es repetiran tristos episodis com l'assumpte del català (sense una part) a Europa. Mentre les bases jurídiques no siguin clares i inequívokes la promoció de l'idioma a València serà un camí farcit d'obstacles. Mentre hi hagi idioma. □

hilario

- Material Tècnic de dibuix
- Llibreria Tècnica de dibuix
- Papereria

EN CATALÀ:
Blocs impresos de factures,
albarans i rebuts.

C/. Aragó, núm. 10 Tel. 46 45 72
Palma de Mallorca
C/. Quint, núm. 3 Tel. 71 54 33

Les acrobàcies del doble joc

RAFEL CRESPI I RAMIS

La Mare de Déu de Covadonga, que segons la historiografia clàssica fou la iniciadora espiritual d'Espanya, ara deu estar massa enfeïnada intentant frenar la diàspora estatal per dedicar-se a altres afers. Ella no, però si algun santet neòfit, freturós d'engrossar el seu particular curriculum miraculós, obràs el fet sobrenatural d'homogeneïtzar pensaments i voluntats —si més no entre grups socials afins—, crec que els polítics serien els primers a agrair el prodigi i, per ventura, com a premi erigirien, per majoria absoluta, algun fastuós cadafal en honor i glòria del benaurat miracler. Com a mínim, els polítics, no els sants, s'estalviarien el grotesc i a vegades molest espectacle del doble joc.

Fins ara havia cregut que la llengua, la catalana òbviament, no feia vots; ans al contrari, m'havia fet la idea que certs partits polítics majoritaris adoptaven a priori la següent premissa: l'ús normal i coherent del català resta adeptes. Ara, o bé el que jo creia no és del tot cert, o bé, maliciós com som, el respecte formal de la llengua catalana forma part dels continguts mínims de vergonya que s'ha de tenir en aquesta terra per exercir-hi de polític. En tot cas, i perdonau-me la concessió al possibilisme, alguna cosa hi hem guanyat: queda garantida, per aquest cantó, qualsevol barbàrie alevosa contra la llengua per part de certes majories absolutes. Si bé, des de la nostra òptica, el no lluitar contra la inèrcia espanyolitzadora ja és de per si una manera de tolerar la barbàrie.

O bé aquests continguts mínims de vergonya, o bé el respecte a la consciència de certs electors, ha fet que les direccions del PP i PSOE hagin instat, —en espanyol el PP, el PSOE desconec com— els seus regidors a presentar mocions als ajuntaments on es demana la reobertura de Ràdio 4, el

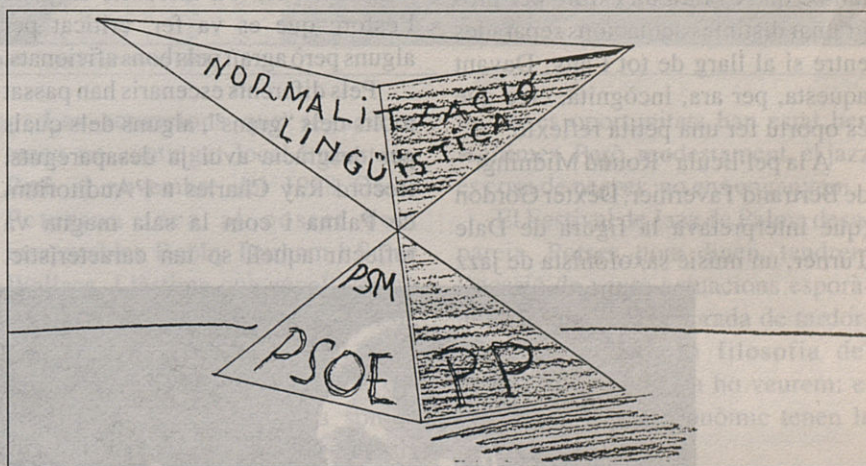
manteniment de l'Informatiu Balear del vespre i, fins i tot, la connexió del segon canal amb Sant Cugat. I no us cregueu que ho hagin fet a la lleugera, han invocat el respecte a la llengua catalana, pròpia d'aquestes terres, l'article 3.3 de la Constitució i la tant manyuclada normalització lingüística. Com a mínim han demostrat un bon domini de l'argumentació legislativa. També han aprofitat l'avinentesa del rebombori per fer —ai las! quin eufemisme— mocions alternatives a l'autodeterminació.

Evidentment no vull presuposar

acrobàcies del doble joc, del doble llenguatge.

¿I seria massa demanar que aquests continguts mínims de vergonya, a més de les cucaveles ligh del doble joc, incloguessin també uns mínims de coherència que justificassin moralment aquestes nobles pretensions?

¿Per què el PP, atenent a tot aquest protocol legal que ha adduït, no es posa en feina i crea una Direcció de Política Lingüística que assumeixi i planifiqui tanta tasca com hi ha per fer: des del compliment de la llei de Normalització Lingüística per part del

que la lluita per la normalització lingüística sigui patrimoni de cap grup en concret, com més serem millor anirà. Però no vull deixar de manifestar que el fet m'ha sorprès. De tota manera hi veig una explicació: presentar i aprovar la moció no compromet a res. És una forma elegantíssima de complir l'expedient. Els del PP queden com uns reis: demanen coses que saben que són impossibles i que a més a més no els compromet a res. Els del PSOE ja hi estan ben enconats a exercir de sucursaleta i s'excusen tot dient: nosaltres ho tenim clar, però Madrid, ai Madrid!, els interessos generals, o les restriccions del ministre de torn, no li ho tenen tant. Són les ridícules

propi govern fins a potenciar l'ús del català en els mitjans de comunicació que el govern té com a aliats, i un llarg etcètera massa vegades pregonat? ¿I al PSOE, és que són tan sucursalistes que entre ells i el PSC no poden evitar que es consumeixin aquests atropells, ni poden treballar positivament des de la seva responsabilitat per tal que l'article 3.3 sigui qualque cosa més que una entel.lèquia semàntica? Concedir emissores de F.M. en català, evitar l'arribada de mestres castellanoparlants i un també llarg etcètera...

¿O és que no ho fan perquè ja han trobat el gust a les acrobàcies del doble joc? □

El jazz, una cançó trista

SANTI ADROVER (FOTOS DE TONI MARTORELL)

Què és el jazz? És alguna cosa més que música? És un gran viatge per l'interior d'una cultura? Potser, avui, plantejar aquests interrogants és una estupidesa...

Han dit que el Festival de Jazz de Palma desapareix com a tal. Després dels resultats de les eleccions, els actuals responsables de la regidoria de cultura addueixen raons econòmiques per justificar la suspensió. Diuen també que es farà un esforç per programar distintes actuacions separades entre si al llarg de tot l'any. Davant aquesta, per ara, incògnita, crec que és oportú fer una petita reflexió.

A la pel·lícula "Round Midnight", de Bertrand Tavernier, Dexter Gordon (que interpretava la figura de Dale Turner, un músic saxofonista de jazz

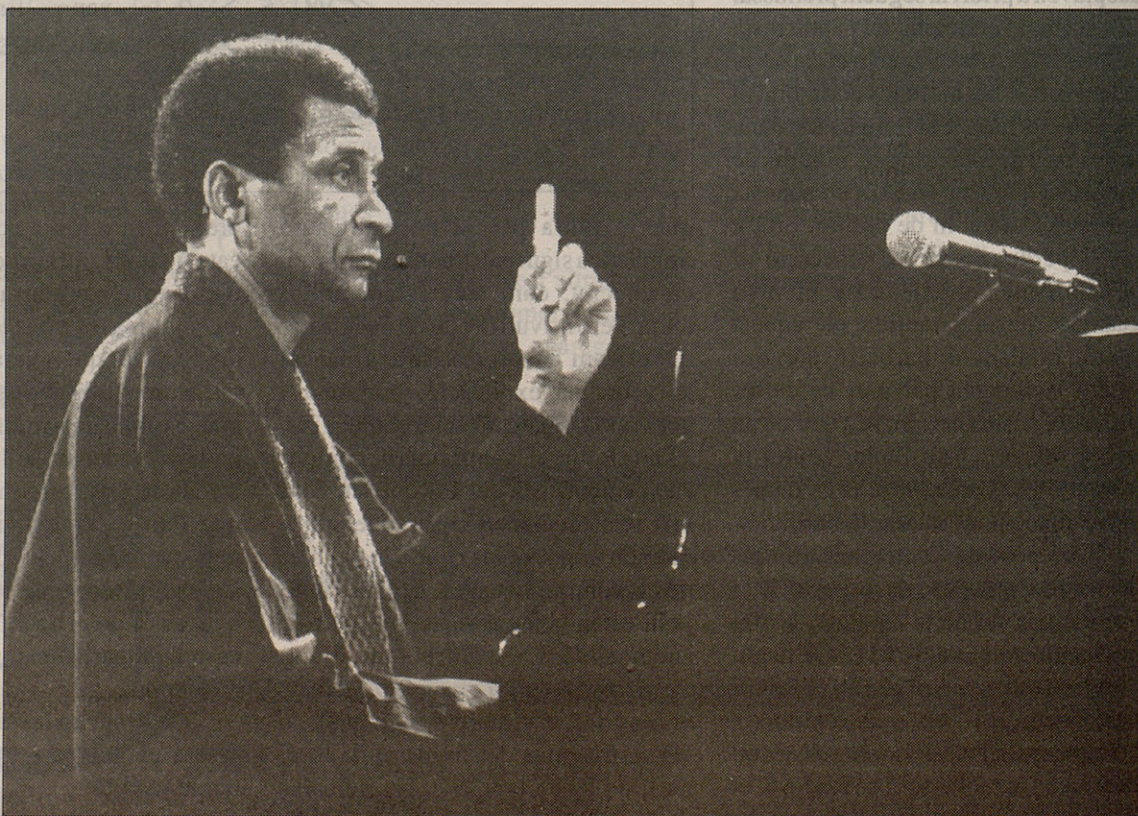
afincat en l'ambient del París del "Blue Note"), manifestava que "tan sols estim la música". Per tots els qui, com Turner, estimam el jazz ha estat un plaer veure i escoltar tants bons músics representants d'aquest gènere en els festivals de Palma, i cal agrair als llavors impulsors i defensors del projecte, ara fa deu anys, que el duessin a terme amb tanta constància.

El factor econòmic, sempre els maleïts diners, foren una clau determinant. Al principi els pressuposts eren importants i a poc a poc s'anaren retallant. Però va merèixer la pena l'esforç que es va fer, criticat per alguns però agraït pels bons aficionats.

Pels diferents escenaris han passat molts dels "grans", alguns dels quals per desgràcia avui ja desapareguts. Record Ray Charles a l'Auditori de Palma i com la sala magna va reflectir aquell so tan característic.

També Barney Kessel, Charlie Byrd i Herb Ellis, el fantàstic trio de grans guitarres. A Ella Fitzgerald el 18 de juliol de 1983. Encara era la més gran, amb el carisma de sempre i la força de les grans dames del jazz.

Més endavant, i malgrat que s'abandona la idea de dur les grans figures, continuen visitant la nostra ciutat artistes tan rellevants com Milton Jackson, Carmen Mcrae i el gran "Mr. B.B. King". El castell de Bellver va ser testimoni i escenari de l'actuació de Stephane Grapelli i el seu violí. Tot i la tardana incorporació d'aquest instrument a la música de jazz o, com a mínim, la seva poca utilització, s'ha de reconèixer que Grapelli ja és un clàssic. Segurament que l'entranyable Salvador Font, més conegut com "Mantequilla", hi estaria d'acord si no ens hagués deixat per sempre.

Dollar Brand, a l'Auditori de Palma, el 2 de desembre del 1989.

Salvador Font "Mantequilla", de la "Swing Group Balear", al Festival de 1989.

Un altre desaparegut recent, Miles Davis, ens va fer una visita l'any 1986. Home de poques paraules, utilitzava la trompeta per comunicar la seva extraordinària vàlua.

Malgrat que es va seguir retallant el pressupost, al novembre de 1987 actuà l'orquestra de Duke Ellington encapçalada pel seu fill Mercer. La Big Band, que va sobreviure la mort (1974) del seu creador, continuà traspasant la realitat del temps i ens va fer retornar l'esperit del Cotton Club. (Alguns encara no hem passat d'aquella època musical, ho reconec sincerament.)

Les actuacions que segueixen tenen un contingut local important. Però al novembre del 1988 Oscar Peterson toca al costat dels inseparables Bobby Durham i Steve Wallace. Llàstima que aquell vespre no els acompanyàs el contrabaix de Ray Brawn. Temps després, aires africans envolten els escenaris del festival, i els pressupostos són ja ridículs per seguir prestigiant els espectacles.

He deixat d'anomenar molta gent -la relació és molt llarga- perquè puc córrer el risc de ser injust. Els grups locals també hi han tengut coses a dir,

les seves oportunitats han estat ben legítimes. Però, modestament, el jazz és cosa de negres, no ens enganyem...

El Festival de Jazz de Palma desapareix. Potser, com diuen, tendrem l'ocasió de veure actuacions esporàdiques aquesta temporada de tardor-hivern, adoptant la filosofia del Festival de Teatre. Ja ho veurem: el temps i el factor econòmic tenen la paraula.

Seria una llàstima no poder gaudir més de "París i el seu Blue Note", de l'esperit del "Cotton Club", de la veu d'Ella i dels acords suaus dels grans de la guitarra. □

Viajes

MARTEL S.A.

G.A.T. 271

Central:

Oms, 50/b
07003 PALMA DE MALLORCA
Balears - Espanya
Tels. (9) 71/71 13 46 - 72 38 42

Sucursals:

Carles III, 22/b
07080 EIVISSA
Balears - Espanya
Tels. (9) 71/31 24 72 - 27

**LA SEVA AGÈNCIA DE VIATGES
A LES ILLES BALEARS
I ARA TAMBÉ A LES CANÀRIES**

Pl. del Príncep

07701 MAÓ - MENORCA

Balears - Espanya

Tels. (9) 71/36 70 13

Els G. A. B.

L'aventura del PCE(i), i els Grups Anticolonialistes Balears —GAB—

ANTONI MARIMON RIUTORT

Amb el triomf de la Revolució Russa del 1917, varen sorgir partits comunistes a tots els estats d'Europa Occidental. El cicle històric d'aquests partits sembla haver conclòs el 1991 a causa de l'anomenada "segona revolució russa". Però durant molts d'anys, els partits marxistes exerciren una notable influència política i cultural. Cap als anys seixanta varen sorgir diversos partits marxistes-leninistes que volien esser una superació dels partits comunistes "ortodoxos", considerats poc revolucionaris i depenents de Moscou. La majoria d'aquestes organitzacions d'àmbit estatal espanyol s'implantaren a Mallorca, sempre amb caràcter minoritari, a la dècada dels setanta, i la major part ja havien desaparegut cap al 1980.

Dins les organitzacions marxista-leninistes, ocupà un lloc singular el PCE(i), especialment per la seva reflexió sobre la qüestió nacional que provocà la creació dels Grups Anticolonialistes Balears —GAB—.

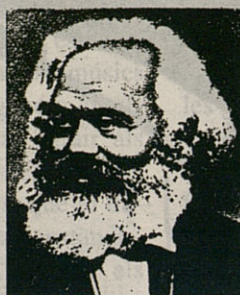
1. El context franquista: la clandestinitat

El franquisme fou acceptat a Mallorca per quasi tothom. I dic quasi perquè a l'illa —a la qual només els indocumentats poden afegir l'epítet "de la Calma"—, també hi va haver clandestinitat i grups polítics d'oposició organitzats. I repressió, amb escorcolls domiciliaris, detencions, judicis, manifestacions. Vàrem tenir un bon grapat de presos polítics i lluites obreres d'una certa importància

amb vagues i acomiadaments. Certament, el fet illenc dificultava la lluita clandestina i afavoria el control policial.

2. El naixement del PCE(i)

Va sorgir a Barcelona, el 1971, quan una minoria radical abandonà el Partit Comunista Internacional. Aquest procedia d'una escissió esquerranosa del Partit Socialista Unificat de Catalunya. La separació fou traumàtica i va pesar llarg temps sobre la nova organització, que s'anomenà Partit comunista d'Espanya Internacional —Línia Proletària. Es va donar molta d'importància als orígens. A més de l'enemic general, el sistema capitalista i el règim franquista, i l'enemistat comuna de

C.Marx

F.Engels

MANIFIESTO DEL PARTIDO COMUNISTA

C.Marx . F.Engels

Publicació ciclostilada editada pel PCE(i). Duu el prefaci de Carles Marx i Frederic Engels amb què va aparèixer el Manifest en l'edició alemanya de 1872.

tota l'esquerra comunista contra el Partit Comunista d'Espanya, el PCE(i, l-p), s'enfrontà al PCE(i). Aquest, cap a 1975 passà a anomenar-se Partit del Treball d'Espanya —PTE—, moment en el qual el PCE(i, l-p) restà com a PCE(i).

3. La ideologia del PCE(i): l'internacionalisme

El PCE(i) es diferenciava ideològicament de les altres organitzacions marxistes-leninistes per l'ènfasi en l'internacionalisme proletari, orientat especialment cap al tercer món, ja que, seguint les tesis de Samir Amin, es considerava que seria al tercer món on més aviat esclatarien les contradiccions del capitalisme. Aquesta

solidaritat es va plasmar en el suport al poble saharví. Recordem que aquesta colònia espanyola, pels acords de Madrid, va ésser lliurada al Marroc i a Mauritània (que el 1979 renuncià a la seva part, que fou ocupada pel Marroc), el novembre de 1975, mentre la població autòctona, encapçalada pel Front Polisario, proclamava la República Arab Saharví Democràtica i iniciava, amb el suport d'Alger i Líbia, la lluita armada contra el nou ocupant. Un altre tret ideològic era la defensa de l'obra i la figura de Stalin.

4. L'estructura i el funcionament

Com totes les organitzacions marxistes-leninistes, s'estructuraven en cèl·lules, comitès locals i un comitè "nacional", que tenia la particularitat de residir fora de l'Estat Espanyol, a París o a Alger.

La militància obeïa estrictament les consignes emanades del comitè local, però hi havia una certa teorització i debat intern, que era subordinat a un frenètic activisme.

Els simpatitzants del PCE(i), podien passar a formar part de l'estructura del partit després d'un període de prova. En algunes ocasions aquest pas es va fer mitjançant una petita cerimònia on el militant es comprometia amb els principis del marxisme-leninisme.

El PCE(i), organitzà alguns seminaris interns de formació política.

Pintada dels GAB.

A més de pel seu activisme, el partit es caracteritzava per ésser partidari de l'auto-defensa, armada si calia. A les manifestacions, sobretot al passeig de Gràcia de Barcelona, era freqüent l'ús de còctels Molotov.

5. La implantació a Mallorca

Tot i que potser hi hagué algun precedent, fou en 1973 quan el PCE(i) començà a tenir una certa organització a Palma. L'any següent arribà de Barcelona Pau Garcia per fer el servei militar i aprofitar la circumstància per, d'acord amb la direcció central,

organitzar el PCE(i) a Palma. Es trobà que només hi havia tres militants a Son Gotleu, bastant desmoralitzats i amb una mentalitat sucursalista respecte de Barcelona. Era normal que els militants perseguits a Mallorca passassin a Barcelona, on era més fàcil escapar de la policia. Així a Barcelona, dins el PCE(i), hi havia alguns illencs.

Cap a 1976-1977, va estendre la seva influència a Manacor i a Felanitx i arribà a tenir un màxim d'uns 30 militants a tot Mallorca, xifra que no és extraordinàriament baixa per a Mallorca.

Tenia un local clandestí al carrer del Socors de Palma, amb un aparell de ciclostil, on s'hi editava gran quantitat de propaganda. El PCE(i) convocà una manifestació a favor de l'amnistia a la Plaça d'Espanya de Palma que reuní centenars de persones, el 29 d'agost de 1977. Però la manifestació ni tan sols va poder començar perquè la policia va carregar violentament contra els manifestants. El Primer de Maig del 1978, l'horabaixa, realitzà amb la CNT una manifestació il·legal pels barris de Palma de Pere Garau, Son Gotleu i Son Cladera. Hi varen participar entre 150 i 200 persones. Aquest mateix dia, a les 20 h., amb la CNT i el PORE, es manifestà, també il·legalment, pel

GUSTAU ADOLF MUÑOZ

(Militant de la UNIÓN DE JOVENTUTS MARXISTES-LENINISTES)

Mort a trets l'11-9-78 lluitant per la independència i l'alliberament del proletariat i les masses treballadores i oprimides de Catalunya.

ACTE D'HOMENATGE: 11-9-90, 10 matí, carrer Ferran, 34. Barcelona.

PARTIT COMUNISTA (internacionalista)
Antic PCE(i).

centre de Palma. Hi va haver entre 200 i 400 assistents.

També participà, sovint amb la CNT, l'única organització amb la qual el PCE(i) tenia bones relacions, en algunes lluites obreres, com la que va tenir lloc en es Fogueró.

Impulsava un sindicat obrer, la Confederació Obrera Assembleària, que arribà a tenir uns 200 afiliats sobretot a la construcció i disposava d'un local a sa Costa de sa Pols de Palma.

El partit tenia una mentalitat tan obrerista que impulsava els seus afiliats a treballar a la construcció enlloc d'estudiar als instituts o a la Universitat.

Davant les eleccions de 1977 propugnà un boicot actiu i demanà el *no* en el referèndum constitucional de 1978 per a la qual cosa organitzà una taula rodona.

Poc després el partit s'especialitzà en tres fronts: l'Assemblea d'Aturats, els Grups Anticolonialistes Balears i l'Associació d'Amistat amb el Poble Sahrauí.

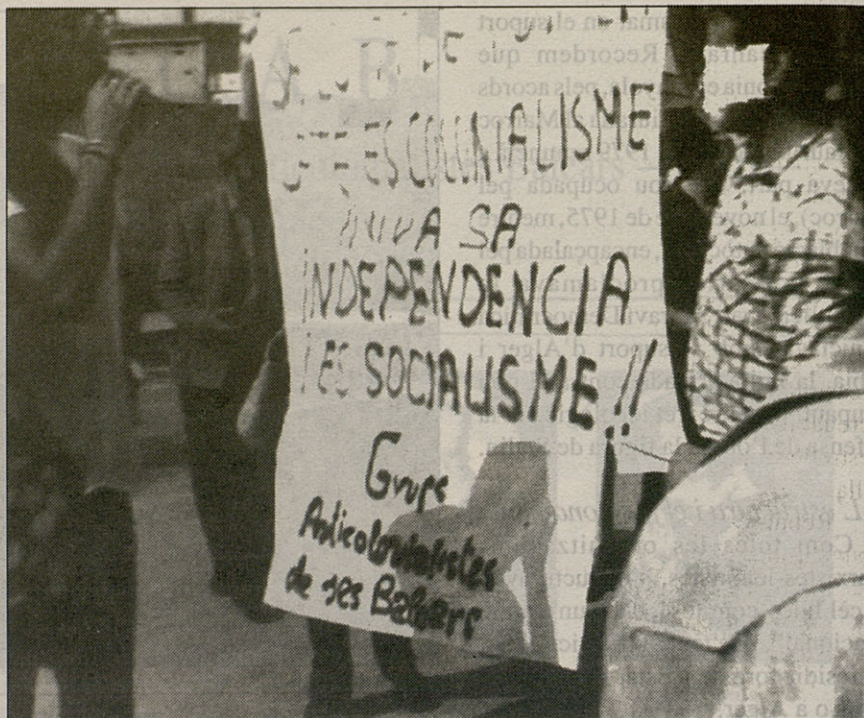
6. L'assemblea d'aturats

Fou una organització de caràcter reivindicatiu, creada el 1975 a Palma per aconseguir llocs de treball i la socialització dels mitjans de producció. Va ser creada i impulsada inicialment pel PCE(i), sobretot per Pau García, que en fou el seu primer dirigent, si bé no fou mai un mer apèndix del partit, sinó que va tenir una dinàmica pròpia en la qual hi intervingueren altres grups, i va continuar quan el PCE(i) ja s'havia dissolt.

7. Els grups anticolonialistes balears

Aquest és, des d'una òptica nacionalista, l'aspecte més interessant del PCE(i). El partit sempre es va interessar molt per la qüestió nacional i a Canàries i Euskadi donà suport a les opcions més radicals. El novembre de 1977, el comitè central del PCE(i) va fer una anàlisi de la situació "colonial" de les illes Balears:

1. El poble "balear" té una entitat pròpia que es remunta a l'antiguitat.

Manifestació contra la fàbrica de Portland de Lloseta (1977).

La bandera blava i verda dissenyada pels GAB, reproduïda en el núm. 115 de la revista "Interviú" (1978).

2. El desenvolupament turístic ha convertit les illes Balears en una colònia explotada per la burgesia espanyola.

3. L'Estat Espanyol ha posat les Balears al servei dels Estats Units per controlar el Nord d'Àfrica.

4. La insularitat de les Balears, reforçava la personalitat "euroafricana" del poble illenc.

5. Comença a ressorgir l'independentisme, malgrat les maniobres autonomistes del règim colonial i de la incomprensió de "certs sectors nacionalistes catalans".

En conseqüència, resol·lia donar suport al "poble colonitzat i euroafricà de ses illes Balears", i crear els Grups Anticolonialistes Balears —GAB—,

dins els quals es dissoldria el PCE(i) de Balears —de fet, de Mallorca—, però en realitat coexistiren les dues organitzacions.

El GAB va fer un esforç per aproximar-se a la història de Mallorca, de la qual en va fer una lectura arabista i anticatalanista: "Han sigut sempre es poderosos de Balears junt amb es poderosos de Castella i Catalunya qui han oprimat i explotat an es poble Balear". Pel GAB, la nacionalitat balear era diferent a la catalana, i denunciava el "colonialisme" que exercia la burgesia catalana a les Balears a través de la banca catalana.

Pel que fa a llengua, inicialment considerà la "llengua balear" diferent al català i redactà els seus documents

en un mallorquí vulgar ple de castellanismes, però cap al final de la seva existència ja acceptà la realitat de la unitat del català.

Els GAB establien un cert paral·lelisme entre les Balears i les Canàries i entre el seu moviment descolonitzador i el Moviment per a l'Autodeterminació i la Independència de l'Arxipèlag Canari —MPAIAC— d'Antonio Cubillo. Fins i tot van dissenyar una bandera "balear" de ressonàncies africanes: fons blau creuat per una franja verda, amb cinc estrelles roges al centre, una per cada illa.

Rebutjà la preautonomia i propugnà un "front d'alliberació nacional" que liquidàs la base econòmica del colonialisme.

Alguns dels seus lemes eren:

"Visca Balears Independent i Socialista"

"Autonomia pes traïdors, independència pes patriotes"

"O alliberació nacional, o colonialisme"

Els GAB, que provocaren més d'un debat al si del PCE(i), una organització que tenia molts d'immigrants, varen sobreviure al PCE(i), però desaparegueren poc després, el 1979, per crear el Col·lectiu per la Independència i el Socialisme —CIS—, de vida efímera.

8. L'associació d'amistat i solidaritat amb el poble saharauí i la connexió algeriana

Ja hem parlat del suport del PCE(i) al Front Polisario. Sembla que Algèria va donar un cert suport econòmic al PCE(i), i en tot cas l'Associació d'Amistat amb el poble Sharaui va tenir a la seva disposició "Air Argel". L'Associació es va fundar a Palma cap a 1976, i va tenir un local primer al carrer marquès de Fuensanta i després a la Porta de Sant Antoni. Va realitzar algunes trameses de roba cap al Sahara, i es dissolgué cap a 1979.

9. La dissolució del PCE(i)

El 28 d'octubre de 1978 la policia va incautar el local clandestí del carrer Socors i s'apoderà d'una gran quantitat de material de propaganda i de

La manifestació del 1r. de maig de 1978 amb, entre d'altres, el PCE(i), GAB i CNT.

documentació. Tot el comitè de Palma va esser empresonat i la majoria dels militants i simpatitzants passaren per les dependències policials. Al responsable del GAB, Sebastià Serra Juan, i al responsable del PCE(i), Rafael Rodríguez, els va esser aplicada la Llei antiterrorista i varen estar tres mesos empresonats, fins que foren jutjats i absolts. El partit restà desarticulat, i de fet cap a 1979 ja no existia a Mallorca. A nivell estatal pràcticament va desaparèixer a començaments dels vuitanta, com tantes altres organitzacions marxistes-leninistes (CIC, PTE, ORT), però a Barcelona encara existia el 1990 com a Partit Comunista (Internacionalista).

Antoni Marimon és historiador

Fonts i Bibliografia

Testimonis orals de Manuel González Gómez a Pau Garcia i Sebastià Serra Juan.
Amin, Samir (1974): *El desarrollo desigual*, Fontanella, Barcelona.
Amin, Samir (1975): *La crisis del imperialismo*, Fontanella, Barcelona.
Canyelles, Bartomeu; Vidal, Francisca (1977): *L'oposició franquista a les Illes*. Fràtiques

Miramar, Palma de Mallorca.

Corella, Daniel; Montañés, F. (1978): *Mallorca, una hoguera política*. A "Entreviu" (Barcelona), núm. 115, p. 68-70.

"Diario de Mallorca", 30 d'agost del 1977, 1 de maig del 1978.

Duelo, Garardo (1977): *Diccionario de grupos, fuerzas y partidos políticos españoles*. Editorial La Gaya Ciencia, Barcelona.

Ginard, David (1991): *La resistencia antifranquista a Mallorca (1936-1948)*. Edicions Documenta Balear, Palma.

Gran enciclopèdia de Mallorca (des del 1989) Grupos Anacionalistas de ses Balears (1978): *Autonomia per a qui?* (document)

Marimon Riutort, Antoni; Martín Mascaró, Miquel: *L'extrema esquerra a Mallorca des dels inicis dels anys setanta fins avui*. A "Randa" (Barcelona), núm. 24 (1989), p. 123-158.

Nadal, Antoni (1990): *El 1er de maig a Mallorca (1937-1989)*. Ajuntament de Palma. Quaderns "Cultura Fi de Segle" núm 7.

PCE(i) (1978): *Llamamiento a toda la clase obrera y sectores antifascistas* (octaveta).

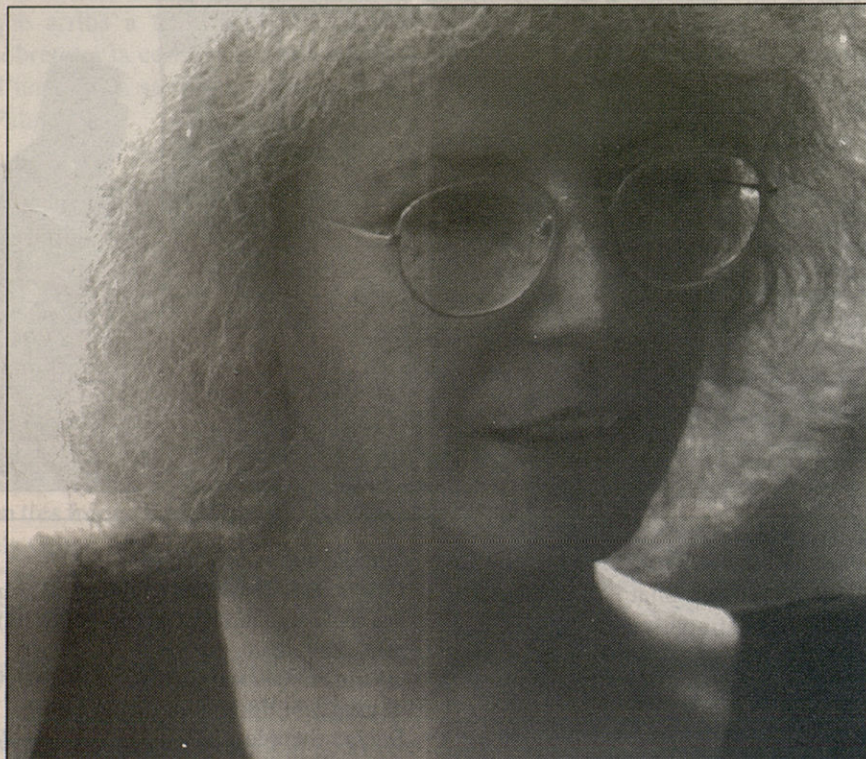
PCE(I). Comitè de Balears (1977): *Damunt sa qüestió colonial balear* (pamflet).

Riquer, Borja de; Culla, Joan B. (1989): *Història de Catalunya. Volum VII. El franquisme i la transició democràtica*. Edicions 62, Barcelona.

Trias, Carlos (1977): *Qué son las organizaciones marxista-leninistas*. Editorial La Gaya Ciencia, Barcelona.

L'ofici d'escriptor: Mercè Company

MIQUEL LÓPEZ CRESPI

Mercè Company.

infantil per fer peles. I res d'això no és cert. Totes les col·leccions que he fet i faig les he creades jo, parides de dalt a baix, i després les he ofert a les editorials que m'han semblat més adequades per la temàtica. I amb els llibres puc dir el mateix.

- I això t'afecta?

- Més que afectar-me em debilita. Suposo que cada escriptor espera una resposta per part del públic i de la crítica. Per a uns, el més important serà que els reconeguin la seva qualitat literària; per a altres, la seva prosa brillant i el domini de la llengua i els de més enllà, vés a saber què. Però per a mi el que és important és que aquesta producció feta i aquesta diversitat temàtica respon a una força creadora i no a que ho faig sotmesa per les peles o a les idees d'altres, o perquè tinc negres treballant per a mi. I si a això li sumes el factor que la literatura infantil i juvenil està cada vegada més en mans de mestres —mestres al front de les direccions literàries de les editorials, mestres als jurats de la majoria de premis, mestres que decideixen què ha de llegir el nen/el noi...— i per tant, aquest tipus de literatura resulta que passa a ser un instrument més de la pedagogia, aigualint-se i empobrint-se, doncs tot això fa que em debiliti creativament i em fa entrar en un mar de dubtes i confusions.

- I on et porta aquesta situació?

- Doncs a creure que ja no tinc futur com escriptora. Perquè no puc continuar com he fet fins ara. He escrit amb un entusiasme fora mida. He barrinat buscant temes diferents i plantejaments nous. Però... ara ja no escric amb entusiasme, ni veig que valgui la pena trencar-se el cap buscant temes nous i suggerents, perquè sé

- Qui és na Mercè Company?

- Doncs una persona apassionada, vital i amb una energia que no se l'acaba, que necessita creure en el què fa i, quan és així, s'hi lliura en cos i ànima.

- Uns cent cinquanta llibres publicats, un grapat de premis, no se quantes traduccions en altres llengües... Podem veure en tot això un exemple del què dius?

- Sense cap dubte. Fins els 34 anys no em vaig poder posar a escriure. Però en arribar aquest moment vaig tallar amb tot el que estava fent i m'hi vaig abocar de cap. El resultat és el que tu acabes de dir.

- Tot això et deu donar molta satisfacció, i més quan tu ets de les poques persones del nostre país que poden permetre's el luxe de viure

només de la literatura.

- Mira, si t'he de ser sincera et diré que el què em dóna és un garbuix de sensacions molt diverses i contradictòries. Per una banda satisfacció, sí, però d'haver-me demostrat a mi mateixa que era cert que tenia aquest potencial creatiu dintre meu; però també hi ha una bona dosi de desconcert, perquè precisament aquesta capacitat meva de crear a partir de veus tan diferents i amb temàtiques tan diverses està sent molt mal interpretada.

- Mal interpretada, en què?

- Hi ha qui creu que totes les col·leccions que he fet han estat per encàrrec de les editorials, i molts llibres també, i que si escric tant és perquè, pobreta de mi, estic super pressionada pels editors i/o m'he agafat a la mamella de la literatura

que si allò que estic fent no agrada al mestre de torn, o creu que ho he fet bufant i fent ampolles no arribarà al nano, i això em desmoralitza.

- Aquest és el motiu, doncs, pel qual ara estàs intentant l'aventura televisiva?

- En certa manera sí, però no del tot. De fet ja fa més de vuit anys que ho anava intentant. He creat set projectes de sèries i programes per nans i tots dormen en un calaix del meu estudi. Els vaig dur a TV3, a l'I.C.C., però els projectes es feien vells allà fins que els recuperava. Però ara, fa uns cinc anys, vaig tenir l'oportunitat de fer un guió cinematogràfic a partir d'una narració meua (La Imbecil), i això em va permetre ficar el nas amb més profunditat dintre de la nostra realitat televisiva i cinematogràfica. I el que vaig veure és que pràcticament no hi ha estructura, ni indústria, ni mitjans, ni, sobretot, interès real a fer producció pròpia. I aquí s'hi afegeix un fet que, a mi, personalment, em molesta molt: que de tant en tant surti el polític de torn o el capo del moment i se li ompli la boca dient que al nostre país no hi ha guionistes, ni hi ha idees. I això és fals, és mentida pura, aquí hi ha molta creativitat i molta capacitat creadora, el que no hi ha és forma de poder-ho demostrar.

- Però tu ho has aconseguit amb la sèrie "Los cuentos de Nana Bunilda". Com ha anat això? I d'on va néixer la idea i el personatge?

- Sí, ho he aconseguit, però saps per què i com? Doncs perquè vaig

tenir la gran sort de trobar una persona, en Balti Roda i Brossa, que, des del primer moment, va creure en mi. Jo abans de conèixer-lo vaig parlar amb alguns productors i t'asseguro que el seu entusiasme per aquesta sèrie era tan descoratjador... Llavors al conèixer el Balti li vaig proposar de crear una productora i tirar el projecte endavant nosaltres, tots dos.

- Té experiència en aquest camp, en Balti?

- I tant! I està molt ben considerat en el camp del documental. És un home que s'ha format professionalment als EEUU i no té res a veure, ni en mentalitat, ni en forma de treballar, ni en plantejaments, als productors catalans que jo conec. I ell, encara que assumeix les funcions de gestió i producció, és també molt creatiu; ens donem molta canya mútuament. Crec que com a parella professional "som un per l'altre".

- I que té la Nana Bunilda per engrescar un senyor amb aquestes característiques?

- És un caramel per a qualsevol productor que vulgui veure-ho. La Nana Bunilda vaig crear-la literàriament fa uns vuit anys amb el meu marit, l'il·lustrador Agustí Asensio, per la nostra filla, la Nona, que en aquell moment tenia dos anys i tant pànic a les mosques que les somniava. I jo vaig inventar-me un ésser petit que tenia una escombra màgica tipus aspiradora, que xuclava els malsons; després amb els malsons en feia xocolata i de la xocolata, pastissos. El vam publicar com *La Nana Bunilda*

menja malsons a Ed. Cruïlla. En el seu moment el llibre va agafar una bona volada. Li van donar el premi Crítica Serra d'Or i es va traduir al finès, a l'holandès, al suec i a l'alemany. Ah! i al castellà, per Ed. SM. Fa uns tres anys vaig començar a pensar que podia ser molt maco explicar contes a la canalla per la televisió. D'aquí a pensar en la Nana Bunilda com la narradora, va ser pràcticament simultani. De fet quan tinc una idea i m'hi concentro la veig ja totalment feta, acabada i amb tots els elements que hi ha d'haver. I la sèrie que hem fet no és pas gaire diferent de com la vaig crear. Els canvis que hi ha hagut els ha aportat el Balti i l'han millorada

- I la idea que fóssim tants autors els que escrivíssim els contes, a què va ser deguda?

- Des d'un bon principi vaig pensar que haviem de fer-los entre tots perquè això ens permetria dues coses: una, que la sèrie guanyés en riquesa i en diversitat d'estils, i l'altra, en poder mostrar a qui vulgui veure-ho el que et deia abans, que en el nostre país tenim un bon potencial creador i que ens han de donar l'oportunitat de demostrar-ho.

- I tot això a en Balti el va engrescar...

- Sí, perquè la Nana Bunilda com a sèrie té moltes possibilitats visuals i alhora és un repte, ja que fer històries de 5 minuts en els quals mostris un aspecte de la vida quotidiana de dues persones tan diferents entre si com són la Nana Bunilda i l'Home del Sac, i entremig hi posis un conte diari que els arriba per fax (que ells no saben

Relojería Española

FUNDADA 1885

C. Colon, 12 — Telef. 72 15 63 - 72 43 44
07001 PALMA DE MALLORCA

Ω
OMEGA
AGENCIA OFICIAL

*Moments
estelars*

gairebé quina mena d'aparell és, però els entusiasma) i que quan el llegeixen s'encadena la imatge amb uns dibuixos, és molt més difícil i compromès que fer-les de 20, i que tot això sigui atractiu, màgic, suggerent... Crec que ho hem aconseguit. Quan la vegis entendràs molt bé què vull dir.

- I la sèrie s'emetrà per la primera cadena de TVE. Com és això, com és que has anat a los madriles a fer la teva producció?

- Doncs perquè va ser on ens van acollir, els qui es van mostrar interessats des del primer moment pel projecte i, en definitiva, qui ens ha donat l'oportunitat de fer-la. La sèrie és d'ells, són els qui l'han finançada.

- I ara, ja la teniu completament acabada?

- Sí, i ha estat apassionant, meravellós. El Balti, com productor executiu de la sèrie ha sabut formar una equip tècnic que ha funcionat de meravella, tots bons professionals que van connectar d'immediat amb la filosofia i l'esperit que hi volíem donar i així ens ha quedat.

- Veig que el realitzador és un nord-americà?

- Sí, el Tom Sabin. És un nord-americà ja molt adaptat aquí. És casat amb una catalana i té una filla molt petita, per això està tan sensibilitzat vers aquest camp. Ell és un realitzador molt prestigiat en el camp de la publicitat, un home guardonat per totes bandes i acostumat a treballar amb tots els recursos del món. De fet era fora del nostre abast poder-lo

El millor reportatge Mercè Company

Laia El Nus

contractar, però el Balti, que el coneixia, li va parlar del projecte, li va ensenyar el conte, me'l va presentar i el Tom es va entusiasmar amb tota la història i va acceptar fer-ne la realització. I el resultat també és a la vista. Ha fet una meravella.

- Et veig molt contenta, Mercè, i això em fa creure que potser et perdrem, que marxaràs del món de la literatura.

- Mira, si t'he de ser sincera et diré que el plantejament que tenim el Balti i jo és que la nostra productora IBORN & COMPANY, s'especialitzi en produccions de qualitat per a nanos i per a joves, a partir de projectes nostres i d'altra gent, dels que jo sé que dormen

en molts calaixos. No és just que els creadors d'aquest país estiguem tan *matxacats* i que ens costi tant una cosa tan simple com és poder fer la nostra feina. No hi ha dret que els diners que tots nosaltres paguem se'n vagin per comprar produccions alienes i, a més, en gran part, molt dolentes. En aquest cas TVE ha apostat per un producte de qualitat i per un producte creat per gent del país. Tant de bo això ens permeti tenir continuïtat.

- I tu podràs crear i deixar sortir les idees molt més lliurement...

- Exacte, aquest és un camp que em dóna tantes possibilitats de creació que em meravella. Toco tantes tecles i són totes tan creatives que tinc la sensació de tenir davant meu un camp vastíssim en el que podré donar molt de mi, i això m'estimula, em regenera i em fa sentir com quan vaig començar a escriure, amb un gran potencial creatiu dintre meu nou, a punt de tornar a estrenar.

- Per acabar, Mercè, La Nana Bunilda i L'home del sac són en dibuix animat o amb actors?

- No, no, actors, i quins actors! La Pilar Rebollar interpreta la Nana Bunilda i la veus tan petita i tan màgica, que te la creus, creus que és ella en persona; i en Víctor Israel fent de l'Home del Sac està encantador i molt entranyable, crec que serà una sorpresa pel públic. Ja ho veuràs. I s'emetrà a partir de la primera setmana d'octubre, per la primera cadena sobre les sis de la tarda. Són 26 episodis de 5 minuts cada un. Em diràs la teva opinió, quan la vegis? □

Papers pintats

Marcas i Motlures

Pintures

Casa Pomar Flores

ARTICLES PER A ARTISTES

Sant Miquel, 77. Tel. 72 14 83

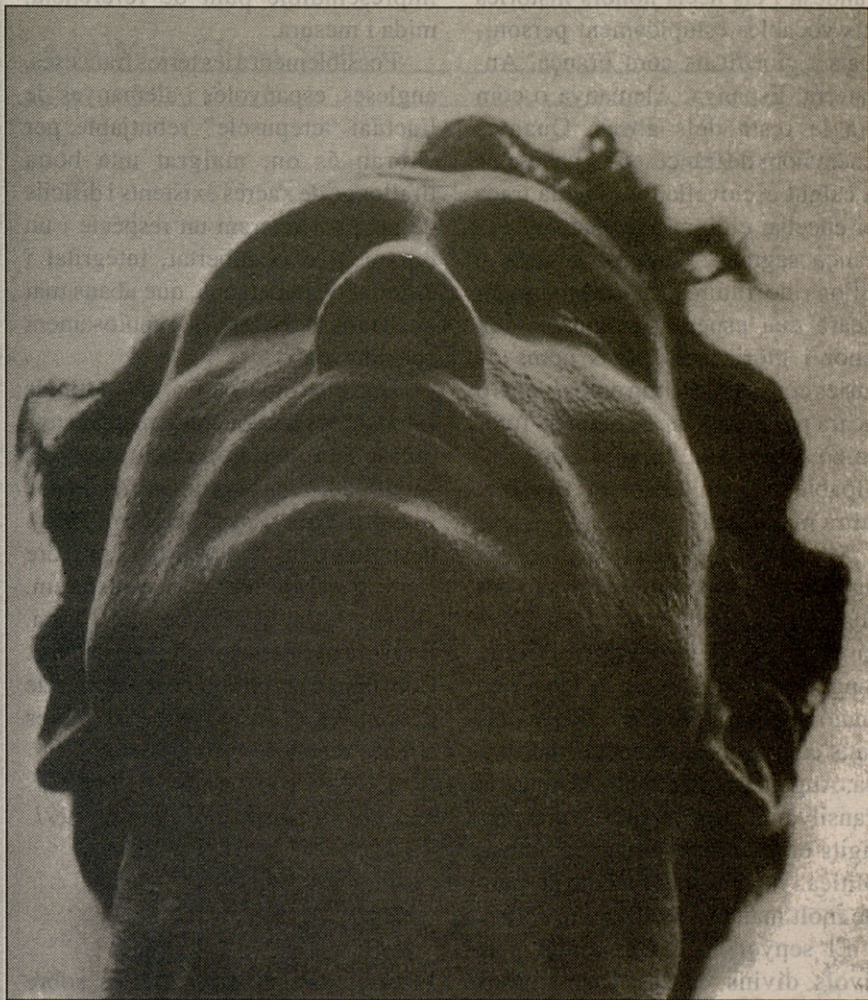
07002 PALMA

Contra tot Jerusalem

PERE FONT

Gairebé constantment i des dels segles dels segles. Sense remei: les conegudes processons luctuoses. Homes i dones i, de retruc, infants i criatures en carreró cap al martiri, vers la immolació als altars glaçats de les majúscules, de les paraules inflades, dels déus, mites, pàtries, Jerusalem i etcèteres que no acaben. Sí. Els déus creats dels inexistents olimpes van guanyant ara, i des de sempre, les partides. Posseeixen la fidelitat indestructible dels ben reals predicaires d'arrel o d'ofici, incomprendiblement sempre ineludibles, feixucs i durs de moviments però fornits d'arma, ment marmòria o dialèctica lineal, estalonada i verborreica. Són, o semblen, imbatibles. Són els sacerdots dels sacrificis, implacables amb la irreverència lliure de la blasfèmia, els militants de la Causa, els afuadors a la brega, els lladres del goig, els homicides actuals o potencials de qualsevol home, dona, infant o criatura. Mal ensaltats a la bastimentada verbal dels signes, s'emboliquen de tal guisa que acaben obcecats, militant i reverenciant llurs pròpies creacions fantasmagòriques, erigides en grans deesses totalitzadores, àvides de sacrifici, sang i holocaust. Així aixequen i engreixen l'entelèquia de Pàtria ontològica, improvisadament o llargament i meticulosa cisellada a cops de simbolisme, sentimentalisme i sublimació ennatada d'art i poesia enredant o amb musiquetes corals, filharmòniques i trompetaires. Mals llamps amb ells! Amb llur elocubració cega i febrosa, acceptant com a realitat primordial el puf i l'entelèquia!

I quanta gent pical'ham i l'engany! Fins i tot els escollits en els primers rengles de les glòries. Per exemple, el de vegades entabanat E. M. Cioran, escampant més fum que no llum i

La persona, únic punt de referència, mida i mesura.

subjugant més amb xerrameca d'alta tensió d'histerisme que no pas amb raonament serè de lúcida reflexió assossegada. Caiet en parany d'ator diment, ens fa el gambirot dins del bassol conceptual i xovinista de la França gran. Corporitzant l'al·legoria, personifica pàtria i nació en únic subjecte primordial i protagonista, i aplaudeix, com enfervorit i vell militronxer, la vella França que "s'afanya a espargar la força", que "ha fet, en mil anys, més guerres que cap altre país". I també a la vegada plora i es lamenta compungit per la França que "després d'ésser vedette, mirau-

la ara resignada, temerosa, rumiant recances i aprehensions i descansant del seu esplendor i del seu passat", la França que "des que ha abandonat els seus designis de domini i conquesta, la múrria, el fàstic generalitzat la mina".

Reduït a caricatura empobrida del també sempre discutible i controvertit Nietzsche, Cioran sent rodolar per les seves sofertes galtes llagrimotes com punys en el lament per la decadència de les històriques pàtries. Confessa, pobret i apenat, que "si obr una història de França, Anglaterra, Espanya o Alemanya, el contrast entre el que

foren i el que són em dóna, a més de vertigen, l'orgull d'haver descobert finalment els axiomes del crepuscle".¹

Ai Cioran, Cioran! Al senyor Cioran sembla que ni se li ocorre pensar en les carretades de víctimes engrunades, escorxades, afusellades o brutalment capolades per atipar la grandesa i els necis honors històrics dels vocables estúpidament personificats i glorificats com França, Anglaterra, Espanya, Alemanya o com tota la resta dels altres. Quantes generacions de francesets i francesetes ha calgut esclovellar amb mala traça per encebar el llorejat concepte de la França sagrada? Quants de mils o milions de futures víctimes formen encara cua esperant immolació en honor i glòria dels grans noms de pàtries construïdes, mig embastades o encara per dissenyar en el mapa futur d'això també tan enlairat però impalpable que en diuen la Història, l'altra majúscula?

Mentre ciutadans fransesos, anglesos, espanyols, alemanys (o bascos, catalans, tibetans o transilvanians, tant se val!) pateixin, sofreixin, s'angoixin o fins matin o morin en funció del nom, prestigi i honor dels grans conceptes reverenciats de França, Anglaterra, Espanya, Alemanya, Transilvània i etc. i etc., conceptes erigits en motor de dinàmica activa, política i moral, molt malament, però que molt malament rutllarem!

El senyor Cioran, enredat pels núvols divins de les abstraccions diarreiques, sembla no reparar en la persona concreta, aquest únic i ben autèntic i veritable subjecte, realitat

punyent a qui, per altra banda, d'altres manyosos de la ploma no obliden tan fàcilment, sinó que subratllen amb força i encert. Així Rafael Sánchez Ferlosio, tot esperant i desitjant el canvi i enderrocament definitiu dels déus perquè tot canviï de cop, en bloc i finalment en favor de l'home, sol i imprescindible punt de referència, mida i mesura.

Possiblement a les terres franceses, angleses, espanyoles i alemanyes de l'actual "crepuscle" rebutjable per Cioran és on, malgrat una bona tirallonga de xacres existents i difícils de guarir, trobarem un respecte i un mirament a la llibertat, integritat i dignitat de la persona, que abans mai no havia estat tan escrupolosament considerada.

Decantat-nos cap a les actituds saludables i les concrecions realistes, millor serà doncs que decapitem els santificats mots dels mites criminals i insadollables, que enviem llurs despulles lluny de nosaltres a prendre l'aire o pel darrera, i que respirem, alliberats. Ja en serà ben bé l'hora. Ens sobren mites: tots els Jerusalems. Com també els planys desencertats de Cioran. O d'altres velles o noves sirenes renoueres i roncadores.

Esporles, juny de 1991.

1. Cites dels assaigs "Cartes sobre algunes apories" i "Sobre una civilització exhausta" del llibre *La tentation d'exister*. □

L'ase de dues cames

BENIGNE PALOS

Equus asinus, família dels èquids: Mamífer bípede perissodàctil d'aspecte quasi humà

L'espècie que anam a comentar no té res a veure amb la bèstia simpàtica i silenciosa que tots recordam de quan encara es feia carbó de llenya. Era normal, aleshores, coincidir pels camins de muntanya i costa amunt amb algun traginer que seguia un ase de pas lent i mirada trista, com si anés pensant en la desconsiderada càrrega que li havien posat damunt el bast. Adesiara amollava un bramul, possiblement de protesta.

El tractor i el tot-terreny l'han fet fora de les rutes de muntanya, a l'ase, i el fet que ara ja no es faci carbó ha estat la raó definitiva.

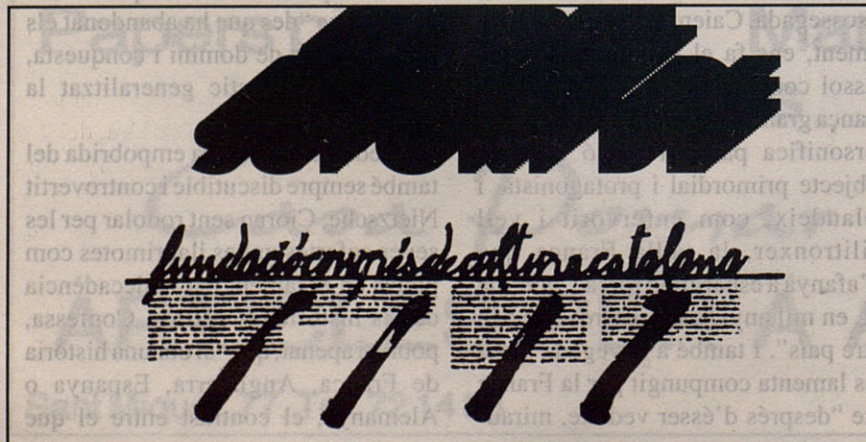
Cal reconèixer que l'animal ha deixat un bon record. Tots el tenim present amb simpatia i qui més qui manco en alguna ocasió s'hi havia fotografiat devora.

No podem dir el mateix d'aquest altre exemplar que fa algun temps ha aparegut per aquestes contrades, dissortadament poc estudiat, encara que per altra banda ja és molt popular per la curiosa particularitat de tenir només dues cames.

Si bé hi ha un reguitzell de subespècies, només n'assenyalaré una, la que pens constitueix l'engrony més important.

Correntment i en estat salvatge, se'l pot trobar de nit empastifant amb pintura, normalment negra, els rètols indicadors de les carreteres i embrutant amb incomprendibles missatges, també amb pintura negra, les parets i façanes de les cases. Fins i tot s'arrisquen a fer traduccions del català al castellà i viceversa, segons la personal preferència de la llengua utilitzada.

És la incomprensió i la intolerància d'uns sectors que encara no han après a conviure ni a respectar allò que no sigui precisament el que ells volen o pensen. Trist, molt trist. *Tardor de 1991*

Uns xiquets a la recerca de ses seves arrels

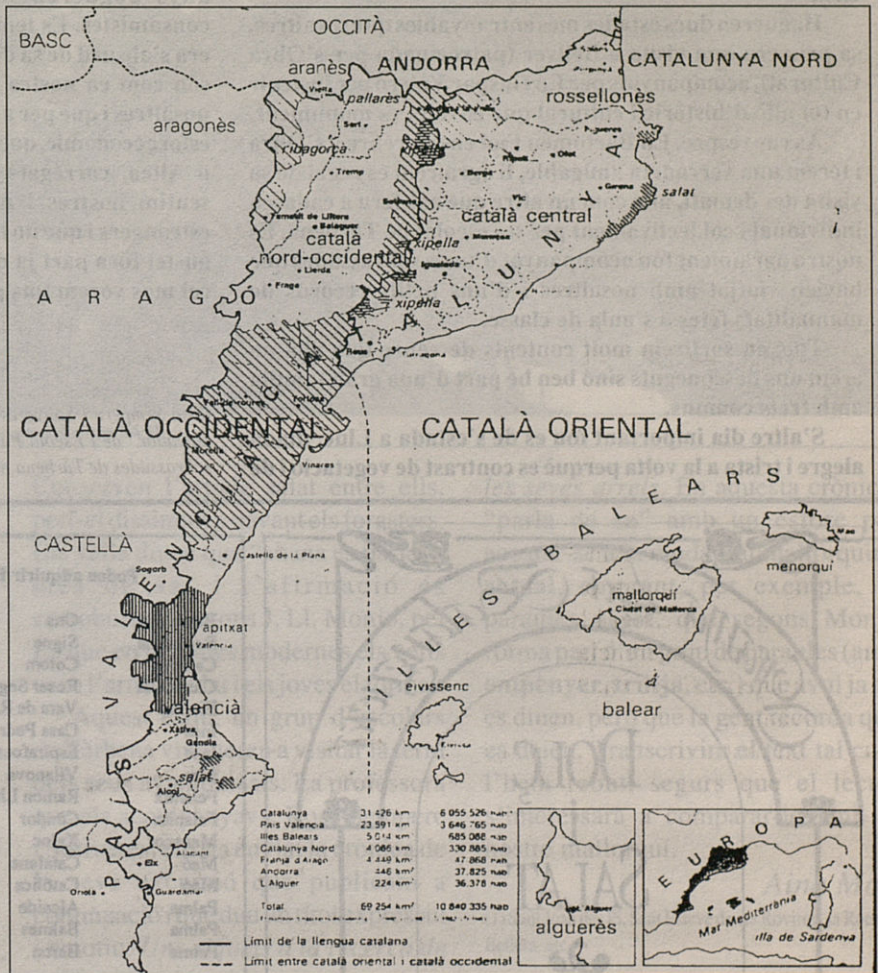
AINA MOLL / ROSA SEMPÈRE

Els "mallorquins" del País Valencià

Si consultau el mapa de l'Àrea Lingüística del Català editat pel II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, hi observareu una franja de la costa nord de Catalunya i dos punts interiors del sud del País Valencià, marcats amb barres vermelles damunt el fons del color corresponent al seu dialecte (català central i valencià, respectivament), i amb una idèntica especificació: salat. Es tracta dels territoris que comparteixen amb les Illes Balears una de les nostres característiques més específiques: la conservació de l'article "salat" **es, sa**, procedent del llatí *ipsu, ipsa* (mentre que l'article "general" o "formal" **el, la**, procedeix de *illu, illa*).

Aquest article estava inicialment molt estès a Catalunya, com ho demostren els noms de lloc que el conserven fossilitzat, com Sant Joan Despí, Sant Esteve Sesrovires, Sarroca de Bellera, etc.¹, però actualment només es conserva, en clara regressió, en aquest petit territori de l'Empordà oriental. En canvi, els illencs, que el rebérem dels pobladors catalans després de la Conquesta, l'hem conservat ben viu, com a característic del registre col·loquial en oposició a l'article de registre formal **el, la**, amb una finíssima matisació que confereix al nostre llenguatge una gran riquesa expressiva.

Al País Valencià l'article "salat" que es troba a Tàrbena i a la Vall de Gallinera no hi va ser introduït pels conquistadors del segle XIII, sinó per uns mallorquins que repoblaren aquells territoris (abandonats a conseqüència de l'expulsió dels

Aquest mapa localitza les zones peninsulars de parlar salat.

moriscs) a principis del segle XVII.

Al cap dels segles, s'hi conserven, a més de l'article "salat", els demostratius **aquest, aqueix** (en lloc del valencià **este**) algunes formes de primera persona de present sense la desinència -e ("jo **parl**", o "jo **parla**", en lloc de "jo **parle**") i un cert nombre de paraules mallorquines inusitades en valencià, entre elles la **sobrassada**, que els mallorquins hi introduïren i que avui és un producte típic de Tàrbena que els altres valencians

anomenen **mallorquina**.

Un jove filòleg valencià, Joan Lluís Monjo, ha presentat al IX Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (celebrat a Alacant, del 9 al 14 de setembre d'enguany) una comunicació que duu el títol "*No és lo mateix parlar amb la reina que parlar amb sa guerra*" (sobre l'ús de l'article literari al parlar de Tàrbena), interessantíssima, que permet comprovar que els tarbenins han conservat l'article salat amb la seva funció de

El passat juny, a finals, un grup d'al.lots i al.lotes de Tàrbena, Marina Baixa, País Valencià, van arribar a Ciutat de Mallorca en vaixell, des de València; sa seva ill.lusió mantinguda tot un curs escolar, treballant en una mini-empresa escolar fent sobrassades amb sa fórmula ancestral que encara es conserva as seu poble. Es premi fou aquest viatge d'una setmana per retrobar ets orígens.

Amb s'acompanyament excepcional d'En Pere Riutort, de Petra, començaren ses petjades a s'illa.

Visites a Sant Francesc, la Seu, monestir de La Real, la Porciúncula, es carrers plens d'història, es pobles, es llocs carregats de turistes (es pares, a sa tornada demanaran per ells).

Hagueren dues estades més entranyables que ses altres, sa primera una visita a Bellver (patrocinada per s'Obra Cultural), acompanyats per En Gaspar Valero per instruir en tot allò d'històric i cultural que envolta es monument.

As capvespre, En Bartomeu Fiol ens va rebre a s'Obra i férem una xerradeta amigable, li agrairem es regal de sa visita des dematí, així com un altre que ens fera a cadascú individual i col.lectivament per ses escoles de Tàrbena. Es nostro agraiement fou acompanyat d'unes sobrassades que havien viatjat amb nosaltres i d'uns petits records de manualitats fetes a s'aula de classe.

Tots en sortírem molt contents de veure que allà no érem uns desconeguts sinó ben bé part d'una gran família amb trets comuns.

S'altre dia important fou es de s'estada a Lluc, diada alegre i trista a la volta perquè es contrast de vegetació i de

conservació ambiental entre aquell paisatge i es nostre és tan evident que era inevitable sa comparança. Es focs estan deixant irremissiblement calcinada sa nostra comunitat estimada.

Ses portes de Lluc foren obertes de pit en ample per a nosaltres, escoltàrem es Blavets i fruïrem de tot es paratge.

I arribà es dia de sa partida, tan cansats com estàvem i s'haguéssim quedats per temps indefinit.

Carregats de paquets, d'enyorança, altra vegada as vaixell a parlar des doblers que s'havíem gastat, de tot allò que s'havíem comprat, de sa fam, de sa son, però revolava una insatisfacció que no crec que al.lots de dotze i tretze anys pogueren interpretar sense caure en tòpics consumistes. Es temps els farà veure que allò que sentien era s'absurd de sa distància que ens separa d'uns llocs que són com ca nostra i d'una gent que parla de "sa" com nosaltres i que per a poder tornar-hi s'havia de fer un gran esforç econòmic, que no era el mateix que baixar a Benidorm o Altea, carregats també de turistes, però pobles que sentim nostres i no com aquesta illa consumida pels estrangers i que no havíem paladejat el suficient perquè es gustet fóra part ja des nostres sentits per sempre més. Al cel mos vorem tots plegats.

Rosa Sempere

Rosa Sempere i Soliveres és la mestra que va acompanyar el grup "Sant Salvador" de l'Escola Pública de Tàrbena. (N. de la R.: donam fe que les sobrassades de Tàrbena no tenen res a envejar a les de Mallorca).

Granja La Balanguera

**DOLÇ
i
SALAT**

**GELATERIA
i
XOCOLATERIA**

*C/ JOAN MAURA, BISBE
CANTONADA C/ VINYASSA*

Podeu adquirir EL MIRALL a les següents llibreries:

Barcelona	Ona	Palma	Byblos
Barcelona	Signe	Palma	Embat
Campos	Colom	Palma	Fondevila
Ciutadella	Roser Seguí	Palma	Jaume de Montsó
Eivissa	Vara de Rei	Palma	Llibres Mallorca
Inca	Casa Pedrós	Palma	Manera
Inca	Espirafocs	Palma	México
Inca	Vilanova	Palma	Papereria Mallorca
Felanitx	Ramon Llull	Palma	Quart Creixent
Felanitx	Còndor	Palma	Selecta
Manacor	Xaloc	Palma	Totem
Maó	Catalana	Sant Joan	Ca na Blanch
Maó	Católica	Sóller	Calabruix
Palma	Alcaide	Son Cladera	Arbós
Palma	Balmes	Son Ferriol	Verd en Blau
Palma	Baron	València	Tres i Quatre

I als principals quioscs de Palma.

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./a. _____
 Adreça _____
 C/ _____ Núm. _____ Pis _____
 Codi Postal _____ Població _____
 Telèfon _____

Em subscric a la revista EL MIRALL, al preu de 3.000 ptes. de quota anual. Podeu presentar els rebuts a l'entitat bancària / d'estalvi que indic a continuació a la qual deman que els accepti i els carregui al meu compte:

Banc/Caixa _____
 Agència/Oficina _____
 Cte/Lta. núm _____

Signatura _____

Tàrbena, la vila repoblada per mallorquins a principis del segle XVII.

“registre col.loquial o de familiaritat”; les paraules que duen article formal són paraules de sentit “important”, com a Mallorca, encara que no hi ha coincidència total (com tampoc no n’hi ha entre Mallorca i les altres illes): diuen “el rei, la reina, el cel, l’altar”, i distingeixen com nosaltres entre “es rosari” i “resar el rosari”, per exemple; però, amb més coherència que els mallorquins, diuen “la missa” i no “sa missa”.

Parlar amb l’article salat és per als tarbenins “parlar de sa”, mentre que amb l’article formal “parlen de la”.

Conserven l’article salat entre ells, però el dissimulen davant els forasters. Els vells diuen que “abans es parlava més de sa, i l’afirmació és corroborada, segons J. Ll. Monjo, pel fet que en paraules modernes els vells usen l’article salat i els joves el formal.

Aquest estiu, un grup d’escolars de Tàrbena vingueren a visitar la terra dels seus avantpassats. La professora que els acompanyava, Rosa Sempere i Soliveres, ens ha enviat la crònica de la seva excursió que publicam a continuació i que duu un títol expressiu i emotiu: *Uns xiquets a la recerca de*

les seves arrels. En aquesta crònica, “parla de sa” amb un esforç per acostar-se a la modalitat mallorquina actual, emprant, per exemple, la paraules **al.lot**, que segons Monjo forma part d’un grup de paraules (amb **empènyer, trutja**, etc.) que avui ja no es diuen, però que la gent recorda que es deien. Transcrivim el text tal com l’hem rebut, segurs que el lector s’interessarà a comparar-lo amb el nostre mallorquí.

Aina Moll

(1) Sant Joan des Pi, Sant Esteve de ses Rovires, sa Roca de Bellera, etc.

FUNDACIÓ «SERVEIS DE CULTURA PER AL POBLE»

Per a la promoció popular de la nostra cultura estam al vostre servei

Demanau informació a c. del Mar, 6, 3r.
07012 PALMA

FAJAS REINA

José Tous Ferrer, 1 - Tel. (971) 71 60 33
07002 Palma de Mallorca

Palestina (4): Betlem

MIQUEL FERRÀ I MARTORELL

Betlem, "Beit-Lahm" en àrab, a 777 metres sobre el nivell de la mar (remarcau que aquesta xifra no pot esser més bíblica), és avui una ciutat petita i plàcida. I com és natural, la vila tota, transpira cristianisme. La majoria dels seus vint mil habitants són fidels al missatge de Jesucrist, un missatge que sembla cobrar cos i volum a l'Església de la Nativitat, aixecada sobre el lloc de la naixença del Salvador, allà on hi havia l'estable. El temple, edificat, ampliat o reformat en diferents èpoques ens mostra una part més antiga que es pot datar en el segle IV. A l'interior, en un clima que emociona els peregrins, hi ha cinc belles naus dividides per quatre fileres de columnes, quaranta quatre en total (una altra xifra bíblica d'aquestes rares matemàtiques espirituals a les quals el poble jueu era tan propici), a més de mosaics i pintures al fresc que fan referència al tema que ha fet universal aquest indret. Retrocedint en el temps, l'any 1907 trobarem sobre el mateix espai el nostre sempre benvolgut i llorejat poeta Miquel Costa i Llobera, que meravellat per tot el que Betlem significa, diu:

"Aquí la Judea deixa el mantell de dol i deposita el sac de cilici: aquí a campinya somriu i juga. S'encalcn les verdors saltant per les marjades i els marges s'escalonen com arreglats per una fantasia d'infant. Se'n pugen les marjades fins a l'altura que conté

la Santa Cova: se'n davallen fins al camp de la Santa Pastura..."

Potser a més d'un li poden sonar cursis algunes d'aquestes paraules. No us enganyeu. És l'emoció d'un sacerdot que toca amb les pròpies mans la materialització dels seus somnis

més íntims. Com el savi astrònom quan descobreix un nou estel... Costa i Llobera despatxa aquí una mena de càntic triomfal i sembla voler establir un col·loqui entre aquestes velles pedres i ell, tot dient:

Veniu, oh cors savis, conduïts per

Una visió actual de Betlem.

l'estel contemplat!

Un altre poeta, Jacint Verdaguer, el 18 d'abril de 1889 exclamava:

"Massa bona és la carretera... fent enyorar el camí vell que enguilejava per vinyes i jardins, encaixonat entre dos marges guarnits d'atzavares i rosers. Era mal empedrat, ple de rocs, desigual i aixaragallat: mes, guardava les petjades de David i Salomó i les encara més sagrades de Jesús, Josep i Maria, que hi passarien més d'una vegada. Betlem... és una ciutat cristiana, gairebé catòlica. La creu no s'amaga davant la mitja lluna com a Jerusalem sinó que s'alça majestuosa, es multiplica i, com en els nostres pobles antics, es va a posar, com un signe sagrat, damunt el portal de les cases i sobre el pit de les betlemïtes..."

Potser més observador o més periodista que no pas Costa i Llobera, Verdaguer ens descriu el que està veient i deixade banda els entreteixits poètics...

"Avui és diumenge i no cal dir que la gent està endiumenjada. Els homes duen turbant de seda virolada en què domina el groc, i túnica ratllada de vermell, i sobre ella un abrigall semblant a nostre gambeto, negre amb ratlles blanques de dalt a baix; el duen senzillament posat sobre les espatlles, sense ficar els braços per les mànegues. Els nois usen gorreta egípcia, túnica ratllada de vermell i no duen gambeto fins que són grans..."

I és que Verdaguer s'endinsa en la humanitat. I s'admira al davant del quadre oriental...

"El trajo de les betlemïtes és més original i ric encara. Estreta túnica blava vionada, paltó de seda vermella amb ratlles d'altres colors i amb dibuixos àrabs al coll i al pit. Deixen penjar esquena avall el vel blanc de les musulmanes que sobre llur cap, a efecte d'algun postís especial, pren la forma d'una corona suaument inclinada enrera. I amb aquest trajo, ajudat de llur aire noble i reposat, fan recordar algunes pintures antigues de la Mare de Déu..."

Potser avui, les tintes no us semblaran tan exòtiques. La vila de Betlem, especialment pels voltants de Nadal, es tanca amb un cinturó de seguretat de l'Exèrcit Israelità. Els

soldats van en walky-talky d'ací, enllà. En els carrers més amples, els metalls de la carcassa dels cotxes rellueixen entre les fileres de turistes que van i vénen, les processons guiades per frares de Sant Francesc o les botigues àrabs amb tota casta de queviures i souvenirs.

Però Verdaguer, fa ara més de cent anys, amuntegava altra mena de souvenirs en el fons del seu cor:

"Acabo d'entrar en la sagrada cova; mos ulls han vist el que mon cor somniava des que estic al món. Amb quin recolliment un s'agenolla en aquestes lloses on s'agenollaren els pastors i els àngels la nit de Nadal! Amb quina fruïció es posen els llavis on el bon Jesús posà els peus a l'arribar a la terra! Com flueixen les llàgrimes ací on vessà les primeres el mateix Déu fet home! El lloc on nasqué està cobert de marbre i voltat d'una planxa de plata en forma d'estrella amb aqueixes paraules que fan saltar el cor d'alegria: Hic de Virgine Maria Jesus Christus natus est".

Peguem una darrera ullada que agafi tota la panoràmica de Betlem. Les muntanyes nues al fons, les costes i carrerons descendint entre cases baixes, de planta quadrada i terrat, els xiprers i les oliveres eixint de les tanques de pedra, les torres dels campanars i mesquites, la vermellor sorrenca d'un horitzó llunyà que es reflecteix sobre els murs de la ciutat... És el Betlem dels Betlems. Però fa honor, també en la cosa plàstica, al seu nom. Potser mereixeria esser reproduït en miniatura i posat en una d'aquestes vitrines de casa bona, en aquesta illa nostra, que perpetuaven el misteri de Nadal al llarg de tot l'any. Avui, creus i mitges llunes solquen l'aire, les vestimentes orientals i occidentals es barregen, els autocars descarreguen els turistes que de seguida s'escampen per les voravies escalonades... Però avui com ahir ens resulta familiar el pastor palestí que fa marxar pel carrer la seva guarda d'ovelles. O el pobre cec, barbut, amb gaiato a la mà i turbant al cap, que demana almoïna en una cantonada. I l'àrab que avança sobre l'asfalt i sota el sol, damunt el seu aset minúscul i pacient. □

L'ULL DE VELLUT

Matar nins

GUIEM DAVIU VICH

A una revista que els editors destinen, aparentment, al públic femení he llegit un article de denúncia sobre el tema de la columna i que té lloc a Brasil. L'article estava rodejat d'anuncis de banyadors estampats en colors vius i de perfums cars i seductors (o així ho he de creure). El que deia l'article ja ho sabia (un saber que ja ens insensibilitza): a Brasil hi ha un genocidi infantil on es combina la fam, la misèria i el pistolisme d'assassins a sou i grups d'extermini, emparentats, alguns d'ells, amb membres de la policia. El temps de llegir aquesta columna afegirà dues morts més a aquest compte macabre i una nina de 9 anys començarà la carrera de prostituta.

L'article en qüestió, a doble pàgina, és interromput per una franja de publicitat d'una marca de ciagretes de sabor maericà. Qui guanya? L'article o les cigarretes? Com es combina la vida regalada que predica tota la revista (especialment amb els anuncis) amb aquella realitat criminal i consentida?

Després del fracàs del socialisme real, quan assumiren el fracàs del capitalisme real encarnat en el 80 per mil de mortalitat infantil a Brasil (a Espanya és entorn del 10 per mil)? Un país que és el quart productor mundial d'aliments i el sisè en desnutrició.

Quan he retirat la revista estava una mica bruta de l'arena de la platja. És tan lluny Brasil! Avui vespre en un hotel de luxe de la nostra Mallorca, uns turistes simpàtics i carregats de duros —turisme de qualitat—, que formen part de l'aparell brasileny que protegeix i es beneficia d'aquest holocaust, donaran una suculent propina al cambrer i al porter. Aquests no ho sabran, però serà una propina tacada de sang.

Així entén TVE-Balears el deure legal de “veracitat, objectivitat i imparcialitat” dels mitjans públics de comunicació

Llubí ha estat el primer poble de Mallorca a proclamar el dret a l'autodeterminació dels Països Catalans.

Amb prec de publicació, l'Obra Cultural Balear ens passa la següent comunicació:

Molts de mallorquins, i certament tots els socis i simpatitzants de l'OCB, van romandre astorats i incrèduls quan van veure i sentir, el dimecres 25 de setembre, la manera com la TV estatal pública, per mitjà del centre territorial de les illes Balears i al programa estrella “Informatiu Balear”, de les dues del capvespre, es donava emfàticament la notícia de l'Acord de l'Ajuntament de Llubí que reconeixia els drets nacionals, entre d'ells els d'autodeterminació, i declarava que Mallorca fa part d'una realitat nacional

L'estatut de RTVE exigeix que les informacions se separin de les opinions, així com el respecte al pluralisme polític, religiós, social, cultural i lingüístic.

denominada Països Catalans, amb identitat pròpia diferenciada culturalment, lingüística, històrica, geogràfica, social i econòmica. L'Acord no havia tengut cap vot en contra i n'havia recollit de totes les formacions polítiques del consistori. La notícia va ser ampliada el dia següent sense, sortosament, els desbarats en el text del pseudo-reportatge del primer dia, text que reproduïm en un requadre

com a document i monument al confusionisme informatiu.

Però l'impacte de la tergiversació, tan rebutjable si s'havia produït per significativa incompetència com si era, potser encara pitjor, per voluntària deformació dels fets, ja havia fet el mal per obra d'un mitjà públic de comunicació de masses de gran impacte i audiència.

L'OCB va posar en evidència la notícia amb una nota prou moderada en la qual fins i tot admetia el seu suport a l'única televisió pública que es fa a les Balears íntegrament en català i que, a més, darrerament havia millorat els continguts i la credibilitat, nota que, això sí, denunciava i rebut-

java el confusionisme informatiu que desdeia de la responsabilitat de TVE com a servei públic prestat al nostre poble.

El funcionari encarregat de la direcció de TVE-Balears, en una nota

L'única televisió pública que es fa a les Balears íntegrament en català i que, a més, darrerament havia millorat els continguts i la credibilitat

de premsa argumentada amb aspectes marginals, va replicar defensant la correcció i la professionalització de la informació emesa, no sense acusar l'OCB de voler interferir en la redacció de les notícies i de no donar prou dades de mel a TVE-Balears.

Davant aquesta contumàcia, la

TVE-Balears creu que la seva informació va ser correcta i professionalitzada. OCB parla d'un cert periodisme de caràcter groc.

DOCUMENT: UNA PEÇA D'ANTOLOGIA

Text de la notícia que es va emetre per TVE-Balears el 25-9-91

Europa està canviant, i prova d'això és la notícia que ara vos presentam.

Llubí ha proclamat el seu dret a l'autodeterminació i és el primer poble de les Balears que ho fa. A un moment especialment difícil per a la seva economia, l'Ajuntament de Llubí ha proclamat el seu dret amb el suport de Convergència Balear, PSM, CDS i amb el vot d'una regidora del Partit Popular.

Amb menys de dos mil habitants que es dediquen bàsicament a l'agricultura, Llubí ha estat la primera població de les Balears en reclamar el seu dret en autodeterminació, seguint el corrent independentista que darrerament es viu a Europa.

La proposta del PSM va ser *refrendada* en el Ple Municipal celebrat ahir pels representants de Convergència Balear, del CDS i fins i tot d'una regidora del Partit Popular. Els altres tres representants del PP-UM decidiren abstenir-se. Els representants dels llubiners comunicaran al President del Govern Espanyol, al Delegat del Govern, al President Balear i al del Parlament la seva decisió. També han acordat saludar oficialment els nous Estats de Lituània, Estònia i Letònia.

Amb vint-i-dues botigues, una farmàcia, cap supermercat, sis carreteres que comuniquen amb altres poblacions del Pla de Mallorca i un curiós museu d'animals deformes que és visitat per molta gent forana, la població de Llubí reclama el dret d'autodeterminació mentre viu una situació econòmica cada dia més empobrida; la producció es basa en el cultiu de la tàpera que ha caigut en picat i la població envelleix mentre els joves van deixant el poble per anar a treballar a Inca o a Palma.

Junta Directiva de l'Obra Cultural Balear, de forma unànime, va decidir expressar a les instàncies pertinents la seva protesta, insistint que per **quatre vegades** la informació de TVE-B confonia l'autodeterminació de Llubí amb la de Mallorca, que barrejava autodeterminació i independència, i manifestant el seu rebuig a la "breu descripció de Llubí", mai feta amb criteris professionals, a no ser que la direcció de TVE-B consideri que és lícit practicar cert periodisme de caràcter groc, cosa que l'OCB no pot acceptar.

Tota la documentació d'aquest trist afer, l'OCB la posa a disposició dels interessats. Tothom desitja que una malifeta d'aquesta magnitud no es torni a produir, que s'aclaresqui per què en passà una de tan grossa i es valora com a "suïcida" la postura de la TVE-Balears davant la nota amistosa que se li va dirigir. L'actitud de TVE-B de "sostenella i no enmenda", l'OCB la considera més que altra cosa, pensem-ho així, una llenegada important, i descarta qualsevol rectificació per la via legal. □

La conflictiva recepció de TVE-Catalunya a les Balears

Nota de l'Obra Cultural Balear i Voltor

A partir de començaments de novembre, l'escriptor i cantautor valencià Raimon, figura capdavantera de la cançó catalana i de la resistència cultural i nacional antifranquistes, dirigirà i presentarà el programa "LITERAL", de mitja hora de durada i periodicitat setmanal, al circuit català de TVE, en principi a unes hores de gran audiència, els divendres de 20'45 a 21'15 h. per LA 2, i una redifusió a TVE-1 el diumenge poc abans de mitjanit.

Aquest programa, que dedicarà atenció prioritària a la literatura d'expressió catalana, tindrà quatre parts: una entrevista amb un autor; "La vitrina", de notícies i novetats del món del llibre; retrat i conversa amb un editor, tant de petites com de grans editorials; i les recomanacions sobre el plaer de llegir, que farà un personatge popular.

Raimon ha dit que vol potenciar, mancària més!, la presència d'autors valencians, mallorquins i de les altres illes.

Idò bé, si es mantenen els esmentats horaris, el programa de llibres de Raimon no es podrà veure al país illenc. L'Obra Cultural Balear s'ha dirigit a Enric Sopena, cap de TVE-Catalunya, denunciant una vegada més l'absurd que és mantenir la privació "oficial" de la recepció directa de les emissions pròpies de Sant Cugat en català a les Illes Balears, tot i les peticions reiterades del Parlament i les forces socials de les illes. Això és una cosa que no passava ni al temps de Franco, tal com es va exposar al Director General de RTVE, Jordi Garcia Candau, en persona i a Palma. L'absurd podria provocar un escàndol majúscul si a les Balears no poguéssim rebre el programa de Raimon, al qual tenim perfecte dret, en el cas que TVE defugui l'obligació

El programa sobre llibres i autors que Raimon presentarà des de Sant Cugat, si TVE no modifica els horaris, serà difícil que arribi a les Balears. (Foto: Toni Martorell)

que té de fer-nos-el arribar.

Si es mantenen els horaris, l'única solució possible transitòria per accedir a l'espai de Raimon seria redifondre el programa a la franja horària del migdia o sobretaula, en la qual Voltor podria repetir-lo per la freqüència del C-33 (solució recentment emprada amb els programes de la sèrie "Crear i Veure" dedicats, entre altres autors, a Marià Manent, Blai Bonet i Josep M. Llompart, émesos també des de Sant Cugat). Serien sol·lucions d'emergència que només pal·liarien

mínimament, en una marginació que no té sentit, la manca de recepció directa de la programació de TVE-Catalunya.

D'altra banda, la informació anterior es complementa amb el fet que s'han plantejat converses per demanar que es repetesqui la part de programació de TVE-Catalunya, al primer i segon canals, que per coincidència horària amb els programes de C-33 no és possible fer que ara arribin a les Balears, contra tot dret i lògica. □

Divagacions més bé personals sobre l'escola de Barcelona

JOAN BARCELÓ I COLL

Time present and time past

Are both perhaps present in time future,

And time future contained in time past.

If all time is eternally present

All time is unredeemable.

(T. S. Eliot, Saint Louis, Missouri 1888 - Londres 1965)

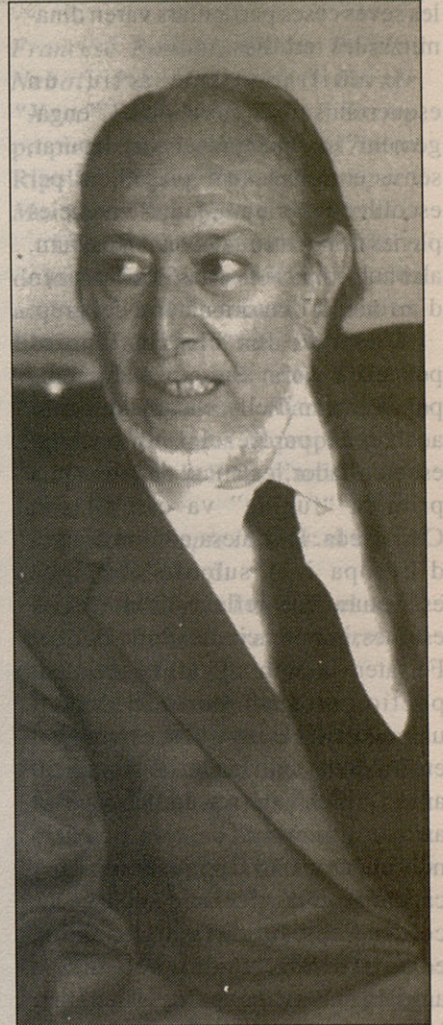
Una de les situacions més incòmodes per a un escriptor és la d'haver d'ésser crític literari i, més encara, si això té a veure amb la paperassa acadèmica. En aquest cas és immediata la temptació de portar l'elucubració al terreny innocu i eclèctic de les classificacions i al joc de les comparacions agraïdes. D'aquesta forma, els conceptes poden dimensionar-se, o ocultar-se, dins les paraules i la gimnàstica que envolta les terminologies d'escola, les generalitzacions i particularitzacions estilístiques, el rastreig meticulós de les influències definidores, les el·lipses expressives i la resta d'ormeigs que acompanyen la parafernàlia d'aquest gènere. En general, el procediment funciona i s'avança fins que es logra incloure un nou element o un conjunt a la classificació anteriorment establerta. Termes com el de "generació perduda", per els nordamericans i el París dels anys 20—30 (Hemingway, Gertrude Stein, Faulkner, etc.), el grup de "Bloomsbury", format en aquell barri londinenc per un conjunt de gent afí a la filosofia de G. E. Moore que amb la seva vida i obra provoquen el trencament amb l'època victoriana (Virgínia Woolf, John M. Keynes, Edward Foster, Roger Fry, Lytton Strachey, etc.), la generació del 98 (Azorín, Baroja, Maeztu, Unamuno, Machado, Ganivet, Valle Inclán, etc.), la del 27 (Salinas, Alberti, Lorca, Aleixandre, Guillén, Cernuda, Dámaso Alonso, etc.) o l'ara mateix

última escola de Barcelona ens donen la raó i els exemples.

Indubtablement, per a cada un d'aquests grups hi ha algun tret significatiu en comú, si més no els trenca motllos i tics generacionals, i un gran fons de diversitats i divergències i de tipus de fibres personals, tant entre els components del grup com d'un individu al llarg del seu cicle vital i artístic. Veieu si no el cas d'Azorín estrabullat al Madrid de la seva juvenesa, el primer Pla "enfant terrible", o Eugeni d'Ors "pentarca" arrelat a Catalunya, i el de l'home adult ben primmirat a l'hora d'adjectivar, de transcriure les seves visions o resoldre una difícil situació personal.

Tot això ve avui aquí a tomb de la denominada "escola de Barcelona". El grup és prou heterogeni, ensems que minoritari i característic, com perquè en parlem. La coincidència en el temps, uns temps generals difícils i autàrquics, els de la postguerra civil espanyola— l'estreta amistat juvenívola i estudiantil, una certa fruïció vital, l'apetència impel·lent per la literatura "avant la letre", l'autodidactisme necessari i buscat, cert enganx i desengany posterior per la literatura "social", un punt de desarrelament personal i la mirada ben dirigida vers la retòrica que ve de França (Baudelaire, Camus, Sartre, Bevoir, el "nouveau roman", etc.), de l'àrea de parla anglesa (T. S. Eliot, Capote, Faulkner, etc.) i la renovació crítica (especialment Lukacs i Goldmann), ens aclareixen el territori intel·lectual i ens donen pautes per les revesses i "engagement" de l'escola.

La mort tràgica o sobtada de molts dels autors en plena maduresa i la publicació o republicació de les seves

J. M. Castellet.

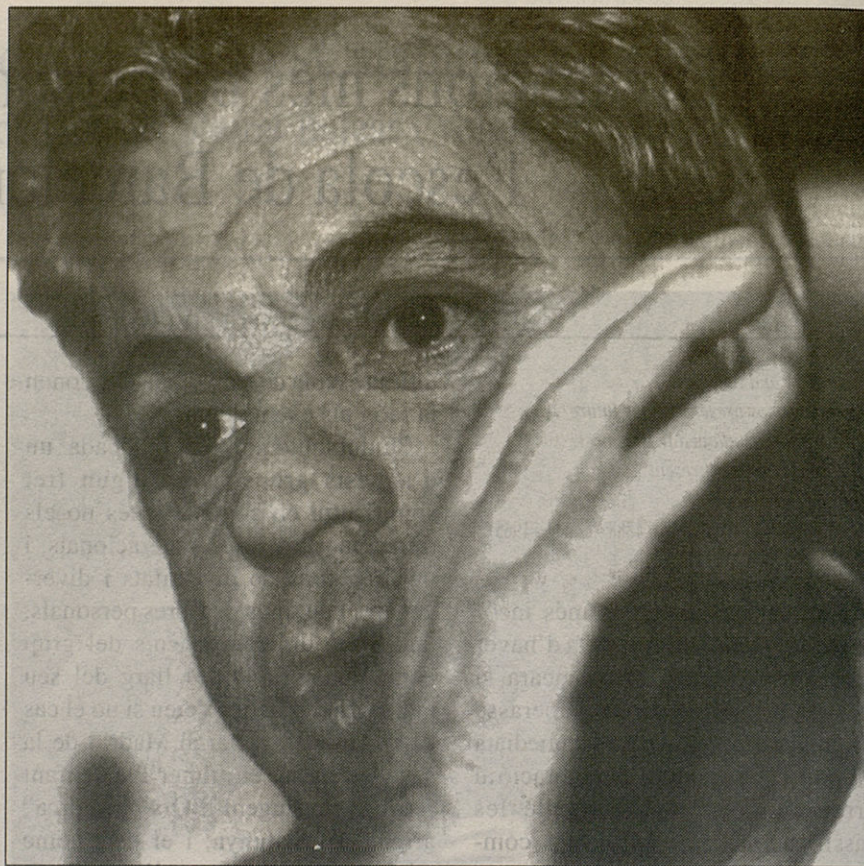
obres, ha portat de nou a un primer pla la valoració i la importància atorgada al grup i a cada un d'ells. Costrafreda, distant, irregular i desinflat, no molt ben "assimilat". Gabriel Ferrater, prim, esquerp, cerebral i ple de sensorialitat i de rauxa. Carlos Barral, de paraula abrivada i coruscant, acarona de cinisme dandy, intel·ligent i fuetejant. Joan Marsé, bussador d'una Barcelona magra, caòtica, ravalera, de sang calenta en ebullició i afany de viure. Albert Oliart, el poeta i ministre

passavolant que va ésser. Josep M. Castellet, l'afany classificador i guia crític del grup. Un Goytisoló més episòdic. I qualcun altre més.

Per a molts d'ells el bar d'en Juanito, a l'edifici central de la Universitat de Barcelona, va ésser el primer cau dialèctic i amical a la recerca de les seves inquietuds. Després altres llocs (El Túria, Boliche, Cristal-City, Bar Club) i reunions a les seves cases particulars varen dinamitzar les tertúlies.

L'antifranquisme actiu, un esquerranisme de casa bona, l'"engagement" intel·lectual, el gust depurat, sense entrebancs ni prejudicis per escollir en literatura, i unes vivències plenes de nocturnitat, converses, fum, alcohol i sexe caòtic i desfermat acabaven d'arrodonir l'entorn natural del grup.

Després, les circumstàncies personals varen ésser ben diferents per a cada un d'ells, encara que sense acabar de perdre el fons brillant, escorcollador, erràtic i desfibrat. La primera "fugida" va ésser la de Costafreda. La cruesa administrativa d'Europa i el suïcidi, amb una escriptura que reflexa desnord i, a estones, impotència creadora. Gabriel Ferrater, ja amb un cert esgotament poètic, rere un període docent universitari, clausura el seu tram vital en l'andòxia anunciada dels seus 50 anys. Potser va ésser un dels que va arribar a moments de vida i creació més intensa. Barral va jugar un paper capdavanter d'orientació i guia en les col·leccions literàries i la marxa editorial de Seix i Barral en els millors anys. El mateix "boom" de la literatura latinoamericana li és deutor. La seva

Juan Marsé.

producció literària no va ésser excessiva, però marca bé el pes de cada moment. La seva obra, a l'hora d'interpretar-la, sempre va envoltada d'un vel molt personal, molt treballat, amb cua sarcàstica i distanciadora. Castellet ha mantingut el camí de gurú i "definidor" literari, amb alguna incursió valuosa en el terreny de les memòries, si bé més literàries que personals. Joan Marsé continua donant mostres del seu món novel·lat, de la seva capacitat interpretativa i d'independència en la navegació.

De tots ells, potser, és Gil de

Biedma el més hedonista, el que ha creat una veu més poderosa, autèntica i original. També és el que ha portat la creu i la contradicció més grans. La lectura comparativa del "Diario del artista seriamente enfermo" publicat als anys 70, respecte l'actual versió "no", o menys, modificada de "Retrato del artista en 1956" (Lumen, 1991), ens dona les claus del seu interior humà i poètic i el sentit estranyat d'"outsider" de l'estrebada amorosa.

Joan Barceló és catedràtic de Fisiologia Vegetal.

FAJAS REINA

José Tous Ferrer, 1 - Tel. (971) 71 60 33
07002 Palma de Mallorca

**FUNDACIÓ «SERVEIS DE
CULTURA PER AL POBLE»**

Per a la promoció popular de la nostra
cultura estam al vostre servei

Demaneu informació a c. del Mar, 6, 3r.
07012 PALMA

Ex-libris de biblioteques particulars de Mallorca

JAUME BOVER

Ex-libris de la biblioteca de Pere Quetglas Ferrer, "Xam", gravat per ell mateix.

Xilografia a contrafibra, de la biblioteca de Carles Puntís (1947).

La publicació del *Catálogo de ex-libris de bibliotecas españolas en la Biblioteca Nacional*¹, redactat per Consuelo Angulo Fernández i Ma Luisa Molina Guerra, del Gabinet de Estampas y Bellas Artes, per la seva magnitud i transcendència constitueix una fita dins el panorama de l'ex-librisme.

La col·lecció de la Nacional era força reduïda fins que s'adquiriren en 1968 i 1969 les col·leccions del conegut llibreter Josep Porter i Rovira, i de Concepció Montsalvatge de Barcelona, i d'Enrique Sáenz Fernández Casariego de Madrid. Aquesta presència, majoritàriament catalana, i el fet que l'ex-librisme florís als Països Catalans amb gran esponenta des del segle XIX, expliquen per què gran part de les 2.470 biblio-

teques registrades sien del Principat.

Una anàlisi del contingut demostra l'existència de, almenys, devuit biblioteques particulars, i de nou artistes, gravadors o il·lustradors, de Mallorca i Menorca.

La relació de biblioteques és la següent: *Biblioteca de la Juventud Antoniana de Mallorca*, Guillem Rosselló i Bordoy, i la dels seus pares Margalida Bordoy i Sansó i Francesc Rosselló i Gil; *Pere Cerdà i Valenzuela*, Ramon Compte i Porta; *Gabriel Cortès i Cortès*; *Josep Costa i Ferrer*, "Picarol", ara a la Biblioteca Bartomeu March, donada pel seu fill Josep M. Costa; *Lluís Fàbregas*; *Sebastià Feliu de Cabrera i Quadreny*, en l'actualitat desfeta i de la qual es publicà un catàleg parcial²; *Antoni Pons i Pastor*, avui desfeta;

Francesc Ponsetí; *Carles Puntís i Nebot*; *Pere Quetglas i Ferrer*, "Xam"; *Tomàs Ripoll i Sastre*, propietat del seu nebot Manuel Antoni Ripoll i Billón; *Baltasar Samper i Marquès*; i *Juli Sanmartín i Perea*.

És una relació prou significativa de les biblioteques particulars que, en acabar els anys seixanta, tenien ex-libris. L'absència més notòria del catàleg tal vegada sia la de la Biblioteca Bartomeu March que ja disposava de marca de propietat.

Aquesta és la llista d'artistes i ex-libris:

Ramon Compte i Porta: el seu i el de Margalida Sard.

Gabriel Cortès i Cortès: el seu.

Josep Costa i Ferrer, "Picarol": el seu i el de Millà (?).

*Guasp*³: Lluís Fàbregas.

Bartomeu Maura i Montaner: Feliciano Ramón de Arellano, Marqués de la Fuensanta del Valle.

Carles Puntís i Nebot: el seu i els de Santiago Balaguer i Ramírez, Josep Batlle Tejedor, Gaspar Bonmatí i Prohens, Joan Gatasús, Antoni Dalmau, María del Ser Gafimi, Enrique Sáenz Fernández Casariego, Julio César Salvatierra Mateu, Luis Villar de Partearroyo.

Pere Quetglas i Ferrer "Xam": el seu i els de Joaquim M. Casas i Ros, Joan Catasús, Joan Caubet, Tina Clar, Alfredo Escribano Ramos, Lluís Fàbregas, Ramon Horta i Felip, Antonio Martínez, Pepita Pallé i Vachier, Julio Pérez Maffei, Enric Reig, Mn. Pere Ribot, Tomàs Ripoll i Sastre, Adolfo Rupérez y Grimá, Juli Sanmartín i Perea⁴.

Francesc Rosselló i Gil: Josefina Campany, Guillem Rosselló i Bordoy,

Luis Villar de Partearroyo.

El monumental *Catálogo* presenta un aspecte en dissonància amb les actuals tècniques de catalogació. Tal vegada les compiladores començaren la tasca quan la metodologia darrera no s'emprava encara a Madrid.

La descripció dels ex-libris segueix unes normes particulars, tal vegada pròpies de la Nacional o inventades per les catalogadores. Avui aquests minúsculs impresos es poden descriure per les *ISBD (NBM)* o *Descripció bibliogràfica normalitzada internacional per a documents no llibres*⁵, i també per les normes de la Library of Congress de Washington, més específiques⁶.

Fruit de l'estudi del voluminós recull és la informació de la principal temàtica dels ex-libris: zoomòrfica, cervantina, heràldica, humorística, infantil, macabre, mèdica i religiosa. Curiosament s'observa com hi manquen els ex-libris eròtics, freqüents a les biblioteques particulars del centre i del nord d'Europa.

Per acabar cal fer menció que la bibliografia d'ex-libris espanyols citada és insignificant, tot i ésser abundosa.

Amb aquest catàleg i el de la col.lecció de Manuel Ripoll i Billón⁷, qui s'interessi per l'ex-librisme a les Balears disposa d'uns bons fonaments per a ulteriors ampliacions.

NOTES

1. Biblioteca Nacional. *Catálogo de ex-libris de bibliotecas españolas en la Biblioteca Nacional*, redactado por Consuelo Angulo Fernández y Ma. Luisa Molina Guerra. Madrid: Ministerio de Cultura. Dirección General del Libro y Bibliotecas, 1989. 590, CLXXVI p. de lám.

2. Cantarellas i Camps, Bartomeu. *Suscinta relación de las obras de genealogía y heráldica conservadas en la biblioteca del Hermitage de Orient en la isla de Mallorca, propiedad de Sebastián Feliu de Cabrera y Quadreny*, Palma de Mallorca, 1973.

3. La sola descripció de l'ex-libris, sense reproducció gràfica, no permet la seva identificació. El cognom Guasp fa pensar tot d'una en un gravat a la fusta de l'antiga Impremta Guasp. Cfr. *Colección de xilografías mallorquinas de la Impremta Guasp fundada en 1579*. 3ª ed. aumentada. Palma de Mallorca 1959, 3 v.

4. El catàleg més complet de l'obra gràfica

Linòleum de Margarita B. de Rosselló, 1923. Estampat per F. Rosselló fill (1950). Ex-libris de Guillem Rosselló Bordoy, amb temàtica zoomòrfica.

Dibuix de F. Rosselló Gil, 1951. Estampes d'ex-libris de Guillem Rosselló Bordoy.

Dibuix noucentista per a un ex-libris de Manuel Ripoll (1977).

d'aquest artista és: Xam: Pedro Quetglas Ferrer: Llonja, abril-juny 1989, Palma de Mallorca 1989, al qual hi manquen els ex-libris.

5. Edició catalana: Institut Català de Bibliografia, Barcelona 1986.

6. Elisabeth W. Betz. *Graphic materials: rules*

for describing originals items and historical collections, Washington: Library of Congress, 1982.

7. *Exposición de ex-libris de la colección de Manuel Ripoll Billón: Museo de Mallorca*, Palma de Mallorca 1977.

Indicadors de convicció i capacitat

JOSEP RAMON CERDÀ

N'Aina és prou explícita: "La gent és una merda! Hem anat a penjar els cartells i a avisar de l'excursió de diumenge i tothom, el mateix... *està molt bé això, teniu raó, hem de moure la gent. Al pa amb oli no sé si hi podré venir, però aquest diumenge sí que no*. Res, que de filologia no hi serem més que nosaltres". La seva actitud em recorda el desencant que tantes vegades he sentit jo mateix. La situació, era previsible? No ho sé, però n'Aina (al marge d'aquest incident) també sap que cal confiar en la gent encara que, a curt termini, et decebeixi. A què es devia, doncs, la confiança que demostraven n'Aina, n'Antònia i en Toni aquest mateix matí quan comentaven l'organització d'una excursió?

Evidentment, a l'èxit del Blanquerna d'enguany. I això sí que és

cert. Enguany hi ha hagut més interès que mai. Em pos a revisar les dades que em proporciona en Josep Maria i no puc concloure d'altra manera: Lluc va ser un èxit. És fins i tot mal de creure que tot anés tan bé i que l'organització no quedàs desbordada per tanta gent. I no tan sols va ser el públic, que respongué. Els conferencians estaren a l'alçada del contingut del seminari: l'esperit d'Europa. Jo, sincerament, l'any passat me'n vaig anar de Lluc tal com hi havia arribat. És cert, les conferències foren agradables i entretingudes (més literàries, si voleu), però a mi em digueren poca cosa nova. Enguany, les intervencions dels ponents han trepitjat més en terra i han mirat el futur amb major realisme. Hi havia motius per a l'optimisme i per al pessimisme, però en tot cas ens han plantat al davant una anàlisi

rigorosa: això és el que hi ha. A les tertúlies posteriors, cadascú ho agafava per on volia (que és el millor, crec. No hi ha res més avorrit ni improductiu que un debat on tothom està d'acord!).

Les activitats "extra-acadèmiques" mereixen un capítol a part. Hi pot haver opinions per a tots els gustos, però jo n'estic satisfet, de com quedà n'"Arnau", tenint en compte el fred que feia i el poc costum que té la gent aquí (fins i tot els "blanquernons") d'anar al teatre. De tota manera, no em sembla oportú que sigui jo qui faci els elogis o les crítiques; per tant, passarem full. Les altres vetlades varen venir a confirmar la bona disposició de la gent. Enguany tothom es conegué (i si algú quedà sol, va ser perquè va voler). La improvisació col·lectiva funcionà a la perfecció i les ganes de

Enguany tothom es conegué, i si algú es quedà sol va ser perquè va voler. (Foto: P. Carmona)

participar es demostraren cada vespre (vegi's Magrinyàs, Isidor Marí, Jordi Sales i aquells anònims que tots coneixem).

És per això, que n'Aina no se'n pot avenir, del fet que ara, tres setmanes després, la cosa no funcioni tan bé quan volen tornar a moure la gent.

"La màgia —li dic— que és capaç de crear un grup en un moment d'excitació tribal és molt poderosa". En Toni, que ja sap per on vaig, m'interromp: "Nosaltres, precisament, hauríem de saber que aquesta eufòria és també molt fugissera. Normalment, aquells que mostren més senyeres i canten segadors a totes hores no són els que fan feina per a organitzar coses. A Lluc tothom en vol més, però a veure qui es banya el cul durant el curs".

Binifaldó: assistents a la conferència del Dr. Vicenç Rosselló. (Foto: J. F. Llorens)

Hi ha hagut més interès que mai. I no tan sols va ser el públic que respongué sinó que els conferenciants estaren a l'alçada del contingut del seminari. (Foto: P. Carmona)

"Jo, Toni, no vull ser tan presimista, intervenc. Encara que tens raó confii que enguany serà diferent. És cert, que n'hi havia que no hi anaven, tan sols, a les conferències, però els que hi anaven no s'adormien. Les intervencions posteriors a les ponències varen ser ben sucoses, i la notícia de l'organització d'un cicle de conferències a Palma s'ha rebut amb prou interès. A Lluc, els indicadors de convicció han mesurat un registre alt. Els indicadors de capacitat es posaran a funcionar a partir d'ara i, segons el que marquin, ens passaran factura. Ens queda per veure si sabrem aprofitar les expectatives que amb tanta cura es forjaren allà". □

Josep Ramon Cerdà és estudiant de Filologia Catalana i membre del grup "Xicarandana Teatre".

hilario

- Material Tècnic de dibuix
- Llibreria Tècnica de dibuix
- Papereria

EN CATALÀ:
 Blocs impresos de factures,
 albarans i rebuts.

C/. Aragó, núm. 10 Tel. 46 45 72
 Palma de Mallorca
 C/. Quint, núm. 3 Tel. 71 54 33

ELS AMICS

A l'entorn del Blanquerna

J.M. MAGRINYÀ I BRULL

Tanmateix, set edicions dels seminaris que prepara el Grup Blanquerna ja permeten mirar-los amb una certa perspectiva. La primera evidència és que no han perdut interès, sinó al contrari; la segona, que han pogut mantenir-se independents de qualsevol grup polític o institució. Un altre aspecte és el clima tan divers que acompanya els assistents, una mescla de circumstàncies contraposades: d'una banda els temes, els ponents, el coneixement de les propostes... i de l'altra les activitats lúdiques, els con-

tactes personals, els intercanvis ideològics, els intents de captació dogmàtica... Tot això no figura al programa, però és allí, és l'ànima dels seminaris.

Talment una tenassa a la qual els pescadors van a grumejar perquè saben que davall hi sol haver abundància de peix, així a Lluç hi compareixen els personalismes, els antagonismes, les estratègies, el mosaic més colorista de l'edifici polític. I també el descrèdit amb què solen obsequiar-se les distintes formacions ideològiques auto-

definides totes com a nacionalistes.

I encara els purs, aquells que no s'embruten les mans amb la política perquè el seu objectiu és l'idealisme utòpic, assistit per la fe i l'esperança, que passen dels partits i de les organitzacions polítiques, corruptes.

Els més joves, els més il·lusionats, de bandera estelada i soflama atrevida, que no dormen perquè s'entusiasmen amb la darrera heroïcitats del més ardit.

Els ingenus, que estimen el germà nacionalista perquè es proclama nacionalista.

I, finalment, els amics, els que es troben bé amb la companyia dels amics. D'afectes sincers, de complicitats franques, de confiança decidida, sense condicions, amics per sempre.

Tot això és el Blanquerna. Així l'entenc en la perspectiva d'aquests set anys. □

VII Seminari del Grup Blanquerna 1991

Dades dels fulls d'inscripció

Inscripcions	homes	dones
Inscrits	104	96
No assisteixen	-8	-8
Ponents	13	1
		14 198

Edats

15/16 anys	13
17/19 anys	43
20/21 anys	31
22/23 anys	38
24/25 anys	15
+25 anys	18
+30 anys	21
+40 anys	25
+50 anys	6
No consta	4
No assisteixen	-16
	198

Estudis

BUP i FP	31
COU	15
2n Cicle FP	7
1r i 2n universitat	23
3r/5è	18
Professors Institut Batxill.	8
Professors EGB	7
Professors Universitat	19
Altres ocupacions: tècnics, diplomats, misser, apotecari, ebenista, pintor, administratiu, vigilant forestal, agricultors, funcionaris, banca	25
No consta	18
No assisteixen	16
	198

Motius d'assistència

Interès pel programa, pel seminari (38)
Interès per repetir assistències anteriors (33)
Conèixer el Grup (13)
Trobar amics i convivència (7)
Interès per l'estat social i cultural del país (6)
Curiositat (4)
Per les conferències i ambient nacionalistes (4)
Conèixer el moment cultural i nacionalista de Mca. (3)
Per defensar la llengua i la cultura nostres (3)
Contactar amb els companys de reflexió i de lluita nacional (2)
Sentir i digerir opinions assenyades (2)
Ampliar coneixements i cultura general (2)
Conèixer la situació actual del catalanisme (2)
Conèixer un grup nacionalista i cristià
Informació i recerca de nous objectius
Defensar la nostra llengua en l'Europa unida
Aprofundir la qüestió nacionalista
Consolidar les meves opinions en bases sòlides
Perquè pertany a un grup nacionalista valencià
Participar-hi en representació del grup al qual pertany
Passar-m'ho bé
Perquè m'ho pas bomba
Per inèrcia, també
Passar-hi uns dies de bauxa i informació
Conec el Grup de sempre
He coincidit amb el Grup a Lluç
Quatre dies de consciència amb gent normal
No el manifesten (78)

Vegades que han assistit:

Per primera vegada	105	-13
Per segona vegada	42	-2
Per tercera vegada	18	
Per quarta vegada	14	
Per cinquena vegada	9	
Per sisena vegada	13	
Per setena vegada	12	-1
	198	

Nota:

58 inscripcions que no manifesten el motiu són "repetidors", o persones amb assistència solament a qualche conferència o que foren matriculades per mediació d'amics.

L'objectiu fonamental

MIQUEL ÀNGEL GRIMALT

Aquest fou potser el Blanquerna més tranquil i civilitzat de la seva història. (Foto: Pere Carmona)

Entre el 26 i el 29 del passat mes de setembre tengué lloc al santuari de Lluc el setè seminari del Grup Blanquerna. Prop de 200 persones, la majoria joves, vengudes de tota l'illa i d'altres territoris de la nació es reuniren per reflexionar sobre el país i sobre el seu futur. Enguany el seminari va posar especial esment en la nova Europa que s'està bastint i que segurament marcarà de manera decisiva el nostre futur.

Aquest fou potser el Blanquerna més tranquil i civilitzat de la història, història que ja havia fet famoses les nits de Lluc. El Blanquerna es consolida per una banda com un lloc de reflexió i de debat sobre el país i per l'altra com a punt de trobada de les diferents tendències del nacionalisme a Mallorca.

Tot això és molt positiu, però com a conseqüència d'aquest fet s'hi palesen clarament els problemes i

contradiccions -i les vergonyes- del nacionalisme d'aquesta terra.

Els fidels adeptes a les diferents sigles demostraren un cop més l'afecte que es tenen i com prioritzen la qüestió nacional, com a bons patriotes per sobre les ideologies i les diferències personals: tensió entre els joves del PSM i ERC-Mallorca (és significatiu que la bèstia negra dels ERC-Mallorca no siguin els PP sinó els PSM); Catalunya Lliure contra els ERC; les

Aproximació a Celso Emilio Ferreiro

Quatre poemes de *El somni submergit*

JEAN SERRA

Nota Preliminar

Una bella conjuntura ha ajuntat en les pàgines que segueixen les veus de dos poetes mereixedors de la meua admiració més profunda: Celso Emilio Ferreiro i Jean Serra. El primer ha esdevingut, al costat de Rosalia i de Castelao, símbol d'una pàtria difícil i turmentada. El segon va guanyant un lloc en el primer rengle dels escriptors d'aqueixa altra pàtria, no menys difícil ni menys turmentada.

Les versions del gran poeta gallec aconseguides per l'eivissenc Jean Serra són admirables i puc dir sense cap reserva que continuen amb tota dignitat la ja llarga tradició de poetes-traductors que s'ha donat a les nostres illes, empesa fins a un cim memorable per un altre escriptor eivissenc: M. Villangómez Llobet. Jean Serra tradueix amb precisió i justesa, atent a la difícil operació de traslladar, no únicament les denotacions contingudes a l'expressió poètica, sinó també (i sobretot!) les connotacions que hi bateguen, és a dir la càrrega d'emoció, de visió i de màgia evocadora en què es fonamenta aquella expressió. Realitza, doncs, en plenitud, aqueixa tasca tan delicada i tan compromesa —una tasca creadora, al capdavant— que és la vertadera traducció de poesia.

Vaig conèixer Celso Emilio Ferreiro pel maig de 1959, en ocasió de les ja mítiques *Converses Poètiques de Formentor*. Era un home callat i introvertit, potser afectat de timidesa. Ulls clars i cabells rossencs, tenia un aire perfectament cèltic, i, situat en aquell ambient de vacances quasi frívols, us podia evocar el perfil d'un coronell britànic. El vaig retrobar no gaire abans de la seva mort; em va semblar vell i cansat. En el seu esguard hi havia aleshores una espurna de tristesa i de desencís; tot ell feia un posat com de renúncia. No havia abandonat aquella reserva si és no és tímida, ni aquella lacònica sobrietat verbal; si li parlàveu, emperò, de Galícia, de les esperances i dels mancaments de Galícia, les antigues llambregades del combat se li encenien a les pupil·les com en el temps de la més florida joventut.

Josep M. Llompart

El meu interès per la poesia gallega arranxa de quan estudiava el batxillerat, dels textos que trobava en els meus manuals de Literatura, fragments de les *Cantigas* d'Alfons X "El Savi" i, sobretot, de *Cantares gallegos* i de *Follas novas* de Rosalía de Castro, de la qual vaig adquirir aviat una edició bilingüe (gallec/castellà) de la seua *Obra poètica*, apareguda a la col·lecció "Libro Clásico" de l'Editorial Bruguera, on, a l'estudi preliminar pogué llegir més interessant informació. La melositat de la llengua gallega ja m'havia atret abans mercès un vell gallec que, a la meitat de la dècada dels seixanta, s'aveïnà prop de ca meua, totstamps

anyorós de la seua entranyable Galícia, encara que —com jo mateix llavors— ignorant dels versos de la grana romàntica.

A començament de 1976 M. Villangómez Llobet em va regalar, dedicat, un exemplar del seu llibre *Recull de versions poètiques*: hi figuraven alguns poemes de Rosalía de Castro, anostrats en llengua catalana. Aquell mateix any Josep M. Llompart editava *Quinze poetes gallecs*, entre els quals, a més de Rosalía de Castro, hi era representat Celso Emilio Ferreiro (1914-1979), sens dubte un dels grans poetes gallecs de tots els temps, el qual, com havia fet la seua il·lustre predecessora,

partint de la realitat històrica gallega ofereix en la seua poesia un testimoni corpredorament personal —líric— i universal.

Els versos de Celso Emilio Ferreiro si ja m'impressionaren en les versions de Llompart, havien de guanyar-me definitivament en llegir-los en la seua llengua gallega original. En 1982 vaig fer-me amb tres dels seus llibres: *O sonho sulagado* (1955), *Longa noite de pedra* (1962) i *Viaxe au país dos enanos* (1968). Esperant no haver targiversat massa la seua veu, he gosat traslladar a la nostra llengua alguns poemes de *El somni submergit*, conscient que ben segur hauré de tornar damunt dels propis passos.

El nen preguntava

De quin lloc ignorat el vent arriba?

On se'n va el vent quan marxa?

Qui va ensenyar geografia al vent?

El nen preguntava.

On dorm el vent, al mar o al firmament?

Dorm a la vall o dorm a la muntanya?

Dorm sota la copa verda dels pins?

El nen preguntava.

Sap que hi ha Déu el vent?

El nen preguntava.

Aquest vent jugarer que em mou els rínxols,

és l'àngel de la guarda?

O, per ventura, és la veu dels morts?

El nen preguntava,

però el vent

fugia indiferent per l'ermà.

Mare

No ploro per tu, doncs sé que romans
devora la font del temps, allà al fons
dels camins estergits al firmament.

Ploro per mi, amb plany inconsolable,
des que vaig restar, nítid espill meu,
com l'arbre en la nit, despullat i sol,
esberlat per dintre, amb les arrels
sense els dolços secrets de les violetes.

Ploro per mi, i aquestes mans de cendra
que en un altre temps varen ser coloms,
quan el meu cor era un ocell
i tu passaves sempre atrafegada
talment una formiga treballant.

Aloses teixien llurs matinades
i jo era un llambric, una estrelleta
rutilant de llum per les sendes.
Déu era entre nosaltres.

Ara estic sol,
orfe de tendres, immaculades besades.
Ploro per mi, que ja no tinc faldar
on reclinar el meu cap com en un niu,
impossible mare, viva o morta
dins el cristall dels meus ulls.

O neno preguntaba

¿De qué lugar ñoto ven o vento

e ónde se vai o vento cando marcha?

¿Quén lle ensinóu ao vento xeografía?

O neno preguntaba.

¿Dorme o vento no mar ou nas estrelas?

¿Dorme no val ou dorme na montaña?

¿Dorme no colo verde dos piñeiros?

O neno preguntaba.

¿Sabe que hai Dios o vento?

O neno preguntaba.

Iste vento que xoga cos meus rizos

¿será o anxo de garda?

¿Será o vento a voz dos que están mortos?

O neno preguntaba,

pero o vento

fuxía indeferente pola gándara.

Nai

*Eu non choro pot ti, pois sei que mouras
xunto á fonte do tempo, alá no fondo
de tódolos camiños das estrelas.*

*Choro por min, cun pranto inconsolábel,
que me quedei sin ti, meu limpo espello,
coma un arbre na noite, soio e núo,
fendido polo cerne, coas raíces
sin os doces segredos das violedas.*

*Choro por min, por estas maus de cinza
que outrora foron pombas,
cando o meu corazón era un paxaro
e ti pasabas sempre atrafegada
nun rumor de formiga labourando.*

*Tecían as labercas seus abrentes
i eu era un vagalume, unha estrelliña
ateigada de luz polas vereas.
Dios estaba con nós.*

*Agora estou soliño,
orfo de beixos tépedos sin mácula.
Choro por min que xa non teño colo
para pousarme nil coma nun niño,
miña nai imposíbel, viva e morta
no cristal dos meus ollos.*

Els ulls

Sol, en aquest pou obscur tan profund
que sóc, terra meva pastada amb sang;
ulls meus: sense vosaltres no sabia
l'existència del vent blau que als vespres
sona esquelles de llum i papallones.
Ulls meus, clares lluernes a la presó
d'un somni sens fi.

La vida no és res.

El món, el mar, l'amor, tristos sorolls
sense veu, subtil tacte
per a palpar les formes
per a palpar el temps
per a saber de Déu,
per a posar-me amatent dalt dels núvols
des d'aquest fosc vaixell que em mena,
ulls meus, terra nostra pastada amb sang.

Missatge des del silenci

Ja coneixes, amic, el gran secret
d'aquest temps que s'escola i que ens tritura
amb engrantges d'ombres,
sense demà ni ahir.

A les nostres mans de fang res no queda,
tot se'ns desfà, tot se'ns esmuny
com el vent que brama,
com l'aigua que corre.

No som més que coses
amb noms diferents:
camí, verm, estrella,
arbre, fulla, home.

Coses
que el temps podrà.
I mentrestant
des de llocs prou llunyans,
anem cegament com els talps
foradant el llarg túnel d'una nit
que mai tindrà fi; sempre foradant
sense altra polar que la mort.

Preguntes i preguntes i preguntes,
tostemps preguntant. Ningú no contesta.

Os ollos

Sol, niste pozo escuro tan profundo
que eu son, terra amasada en sangue;
ollos meus, que sin vós non sabería
do vento azur que canta nos solpores
axóuxeres de luz e volvoretas.
Ollos meus, craras fiestras na cárcere
dun sono sin final.

A vida non é nada.

O mundo, o mar, o amor, tristes bruidos
sin vós, taito sotil para apalpar as formas,
para medir o tempo,
para saber de Dios,
para pousarme amante sobre as nubes
ou sobre o leito verde de paisaxe
dende iste barco mouro que me leva,
ollos meus, terra amasada en sangue.

Mensaxe dende o silencio

Ti ben sabes, amigo, o gran segredo
dise tempo que pasa e que nos moe
cun rodicio de sombras,
sin mañá e sin onte.

Nas nosas maus de lama nada queda,
todo se nos desfá, todo nos foxe
coma o vento que brúa,
como a iauga que corre.

Non somos máis que cousas
con diferentes nomes:
camiño, verme, folla,
estrela, arbre, home.

Cousas
que o tempo ha de pór podres.
E mentras tanto
de ningures pra lonxe,
igoal que toupas imos cegamente
furando o longo túnel dunha noite
que endexamáis ten fin; sempre furando
sin máis norte que a morte.

Preguntas e preguntas e preguntas,
decote a preguntar. Ninguén responde.

Entorn d'una història de "Balears"

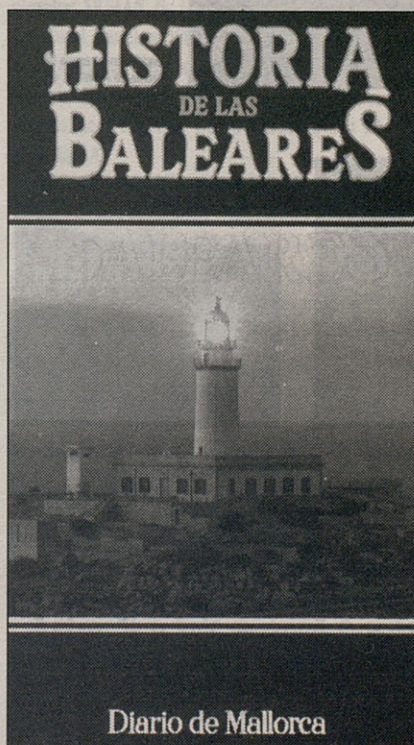
JAUME SERRA I BARCELÓ

Fa anys que estic convençut que qualsevol tasca de recuperació i normalització de la nostra llengua és estèril si no va acompanyada de la recuperació d'altres trets significatius. Trets que començarien per assumir la nostra pròpia història. I, quan dic Història ho dic amb majúscules, entenent per això no sols el que fan alguns investigadors que estudien i escriuen per a ells mateixos, es comuniquen entre si les seves troballes i entaulen polèmiques, moltes vegades estèrils, que no arriben al gran públic. La primera Història que ens caldria recuperar és la mítica, aquella que fa "poble", perquè s'ha fet molt més per l'espanyolització a les escoles explicant "Don Pelayo" i "Los Reyes Católicos" que amb totes les lleis repressores generades per l'estat central. Ens caldria, per tant, recuperar en primer lloc els mites: Isam al-Hawlani, Jaume I, Cabrit i Bassa, Ramon Llull, els Agermanats,... Si la llengua és el ciment d'un poble, els mites són el pedrolí que dona força al formigó.

De fet, hi ha hagut forts intents de part de cercles anticatalanistes per "valencianitzar" totalment les Illes Balears. Per a això s'han valgut d'instrumentalitzacions històriques, algunes molt subtils, altres més barroeres (1). El primer intent de fer una obra de conjunt fou la publicació *Balears*, promocionada per la Fundació March en 1974 (2). Es tractava d'una obra en què hi havia representants del professorat universitari de la secció universitària que funcionava en aquells moments a Palma. Va ser una obra primerenca que tengué la virtut de divulgar les darreres aportacions dels especialistes. Tot i això era una obra immersa en una col·lecció que havia de fer totes les províncies. No hi havia al darrere, per

tant, cap voluntat de recobrar la nostra història.

Els intents de fer País Balear són molt nous, i s'estavellen front la manca d'esperit unitari dels illencs. Els canaris, malgrat l'esperit arrelat a la pròpia illa, mantenen una idea superior, que a fora es trasllueix en la

Podríem dir que estam davant una aventura editorial encaminada a la publicació de llibres "guapos", amb poc text.

frase "som canari". Mai sentireu l'expressió "som balear": això no existeix. El context de les Balears és una creació de l'estat central que ha reforçat un centralisme natural (?) de Mallorca envers les altres illes i de Palma respecte Mallorca.

Per aquest motiu, qualsevol intent de fer alguna cosa que aglutini totes les illes, corre el perill d'esser rebutjat per principi des de Menorca i les Pitiüses. I aquest ha estat el cas de les malaurades Històries de les Balears publicades fins avui. No ens podrà

estranyar que el primer intent fos de Quadrado (3), on explicità clarament el seu esquema teòric d'Història de Mallorca (4). Quadrado es limità a superposar alguns aspectes marginals de les històries de Menorca i Eivissa al nucli central que era la Història de Mallorca.

Al 1979, en plena dèria autonomista, Gabriel Alomar publicà la seva *Historia de las Islas Baleares* (5) promocionada per una coneguda entitat d'estalvi. Aquesta obra precisava a la contraportada "Edición en castellano" (6), edició que, com vos podeu imaginar, fou l'única que es va fer. Resulta summament clarificadora la lectura de la introducció on s'hi destria la ideologia de l'autor. S'hi usa i abusa del terme "pueblo balear" que, sospitosament, s'apropa molt al concepte de "lengua balear" que s'ha intentat vendre des de certs cercles (7).

El profund anticatalanisme d'Alomar es destria a tota l'obra. Partint dels esquemes teòrics de Quadrado carrega les tintes sobre la reincorporació del regne a la Corona d'Aragó per Pere IV (8) i critica tots aquells historiadors que parteixen del concepte de Països Catalans (9).

En 1986, Pedro Parpal Lladó publica una *Historia, Geografía y costumbres de las Baleares* (10) en la línia dels llibres de text antics, del caire del famós inspector Joan Capó (11) i que no aporta res de nou. Hi ha grans buits històrics: passa dels regnes de la Casa de Mallorca a les Germanies, sense referències a capítols tan importants com "La Gran Desgràcia de Ciutadella".

Amb aquests precedents, l'Editorial Formentor llançà en 1989, en forma de fascicles, una *Historia de las Baleares* que, com a mínim, es pot considerar desafortunada. Els ante-

h) Pozos de torno

En Menorca encontramos una sencilla máquina hidráulica, muy primitiva, para sacar agua del subsuelo a gran profundidad. Son los «Pous de Torn» que han estado en servicio en toda la isla hasta décadas recientes.

La profesora JOAQUINA COMA publicó una breve pero cuidada descripción de este tipo de pozo.

Depósito de agua en Santja, Menorca. Abajo, antigua acequia de Polénca, Mallorca.

Conducción de aguas del torrente de Almellutx, en Mallorca.

Pozo de Torno menorquín, en Sa Forana.

Sistema de recogida de agua en la acequia de Son Camps, en Ciutadella.

Una pàgina qualsevol de la primera part de cada volum té aproximadament el 75 % del seu espai dedicat a il·lustracions i només el 25 % és text.

cedents s'han de cercar tant en les obres que ja hem comentat com en la *Historia de Mallorca* coordinada en 1972-74 per Mascaró Passarius (12). De fet, ens trobam que aquest autor és al darrere altre cop d'aquesta altra *Historia* (13) i resulta curiós com "oficialment" és una obra que no té autors (14). El director i coordinador és Jorge Quiroga i ens temem que cercaren novells llicenciats en història i sense feina per a la tasca de "negres".

El primer que ens caldria demanar és el per què d'aquesta obra, tota vegada que a l'esquifit mercat editorial de les Illes la publicació d'una determinada obra impedeix la publicació d'una altra de la mateixa temàtica, almanco per un espai d'una bona sèrie d'anys (15). Aquest problema és fa més greu quan l'obra en qüestió no té pràcticament cap valor ni aporta res de nou.

I en general la idea no era dolenta. No és original (16), però hagués pogut donar resultat. Cada tom es dividí en una primera part, diguem-ne, de divulgació i una segona a càrrec d'especialistes. Emperò ni la primera divulga, ni la segona aporta res de nou. És una pena que aquesta obra no tenguí una introducció general que permeti incloure-la en un context teòric o fins i tot ideològic. En línies generals, es pot afirmar que aquesta és una qüestió que, almanco conscientment, sembla que no preocupà els responsables de l'edició. En aquest aspecte ideològic és molt definida l'obra d'Alomar. Un pot no estar d'acord amb els seus plantejaments teòrics, matisaria molts de punts... emperò l'obra obeeix a una clara finalitat. En el cas de la de l'Editorial Formentor hem de deduir les coses a partir d'anàlisis més subtils, i val la

pena assenyalar que una pàgina qualsevol de la primera part de cada volum té aproximadament el 75% del seu espai dedicat a fotografies o il·lustracions (moltes vegades sols remotament lligades amb el contingut del tema que tracta), i només el 25% és text. En més ocasions del que seria desitjable trobam il·lustracions a doble pàgina i requadres copiats de diferents autors (17). I encara els textos se solen referir a definicions de caire general que es poden trobar a qualsevol enciclopèdia o llibre de divulgació. Podríem dir que estam davant una aventura editorial encaminada a la publicació de llibres "guapos" que adornin una biblioteca i que entretinguin amb les fotografies i les il·lustracions sense que hi hagi massa paraules, ja que podrien ocasionar "mal-de-mer".

El volum I es dedica a la prehistòria. El II abasta dels foners a la dominació musulmana. El III es dedica a Jaume I i la conquesta, el IV al Repartiment i el V als segles XIV, i XV. Lògicament, amb els VI i el VII es barrinen tota l'altra història. Si ordenàssim l'obra en forma de percentatges aproximats, referits als diferents apartats, tendríem:

Prehistòria i Història Antiga,	21,5%
Roma,	7,0%
Islam,	3,7%
Conquesta de Jaume I,	28,5%
S. XIV i XV,	13,1%
Edat Moderna (S. XVI-XVII),	13,1%
Edat Contemporània (S. XVIII-XIX),	13,1%

La desproporció és evident, i segurament la intencionalitat també. Es primen en aquesta obra tots els elements "diferencials": la prehistòria, la Conquesta i el regnat de la Casa de Mallorca. La resta de temes, alguns fonamentals, són tractats anecdòticament (138 línies de pàgines a tres columnes per a tractar l'assalt del call d'Inca i l'aixecament forà) o senzillament no es tracten (Canamunt i Canavall, bandolerisme,...).

Ens pot servir d'exemple una anàlisi més acurada del Vol. I. Es tracta d'una refosa de les anteriors obres de Mascaró Passarius on no es

repleguen les recents aportacions de l'arqueologia a les illes (18), de manera que manté les teories poc elaborades que s'han demostrat totalment errònies (19). La prehistòria que hi apareix és taxonomàtica, amb classificacions de diversos tipus de jaciments o aspectes puntuals (aigües, trepanacions...) sense que es noti un fil conductor global. A més a més se segueix intentant lligar el talaiòtic illenc amb el megalitisme europeu (pilastres de sales hipòstiles reben el nom de menhirs) i amb els íbers.

No és d'estranyar que aquesta obra fos rebutjada des del principi pels historiadors competents. No basten les bones fotografies a tot color per enganxar la gent. Per això ens sorprèn que ara un diari es dediqui a regalar-la amb el suplement dominical. D'altra banda és un fenomen immers dins la competència periodística (l'Enciclopèdia de Mallorca que publica un altre diari requeriria també comentaris) que, a l'hora d'ofertar, el que fa és posar en solfa la pobresa cultural de les persones en mans de les quals, "diuen", està la nostra cultura.

Jaume Serra i Barceló és historiador i assessor del CEP Palma.

NOTES

1. ROIG ARTIGUES, ANTONIO: *Historia y lengua de Mallorca. Siglos de andadura propia. Lengua Balear*. Palma de Mallorca (1984). El títol d'aquesta obra és prou revelador, però el contingut és encara més sorprenent. Hi trobam frases com «Los archivos de la Corona de Mallorca han volado a manos extrañas y los viejos documentos en cuanto tocan librería de antiguo, toman vuelo hacia tierras transbalears, de forma que la investigación no resulta fácil» (p. 6). «Precisemos, también, por principio y desde un principio que el Reino de Mallorca no entró a depender de ninguna de las partes que formaban la Corona de Aragón, sino que pasó a formar parte de las propiedades reales de Jaime I [...]» (pp. 13-14). «Hoy no existen desembarcos militares dados [referint-se al Capità Bayo], pero sí las invasiones pseudoculturales [...]» (p. 14). I moltíssims exemples més. La dèria de l'autor front els historiadors "catalanistes" arriba a l'extrem que el fa acusar els arqueòlegs de falsificar els jaciments per tal de poder demostrar la "catalanitat" dels balearics.
2. BALEARES: *Introducción Geográfica* per V.M. ROSSELLO VERGER, *Introducción Histórica* per A. SANTAMARIA, *Introducción Literaria* per FRANCESC

DE B. MOLL i *Arte* per S. SEBASTIAN. Fundación Juan March. Madrid, 1974.

3. PIFERRER, P./QUADRADO, J.M^a: *Recuerdos y bellezas de España. Islas Baleares*. Ediciones de Ayer. Luis Ripoll, Palma de Mallorca, 1968.

4. L'esquema teòric de Quadrado, magistralment construït, perdura fins els nostres dies. Parteix, lògicament, dels seus esquemes ultra-conservadors, i el que pretenia era demostrar la il·licitud i manca de necessitat de les revolucions liberals decimonòniques. Negant la presència de feudalisme a les Illes, i estructurant la societat mallorquina a partir de paràmetres comercials, carregava les tintes sobre forans i agermanats que protagonitzaren moviments "revolucionaris" en els segles XV i XVI i, en conjunt, s'atracaava molt a les idees polítiques i històriques dels carlins. Vegeu FILIBERTO, MAXIMO (EIP. Corbató): *Dios, Patria y Rey o el Catecismo del carlista*. Establecimiento Tipográfico de J. Tous. Palma de Mallorca, 1896.

Per a l'instrumentalització política de les Germanies podeu consultar: DURAN, E.: *Les Germanies als Països Catalans*. Ed./ Curial, Barcelona 1982, pp. 7-42.

Els esquemes de Quadrado han començat a ser qüestionats a partir de les obres d'alguns estudiosos del s. XIII. Especialment RICARD SOTO COMPANY i JAUME PORTELLA.

5. ALOMAR ESTEVE, GABRIEL: *Ensayos sobre la Historia de las Islas Baleares hasta el año 1800*. Ediciones Cort, Palma de Mallorca 1979, p. 9: «En la esperanza firme de que nuestras islas Baleares, todas en conjunto y cada una de ellas particularmente, logren pronto sus propios regímenes de autogobierno, un libro de historia de los pueblos que las vienen habitando, escrito con criterios actuales y a nivel de los jóvenes universitarios, se ha hecho necesario».

6. ALOMAR: Opu Cit. p. 9. Per a l'autor, les causes d'aquesta edició en castellà s'han de cercar en la necessitat de fer conèixer la nostra Història a tothom (?). Es defensa entroncant aquesta obra amb la doble versió que va fer Binimelis de la seva *Història de Mallorca*.

7. Aquest mateix autor, que no nega la unitat de la llengua, publicà una obra: *Un poble i una nissaga. La vila de Muro i els Alomar "de la Serra"* (Quaderns de Ca la Gran Cristiana/8, Palma de Mallorca, 1987) en la qual, amb l'excusa de respectar els dialectalismes, utilitza un llenguatge molt peculiar que s'assembla molt a aquesta Llengua Balear: «No piense pues el lector que al escribir una historia común de las islas lo hacemos con ninguna escondida idea panbalearica. Lo hacemos porque los hechos del pasado demuestran, sin lugar a dudas, que el desarrollo histórico de sus personalidades diferenciales solo puede cobrar pleno sentido en la unidad del Archipiélago» (sic).

8. ALOMAR: Opu. Cit. p. 10: «Y de la crónica de Pedro el Ceremonioso, verdadero libelo cargado de odio contra el Pueblo Balear y contra los reyes de su dinastía, más vale no hablar». Tot i que, com demostra Pau Cateura (*Política y Finanzas del Reino de Mallorca bajo Pedro IV de Aragón*, Institut d'Estudis Balearics, Palma de Mallorca 1982) s'hauria de matisar molt el fet d'aquesta reincorporació i "l'independentisme" i el "criollisme" dels mallorquins del S. XIV.

9. Lògicament es posa especial esment en tots els conflictes amb Barcelona (reincorporació, guerra dels Remences, guerra dels Segadors,...) sense citar els abundantíssims casos contraris (vegeu Opu. Cit. p. 13).

10. PAPPAL LLADO, PEDRO: *Historia, Geografía y*

Costumbres de las Baleares. Palma de Mallorca, 1986.

11. CAPO VALLS DE PADRINAS, JUAN: *Compendio de Historia de Mallorca*. Palma de Mallorca, 1929.

12. MASCARO PASSARIUS, J. (Coord.): *Historia de Mallorca*. 5 vols. Palma de Mallorca 1972-1974.

13. De fet és l'autor de la documentació i redacció del Vol. I i de bona part de les fotografies que il·lustren l'obra.

14. Les persones que hi surten citades són J.M. Mascaró, Jaime Abarca, L. Garrido, Jaime Garau i Gerardo Mora, a més dels director, dissenyador i altres elements editorials.

15. Respecte les obres globals d'història general, el tema és clar. Des de la Història de Mascaró, acabada de publicar el 1974, s'hagué d'esperar a 1978 perquè Xamena publicàs el seu manual (XAMENA FIOL, P.: *Història de Mallorca*. E/Moll. Palma de Mallorca, 1978) i a 1982 en què es publicà la de la col·lecció "Els Treballs i els Dies" (ALZINA, J./LESENNE, A./BLANES, C./LIMONGI, A./FIOL, P./VIDAL, A.: *Història de Mallorca*. 2 Vols. E/Moll. Col. Els Treballs i els Dies núm. 20 i 21, Palma de Mallorca, 1982).

16. D'alguna manera recorda la col·lecció de Nueva Clío de l'Editorial Labor (traduccions de la mateixa col·lecció francesa), en la qual la primera part és de divulgació i la segona de temes en conflicte i bibliografia més reservada a especialistes.

17. Ens consta que no s'ha demanat el permís pertinent a molts d'ells per reproduir-los.

18. El terme *recents* s'hauria de matisar ja que fa més de 5 anys que no es pot realitzar cap excavació "de programa" a Mallorca. Tot i això hi ha hagut avenços fonamentals: les excavacions a les Pitiüses, les aportacions de Víctor Guerrero, les troballes i excavacions de Son Ferrandell d'Olesa (Valldemossa), etc. que no hi formen part.

19. És el cas dels gravats rupestres, especialment de Sa Cova de S'Homonet, que s'han demostrat com majoritàriament són del S. XVII.

"Historia de las Baleares"

L'OCB ha expressat la seva queixa al DM per l'edició en fascicles d'una "*Historia de las Baleares*" en castellà, i sobretot per l'atemptat lingüístic que s'anunciava en el pròleg de presentació: cada autor podrà escriure els noms de lloc o de persona que necessiti en la llengua que voldrà! Així, podrem trobar-hi "Llucmajor" i "Lluchmayor", "Eivissa" i "Ibiza", "Jaume I" o "Jaime I"... Sembla mentida que a aquestes altures del segle XX, un diari prestigiós com DM no exigessi als autors d'aquests suplementes el rigor científic i, per tant, també lingüístic, que s'exigeix en el tractament de la informació.

Marià Villangómez, versions de poesia

PERE ROSSELLÓ BOVER

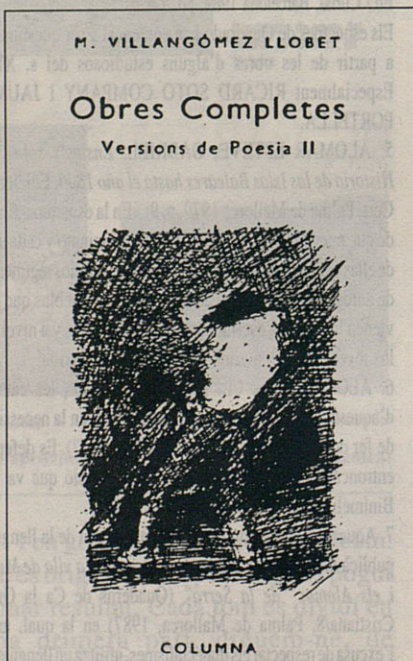
Un dels aspectes més importants de l'obra de Marià Villangómez és la feina de traductor. L'any 1985 la desapareguda editorial Llibres del Mall, sota el patrocini de la Caixa de Balears va reunir en tres volums el conjunt de l'obra poètica del poeta eivissenc. Quedava, juntament amb el llibre de prosa *L'any en estampes*, un aspecte molt valuós de l'aportació de Villangómez: les versions poètiques d'altres idiomes al català. Ara Columna ha estat l'editora d'aquestes traduccions, també amb l'ajut econòmic de "Sa Nostra", de l'Ajuntament d'Eivissa i del Consell Insular d'Eivissa i Formentera. Tot i el canvi d'editorial, aquesta edició continua la publicació de les *Obres Completes* del poeta pitius, fins i tot amb un format molt semblant, però es redueix a la poesia. Així, per exemple, la traducció de la comèdia *S'assemblea de ses dones* (1978), d'Aristòfanes, que va circular en una edició molt rudimentària, ha quedat encara fora de les *Obres Completes*.

En la nota preliminar que obre el primer volum Marià Villangómez explica la història de la publicació de les seves versions d'altres llengües, que sempre ha avançat paral·lelament a l'edició dels propis versos, des d'un primer poema de Ronsard aparegut en 1953 fins a *Thomas Hardy: Vint-i-un poemes* (1988). Mantenir l'ordre i l'estructura dels llibres en què varen aparèixer aquestes traduccions, com explica l'autor, resultava poc adequat, ja que, d'un mateix poeta, n'ha tret versions en diversos volums. Evidentment la solució adoptada sembla la més adient: s'han classificat els poemes primerament segons la llengua de què procedeixen; i, en segon lloc, s'han ordenat per ordre cronològic segons l'edat de l'autor. El resultat, però, deixa veure aquest origen

desigual dels poemes que formen l'edició, ja que en uns casos Villangómez tan sols aporta una versió d'algun poeta ben important i en altres el nombre de poemes traduïts fa ben palès que es tracta de tot un llibre. Tampoc les llengües de què ha traduït no tenen un tractament homogeni. L'anglès i el francès omplen

que hi ha de recreació en la seva labor: Villangómez no es limita a transvessar els mots d'un idioma a un altre, sinó que en traduir es fa seu el poema original i el transforma en un de nou. El resultat ja no pot ésser simplement un canvi de llengua, sinó que l'obra traduïda realment és una obra nova que també pertany al traductor. La traducció de textos científics, caracteritzats sobretot per la denotació, no sol presentar grans dificultats i podria realitzar-se mecànicament. Però en el llenguatge poètic, totalment connotatiu, la traducció és pràcticament impossible: la fonètica, l'estructura morfològica i sintàctica, els valors semàntics... canvien en cada idioma. D'aquí que, àdhuc en els casos en què Villangómez s'ha apartat molt poc del text original, és millor parlar de "versions". Per altra part, la mètrica i la rima també presenten dificultats per al traductor que un text en prosa no ofereix. En algunes ocasions Villangómez fa la seva versió tot adaptant la mètrica i la rima. En altres, però, tan sols conserva o adapta la mètrica. Però, tant en un cas com en l'altre, sempre hi ha el sentit especial de la comunicació que caracteritza el creador, tal volta perquè per poder traduir poesia cal ésser poeta.

El primer volum està format, com hem dit, per les versions de l'anglès. S'obre amb uns sonets de Shakespeare, però sobretot hi destaca la poesia romàntica, encara que recull obres d'autors fins a mitjans segle XX (Joyce, Pound, Brooke, Cummings, Auden, Dylan Thomas, etc.). El major espai és dedicat a Keats, Hardy i Yeats. En realitat aquestes versions procedeixen sobretot dels volums *W. B. Yeats: Trenta-quatre poemes* (1983), *Thomas Hardy: Vint-i-un poemes* (1988) i *Isabel o El test d'alfàbrega* i *La vigília de Santa*

pràcticament tot el gruix de la seva activitat com a traductor de poesia. Així, els dedica el primer i el segon tom d'aquestes *Obres Completes*, els més voluminosos. En canvi, el tercer, que és força més breu, recull les versions de l'italià, de l'espanyol, del portuguès i algunes retraduccions fetes a partir del castellà. És, per tant, una espècie d'apèndix o de calaix de sastre, que complementa realment el cos central de la tasca de traductor de Villangómez, formada essencialment pels dos primers.

Villangómez ha preferit usar el nom de "versió" més que el de "traducció" per referir-se a la seva feina. La tria del terme s'explica pel

Agnès (1984), de John Keats a més d'alguns altres introduïts en reculls de traduccions d'obres de diversos autors (*Versions de poesia moderna, Recull de versions poètiques, Noves versions de poesia anglesa i francesa*, etc.). El segon volum recull les versions del francès. Com en l'anterior, també el caracteritza una major presència de la poesia cocontemporània. Després d'algunes traduccions de poetes antics (Charles d'Orléans, Villon, Ronsard, La Fontaine, etc.), se centra principalment en la poesia postromàntica, caracteritzada pel corrent simbolista, i arriba també fins a mitjans segle XX: Gérard de Nerval, Baudelaire, Mallarmé, Verlaine, Rimbaud, Laforgue, Maeterlinck, Valéry, Apollinaire, Supervielle, Saint-John Perse, etc. El nombre de poemes introduïts de cada un d'aquests autors és també desigual. Així, Baudelaire, Apollinaire, Supervielle i, sobretot, Jules Laforgue ocupen la major part del volum. La raó és la

mateixa d'abans: així, s'ha introduït en aquest segon tom un llibre complet dedicat a un sol autor: "*Darrers versos*" i altres poemes de Jules Laforgue (1979). En comparació a les versions de l'anglès, potser les versions del francès s'aproximen molt més al text original per la major proximitat de l'idioma d'origen al català. El tercer volum és més tost un apèndix que recull traduccions molt més ocasionals d'altres idiomes. Hi destaquen principalment les traduccions de poemes de Leopardi. També les d'alguns poetes espanyols, com Luis Cernuda, que semblen respondre més que res a una admiració personal que porta Villangómez a intentar "fer-se seu" d'alguna manera alguns poemes estimats.

Finalment, cal remarcar que l'edició d'aquestes versions de poesia té un interès que va més enllà de la simple divulgació d'aquests grans poetes de la literatura universal, molts dels quals han estat traduïts al català

per altres escriptors (Manent, Triadú, Benguerel, etc.). Les versions de Villangómez són, en certa manera, una espècie d'"antologia personal", de "selecció" que respon únicament als interessos poètics de l'autor. Per això, aquestes versions són molt clarificadoras a l'hora d'entendre el món de referències poètiques en què es mou tota la lírica de Marià Villangómez. Tanmateix, però, aquestes "traduccions" són inseparables de l'obra pròpia, amb la qual en realitat formen un tot. □

M. Villangómez Llobet, *Obres Completes. Versions de Poesia I. Versions de l'anglès*. (Barcelona, Columna, 1991).

M. Villangómez Llobet, *Obres Completes. Versions de Poesia II. Versions del francès*. (Barcelona, Columna, 1991).

M. Villangómez Llobet, *Obres Completes. Versions de Poesia III. Versions de l'italià i d'altres llengües*. (Barcelona, Columna, 1991).

VINCENT VAN GOGH (L'Arlésienne)
Metropolitan Museum of Art, New York

BIBLIOTHEQUES MUNICIPALS

CORT

Pça. Cort, 1
C.P. 07001

SON RAPINYA

Catalina March, s/n.
C.P. 07013

SON XIMELIS

Cap Blanc, s/n.
C.P. 07011

RAFAL VELL

Pere Ripoll Palou, 9
C.P. 07008

GENOVA

Barranco, 2
C.P. 07015

ESTABLIMENTS

Pça Immaculada, 3
C.P. 07010

SANT JORDI

Bauçà, 31
C.P. 07199

ARENAL

Pça. Gaspar Rul. Ian
Garcies, 5
C.P. 07600

COLL D'EN REBASSA

Albuera, s/n.
C.P. 07007

BLANQUERNA

San Jaquín, 9
C.P. 07003

SON GOTLEU

Regal, 105
C.P. 07008

SA INDIOTERIA

Gremi Tintorers, s/n.
C.P. 07009

POLIGON DE LLEVANT

Ciutat de Queretaro, 3
C.P. 07007

MOLINAR

Xadé, 7
C.P. 07008

L'OLIVAR

Mercat de l'Olivar,
parades 104b/105b
C.P. 07002

AJUNTAMENT DE PALMA

La resistència antifranquista a Mallorca (1939-1948)

ARNAU COMPANY MATAS

Un dels tòpics historiogràfics ha estat pensar que després del cop d'estat del 18 de juliol de 1936 contra la legalitat republicana, la població mallorquina, considerada també tòpicament com a molt conformista i dretana, es va adherir totalment a l'Aixecament militar, però ara estam davant d'una nova fita que trenca aquests esquemes. Immediatament després de l'Aixecament, com a altres indrets de l'Estat, es va articular una oposició al règim franquista que significà l'inici d'un procés de reorganització dels diversos corrents de l'esquerra mallorquina.

Des del decenni dels setanta i molt especialment a partir de la mort de Franco s'ha anat publicant na sèrie d'estudis sobre la guerra Civil i el Franquisme, com els de Josep Massot i Muntaner, Miquel Duran, Llorenç Capellà, Antoni Nadal, Antoni Marimon i Miquel Martín, etc., que ens han fet avançar bastant en la superació de l'amnèsia històrica que va afectar la transició del franquisme, però a hores d'ara encara falta escriure la història global del franquisme, de la qual el tema de l'oposició clandestina és un capítol important.

David Ginard és un jove historiador sortit de la nostra Universitat que ha centrat les seves investigacions en els temes de la repressió i de l'oposició durant la Guerra Civil i el primer franquisme, i destaquen els seus treballs sobre les presons i els camps de concentració que existiren a les Baleras durant els anys de la Guerra Civil i sobre la repressió contra els maçons mallorquins.*

Ara ens presenta les seves darreres investigacions sobre un tema tan desconegut com la resistència antifranquista a Mallorca durant els anys 1939-1948. Aquest treball és un estudi seriós i exhaustiu sobre la reorganització de grups clandestins de republicans, socialistes, comunistes,

anarquistes, que utilitzaren tots els mitjans al seu abast per la lluita contra el franquisme. La seva principal activitat fou l'edició i la distribució de propaganda antifranquista, i disposaven d'una notable presència tant a Palma com a la Part Forana.

A més de la important aportació d'aquest treball sobre la resistència de les organitzacions clandestines al franquisme, cal també destacar la demostració que el moviment obrer mallorquí, després d'haver sofert els efectes d'una duríssima repressió, no quedà totalment anorreat a partir de 1939 i intentà la seva reorganització. D'aquesta manera el llibre enllaça la història del món obrer a Mallorca del període anterior al 36 amb la represa dels anys 60.

Per la nostra part, a més, volem destacar que l'autor ha sabut combinar la utilització de nombroses fonts orals amb fonts documentades inèdites procedents de fons privats, dels arxius de la presó provincial de Palma i dels partits polítics estatals. Tot això, molt ben completat amb una extensa bibliografia i la utilització amb molta cura de la premsa de l'època. L'ús de les fonts orals suposa la recuperació de la memòria històrica de centenars de persones anònimes que portagonitzaren un dels períodes més durs de la nostra història recent, i implica una major democratització de la història.

El llibre inclou també un extens apèndix documental, nombroses il·lustracions i es completa amb un

LA RESISTÈNCIA ANTIFRANQUISTA A MALLORCA (1939-1948)

David Ginard

Pròleg de Josep Massot i Muntaner

MENJAVENTS

interessant pròleg de Josep Massot i Muntaner, un dels millors experts sobre la Guerra Civil a Mallorca.

Aquest llibre serà de lectura i consulta necessària, no solament pels historiadors i especialistes de la llarga nit del franquisme, sinó també per aquelles persones interessades per la nostra història.

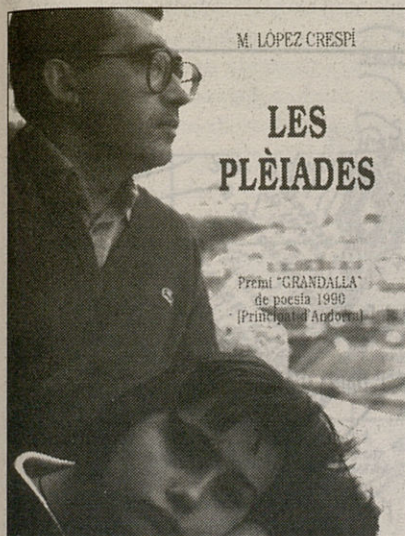
En definitiva, David Ginard ha culminat un treball molt útil amb uns plantejaments innovadors. Constitueix una imponent fita en el procés de la historiografia contemporània de Mallorca, que podrà servir com a model per futurs treballs d'investigació històrica.

David Ginard Féron: *La resistència antifranquista a Mallorca (1939-1948)*. Col·lecció Menjaments, 1. Edicions Documenta Balear. Palma 1991, 205 pàgines.

* En concret és autor de "Centres de reclusió a la Mallorca en guerra (1936-1939)", *Randa*, 28, 1991, pàg. 19-67. i de l'estudi introductori a les memòries de Josep Pons Bestard *Memòria de Mallorca*, El Tall, Palma 1990.

Les plèiades de Miquel López Crespí

S. A. L.

L'obra de Miquel López Crespí no necessita cap presentació. Avui no és la narrativa, no és el teatre, no és un conte per a infants. Avui és la poesia senzilla, utilitzant el recurs tècnic, però sovint prescindint dels esquemes tradicionals.

La nit, serenament cau. Apareixen una confusió d'imatges. Parla de la terra i de les ombres dels fills. Els fantasmes que habiten la ciutat al·lucinada. El geroglífic gairebé és inexplicable. I no sé si la darrera partida d'escacs és amb la mort.

Mentre llegex "Adagio", pens amb Rachmaninoff, tal vegada amb Albinoni. I estic intentant donar sentit a un univers real.

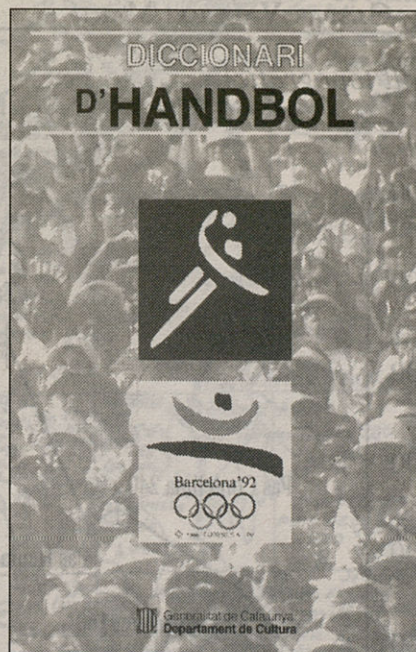
Venècia hi és present, amb el tímid coratge de totes les illes. He recordat el viatge llunyà, sempre present.

Al pobre lector de poesia que som, li agrada l'aire pesat i xop de perfums. I mentre segueix llegint, pens en el cos de dona que traspasa la suau brusa blanca de seda. Crec que, en efecte, així deu ser la seva absència. Quina llàstima, hauria volgut ballar l'adàgio melodiós i inesperat, i perdre'm amb ella per la foscor de la nit.

Insistesc. Ja sé que no és narrativa, però a *Les Plèiades* jo mateix he cregut

ser el protagonista de totes les històries. I m'he dit: "ja tenc més històries meravelloses per no anar mai a l'escola..."

Miquel López Crespí, *Les Plèiades*. Impremta Envalira, Andorra la Vella, 1990. Premi Grandalla de poesia 1990 del Principat d'Andorra.

El TERMCAT ens obsequia amb la col·lecció d'esports

E.M.

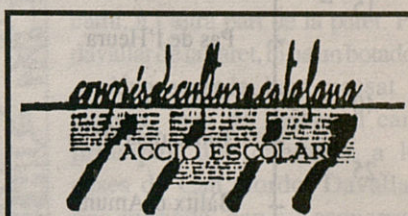
El TERMCAT té al seu càrrec la normalització terminològica dels mots especialitzats de la llengua catalana. Un dels camps més envaït de noms aliens és el de l'esport i TERMCAT ha dedicat atenció especial a l'estudi del seu lèxic. El resultat és la publicació d'una sèrie de 28 diccionaris, molt ben editats, per a cada un dels esports, llibres en els quals els practicants, monitors i qualsevol persona que en tenguí necessitat, veurà resolts els problemes de "fer esport en català". Els que hem rebut fan referència a les especialitats olímpiques de **basquetbol, ciclisme, gimnàstica, handbol, híptica, judo, natació, piragüisme, tennis de taula,**

tir amb arc, vela i voleibol.

Molts lectors ja deuen conèixer el fet que els col·legis reticents a introduir l'ensenyament en català defugen -o defugien- el compliment dels horaris mínims assegurant que feien dues assignatures totalment en la nostra llengua: dibuix i esport. Si els alumnes i els pares s'ho proposen, ara estan en condicions d'exigir que els centres, pel que fa a les activitats físiques, s'apliquin a desplegar la terminologia correcta que permeti l'ús social de l'idioma en aquest espai tan concorregut i participatiu.

L'edició és a la venda i es pot adquirir a les llibreries.

També podeu consultar-la en el departament de CURSOS de l'OCB.

Acció Escolar del Congrés de Cultura Catalana "el país a l'escola" Curs 1991-92

Relació d'activitats previstes

Alumnes d'EGB:

- Teatre
- Aprenentatge de Sardanes
- Cançó Popular Catalana
- Auques i Còmics, "Jocs Olímpics"
- Defensem la Natura - Festa de l'Arbre
- Poesia

Estudiants de BUP, COU i FP:

- Poesia
- Treballs, tema: "L'Europa de les nacions"
- Jornades d'Intercanvi per a Estudiants dels Països Catalans, tema: "L'Europa de les nacions"
- Còmics, "Jocs Olímpics"

El termini d'inscripcions és del 15 de novembre al 15 de gener.

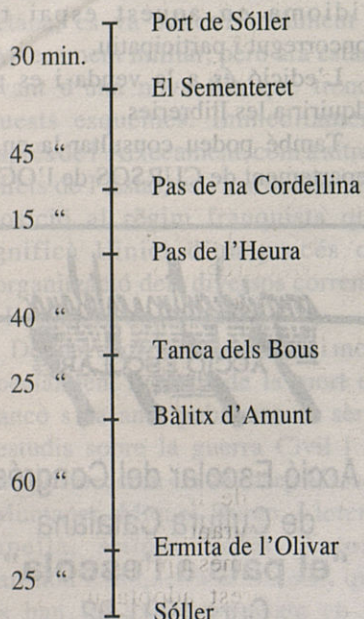
El termini de presentació de Treballs, Auques i Còmics i POesies es clourà el 30 d'abril de 1992.

El Pas de l'Heura

Del Port de Sóller a Sóller pel pas de l'Heura i Bàltx d'Amunt

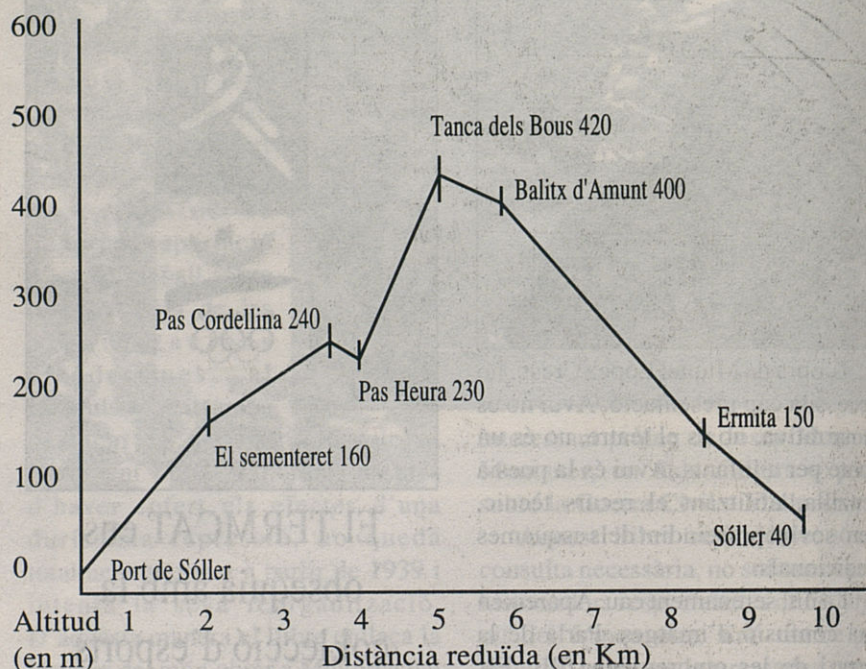
GASPAR VALERO I MARTÍ

Horari

Total: 4 h. (Temps aproximat de marxa sense les aturades)

Tall topogràfic:

Orientacions de camí

Partim del Port de Sóller, concretament de la desembocadura del torrent del Port i començam a caminar pel camí de la Illeta, que discorre pel marge dret del torrent, paral·lel inicialment al camí de la Figuera, que va per l'esquerra. Aquests primers metres de ruta presenten l'aspecte d'un carrer del Port, amb cases baixes, xalets residencials, i sòl asfaltat. Prest comença una pujada que es manté constant. Hem de posar atenció al primer revolt, ja que hem de deixar el carrer ample i continuar dret, ultrapassant una barrera metàl·lica, per un camí de carro, asfaltat recentment. El paisatge és ara dominat per les oliveres. A la dreta encara és present el torrent. Prest passam vora una casa,

a l'esquerra del camí. Té portal de llinda i alçat de dues plantes. Més amunt trobam també diversos porxos de collidors d'oliva. Prest arribam al coll del Figuerat. A l'esquerra, traspasat un portell, hi ha uns dels camins que condueixen a la torre Picada. El nostre itinerari continua cap a la dreta, encara per asfalt. Després d'una giragonsa cap a l'esquerra, s'acaba l'asfalt, alhora que apareix davant la nostra vista la silueta de la torre Picada. La imatge de fortificació en constant vetlla sobre la mar encara es desprèn del seu retallat perfil.

La nostra via s'apropa a la mar fins que assoleix una envejable situació de balconada marina. A partir d'ara, el camí discorrerà durant un bon tros de

l'excursió paral·lel a la línia de costa. La primera casa que es fa present és Cal Canonge, a la dreta del camí. Poc més envant, entre pins i oliveres, apareixen altres construccions, com Ca l'Americà, a l'esquerra. Rera les cases, s'aixeca imponent el penyal Bernat, punxegut i aïllat. Mentre, la retallada línia de ribera esbossa accidents com el cap de la Punta Llarga i la caleta de les Cambres, així com la Illeta. A mesura que avançam, apareixen algunes cases més.

Quan el camí passa sota el penyal Bernat, descriu dues giragonses per guanyar altura. Després del segon revolt podem deixar el camí de carro i pujar pel camí empedrat i esglaonat que surt de la dreta. El camí de carro

Del Mapa General de Mallorca, de J. Mascaró Pasarius.

unes interessants teules pintades.

A menys de cent metres de Can Joan de la Dida, apareixen les cases de Ca les Bales. El seu portal forà s'obre a la part dreta del camí. A la dreta de la façana principal s'aixeca una original cisterna amb coberta de volta semicircular. A l'ala sud-oest de les edificacions, s'hi troba una tafona de reduïdes dimensions.

Alguns minuts més endavant, després d'una curta pujada, trobam a la dreta un portell de nova factura amb el nom de Can Bardí. Continuem recte i arribam a un portell que tanca el nostre camí amb una barrera metàl·lica. Hem de franquejar la barrera per una desviació a l'esquerra del camí, a l'altra part de la paret. Per davall de la paret, hi ha un botador.

Una vegada hem passat la barrera, hem de deixar el camí principal, que condueix a les cases de Can Gordo. Davallam una marjada, cap a l'esquerra, i continuem en línia recta pel nou camí de ferradura que es va configurant. Ara veim la Illeta des de més a prop. Aquesta nova via prest adopta una posició encinglerada, abocada sobre la mar. Cap al nord apareixen nous elements paisatgístics, com la torre de na Seca, al capdamunt del morro de cala Roja i, més proper, el penyal Bernat del Joncar. Arran de mar es troba la zona de la font del Joncar. Aquesta font, fou víctima d'un gran esclavissament de terra i roques, i quedà completament desfigurada. Contaven els pescadors que la seva aigua no es podia ficar dins cap recipient, car es "marejava", és a dir, tornava tèrbola. Ara, difícilment ho podrem confirmar.

Aquest sector ha estat anomenat la petita Costera, en referència a la similitud de paisatge i de situació que presenta aquest camí amb la Costera, a l'altra part del torrent de Bàltx o de na Mora. La vegetació és constituïda per pins, penjats en difícil equilibri sobre el rost coster, estepes blanques,

secciona aquesta vella via, però no desapareix, sinó que continua pujant per l'altre costat. Aquest camí empedrat ens deixa a les portes d'unes cases, conegudes amb el nom del Sementeret. Tenen una sola planta, amb portal de llinda. Embegudes en la façana, hi ha una cisterna i una pica

per a l'aigua. No gaire lluny del Sementeret es troben les cases de Can Joan de la Dida. El parament de les cases que dona al camí s'aixeca sobre unes roques naturals. El portal forà es localitza a la façana est, a l'altra part del portell d'entrada. El voladís d'aquesta mateixa façana est mostra

La Tanca dels Bous

La Tanca dels Bous constitueix el punt de referència més important del vessant de llevant del puig de Bàlitz. Constituïa una modesta explotació agrària i ramadera inclosa dins la propietat de Bàlitz d'Amunt. La dedicació ramadera queda ben explícita amb el mateix nom, i encara en l'actualitat hem vist alguns bous pasturar pels seus voltants. Aquesta dedicació a la ramaderia bovina era combinada amb el conreu de cereals i amb la recollida d'oliva.

L'humil edifici no és gaire més ric que una barraca de roter o que un porxo de collidors d'oliva. Es troba orientat cap al sud-est i té planta rectangular dividida en tres estances. El portal forà, l'únic de la construcció, apareix al

bell mig de la façana i té llinda de fusta. Aquest portal dona accés a l'estança central, usada com a habitatge humà; l'angle del fons de la sala, a la dreta, és ocupat per una foganya; rera la porta, encara es veuen les restes d'un gerrer; el sòl està empedrat amb lloses. A la dreta, una petita porta permet l'ingrés a la segona estança, actualment amb la coberta esfondrada i amb un petit finestró a la paret que tanca el lateral nord. La tercera estança, a l'esquerra, es destinava a la bístia, i encara presenta una menjadora. Adossada a aquesta darrera cambra, formant angle recte amb la façana principal, apareix un forn de pa. La coberta és d'un aiguavés, amb teules; es troba en mal estat, fins a tal punt que ja comença a esfondrar-se.

i xiprell, entre d'altres espècies. Un detall que podrem observar, a la nostra dreta, és una cavitat amb una heura que la identifica. Passada aquesta cova, el pinar es fa més espès i abandonam momentàniament la vista sobre el mar. A l'esquerra, apareix una nova cavitat. Pocs metres després, un rotlle de sitja ens marca una bifurcació de camins. El tirany que parteix cap a l'esquerra, en direcció al mar, davalla a la font del Joncar. El camí més ample, continua lleugerament cap a la dreta, en pujada cap al coll de na Cordellina. Presenta un tram ocupat per roques caigudes d'esbaldrecs antics, en pujada cap a un nou encinglament del camí, en forma de cornisa estreta, entre la paret tallada i la caiguda cap a la mar. Un pi penjat assegura la part més vertiginosa, mentre ens aproximam al penyal Bernat. Pocs metres més envant, un segon pas s'ha de franquejar grimpant una roca, on és necessari usar les mans. Tot just superat aquest pas, arribam al primer revolt de la pujada cap al coll de na Cordellina. Ens trobam a la base del penyal Bernat, que apareix com un conglomerat disforjo. El coll neix del vessant dret del penyal. Arribam al coll de na Cordellina després de salvar els darrers metres de pujada des de la base del penyal Bernat del Joncar.

Des del coll de na Cordellina es pot contemplar una impressionant panoràmica de la fondalada del torrent de na Mora, amb la torre de na Seca dominant el conjunt més proper i el puig Major com a guardià superior, més a la dreta. Les roques cantelludes i els vessants deforestats acaben de

Capelleta dedicada a la Mare de Déu de Llorda, vora el santuari de la Mare de Déu de l'Olivar.

Santuari de Santa Maria de l'Olivar

El santuari de Santa Maria de l'Olivar té el seu origen en una capelleta que l'any 1917 manà construir dins els terrenys de la finca anomenada l'Olivar del Fenàs mossèn Pere-Lluc Ripoll i Moragues. L'advocació de l'oratori era en honor de Maria Immaculada, en record de l'aparició de Lourdes de 1858. L'any 1943 es va emprendre la construcció d'un santuari de proporcions majors, gràcies als sacrificis de mossèn Pere-Lluc Ripoll i de la seva germana Maria Magdalena. El nou santuari fou inaugurat l'any següent. Entre 1971 i 1978 estigué a cura d'una comunitat de monjos jerònims. Des de 1980 hi habita una comunitat de monges canongeses agustines, provinents de Santa Magdalena de Palma. (Dades preses de la "Nota històrica" realitzada per Lorenc Alzina i Rosselló, inclosa dins els *Goigs a Santa Maria de l'Olivar*).

L'entrada al santuari es realitza per una esplanada tancada que conté tres xiprers i, a la dreta, una cisterna. La façana principal presenta el portal a l'esquerra, una doble escala central que condueix a un portal cegat i, a la part superior dreta, l'espaldany de la campana. El portal de l'esquerra condueix a les dependències del monestir i, per

un altre portal, a la dreta, s'accedeix a l'església.

L'església del santuari és de planta de creu grega amb cúpula sobre arcs de mig punt. presideix el recinte una imatge de la Mare de Déu de l'Olivar, situada sota un dosseret. Vora l'entrada, cobreix la paret un panell de rajoles ceràmiques amb la imatge de Santa Catalina Thomàs i una llegenda que diu:

"Santa Verge Catalina
que per sempre al cel regnau
ompli de fe i de pau
vostra terra mallorquina".

Sortint del santuari, a l'oest de les edificacions i rera una creu de fusta, es troba el recinte de paret que acull la Capelleta. és de reduïdes dimensions i presenta una estructura bastida amb pedres irregulars. L'interior simula la cova de Lourdes, amb unes imatges que representen la Mare de Déu i Santa Bernadeta Soubirous. Vora la Capelleta hi ha una cisterna amb una imatge d'un àngel. L'idret constitueix una bona miranda per gaudir de la panoràmica sobre la ciutat de Sóller.

definir la imatge d'aquesta vall inhòspita però alhora captivadora.

La continuació del camí es planteja ja directament cap al pas de l'Heura, que queda lleugerament a la nostra dreta. Per abastar-lo, hem de realitzar una davallada molt rosta per una contrada amb restes d'incendi. El tirany, molt perdut, discorre aferrat al coster, en davallada amb tendència cap a la dreta. Després de set o vuit minuts de davallada, podem destriar un rotlle de sitja entre les restes cremades. Des d'aquest rotlle, continuam cap a la dreta, cap a la paret de roca llisa solcada pel pas de l'Heura.

Una vegada hem assolit la base del pas de l'Heura, podem contemplar la seva configuració: un relleix rocós, embiaixat cap al nord, que com un crull en la penya, puja encingladament. A la dreta del pas, sobre el penyal vermellós, es noten encara les marques de l'antiga heura que li va donar nom. Iniciam la pujada del pas, àeria però segura. A la part alta realitza una zig-zaga, amb un revolt a la dreta i un altre a l'esquerra. Mentre pujam, la mar, només visible fins ara a l'esclatxa del torrent de na Móra, va apareixent i ampliant la línia blava de l'horitzó marí, a costa de la superació del domini del roquissar. Des del pas de l'Heura,

abastam el pas de na Cordellina, novament recuperada l'altura.

Superat el pas de l'Heura, el camí adopta la forma de tirany poc marcat que avança sobre el roquissar. Poc més amunt deixam una segona heura a l'esquerra i trobam una petita miranda des de la qual podem contemplar el tram final del torrent de na Mora. La desembocadura del torrent és anomenada cala Ferrera, encara que també és coneguda amb el nom, no exempt d'ironia per la inaccessibilitat del lloc, de port de Fornalutx. A la part dreta del torrent podem observar també el curiós Forat.

La pujada continua amb irregularitats del terreny i amb tendència cap a l'esquerra. Després d'un primer passet entre roques, la torre de na Seca es manté a l'esquerra. Prest apareix un segon pas que s'ha de pujar amb ajuda de les mans. Superat el pas, sorgeixen grans penyalars erosionats per l'acció de l'aigua i del vent, en forma de grans blocs de *lapiaz*. L'itinerari ara avança cap a la dreta, i el camí es perd entre un autèntic caos de roques. Mantenim la direcció bàsica cap a l'est, i prest sortim del roquissar i arribam a un planiol amb una figuera, emmarcat per una paret de marge. El massís del puig Major, amb el penyal

del Migdia com a contrafort situat a la part dreta, dominen la panoràmica visual.

Poc després del planiol retrobam el camí empedrat. En destaca una rampa empedrada i delimitada per un gran marge lateral de sosteniment. Cap a la dreta, apareixen el coll de Biniamar, via d'accés a la Costera, i dues terribles urpades realitzades per la mà humana contra la natura: la pista del coll de Biniamar i les obres de la perforació per arribar a la font de la Costera. A partir d'ara el camí realitza una lleugera davallada i franqueja diverses marjades amb petites i ben treballades rampes que salven còmodament el curt desnivell. Deixam a l'esquerra una dissimulada era de batre i, amb el camí amb graons empedrats, arribam a un solitari pou que abastia d'aigua la contrada. Aquest pou té una forma singular ja que aprofita les roques naturals per formar el coll i a més presenta un petit cossi o pica ceràmica vora l'entrada per treure aigua. És el preàmbul de la Tanca dels Bous, on arribam immediatament.

Partim de la Tanca dels Bous en direcció a Bàltx d'Amunt. El camí continua empedrat i esglaonat. Prest passam un portell amb barrera metàl·lica que ens emmarca la vista de l'arredonit puig de la Bassa (820 m),

també conegut amb el nom de Comuna de Fornalutx. Als seus peus, apareixen les ruïnes de Bàltx d'Enmig. A pocs minuts, apareix un segon portell, mentre les oliveres es fan més espesses i el puig de la Bassa queda a la nostra esquerra. Cinc minuts més endavant arribam a un portell ample que ens permet l'accés al camí de carro que uneix Bàltx d'Amunt (a l'esquerra) amb el camí de la Figuera i el port de Sóller (cap a la dreta). Els estreps orientals del puig de Bàltx apareixen a la nostra dreta.

Anam cap a l'esquerra, i les cases de Bàltx d'Amunt no es fan esperar. Hi arribam per la part posterior, on es mostra una construcció de dues plantes, amb un volum afegit que sobresurt de la façana i acull una petita terrassa amb barana de ferro. La coberta presenta dos aiguavessos principals més uns altres dos laterals afegits. Hem de vorejar les cases i dirigir-nos cap a l'esquerra, de tal

manera que ens quedin a la nostra dreta. Així, immediatament arribam al camí vell dels Bàltx, que uneix Sóller amb les tres possessions que duen el nom de Bàltx: d'Amunt, d'Enmig i d'Avall. Des de la construcció de la carretera Sóller-Lluc l'any 1959, el tram més recorregut d'aquest camí no arriba a Sóller, ja que es limita a l'enllaç amb el mirador de les Barques.

Des de Bàltx d'Avall continuam la ruta cap a la dreta, en direcció a Sóller i al mirador de les Barques. Deixam a l'esquerra l'itinerari dels altres Bàltx i de la Costera. Avançam per un ample camí de carro, planer i envoltat d'oliveres. A poc més de deu minuts de les cases de Bàltx d'Amunt, deixam a l'esquerra la bifurcació del camí vell de Montcaire, emmarcada per un portell amb barrera metàl·lica. Aquest llarg i bell camí arriba a les amagades cases de Montcaire després d'escalar el coll del Trenc, al vessant

nord del puig de la Bassa.

A uns vuit minuts de la cruïlla de Montcaire, trobarem un altre entreforc de camins. És important posar-hi atenció, ja que cap a l'esquerra, en la direcció que sembla més recta, trobaríem pocs centenars de metres més envant, el mirador de les Barques. En canvi, cap a la dreta, en davallada, continua el camí vell de Bàltx a Sóller. El mirador de les Barques, per la seva ubicació en la carretera C-710 (km 42 ?), pot servir com a punt per acabar l'excursió, sempre que s'hagi previst la combinació de mitjà de transport. Però nosaltres acabarem la descripció de l'excursió a Sóller.

Així doncs, deixam a l'esquerra la bifurcació cap al mirador de les Barques i avançam, en davallada, pel camí de Sóller. Alguns metres més envant trobam algunes de les instal·lacions del restaurant del mirador de les Barques, l'edifici del qual queda a una certa altura sobre el nostre camí.

El pas de na Cordellina, des del pas de l'Heura.

Vista del pas de l'Heura.

Des d'aquesta zona, coneguda amb el nom de coll d'en Pastor, continuem en clara davallada pel camí, que es manté ample i realitza algunes giragonses, sovint amb dreces marcades que eviten els revolts. A l'esquerra ens queda la casa de la Torreta dels Pelats. Un poc més avall, aproximadament a un quart d'hora d'haver deixat el mirador, surt del camí una bifurcació cap a la dreta, amb el sòl encimentat. Val la pena deixar el camí principal, agafar per uns metres el camí de la dreta i, immediatament, localitzar una dreuera que parteix cap a l'esquerra. Més que d'una dreuera, es tracta del primitiu camí de ferradura, substituït en part pel camí de carro per on discorriem fins ara. A partir d'aquest moment, per tant, hem de tenir present la constant dualitat de camins: l'ample, de carro, que descriu amples giragonses; i l'estret, de ferradura, que davalla més directament cap a Sóller i que sovint es troba empedrat i esglaonat.

El camí de ferradura comença amb

un tram ombrívol, amb davallada esglaonada. Mentrestant, davant la nostra vista fa acte de presència una nova panoràmica, dominada pel puig del Ofre i els Cornadors. Aviat apareix a l'esquerra el camí ample, amb el qual conflueix el nostre. Avançam uns cinquanta metres pel camí ample i tornam a agafar el camí de ferradura, que reapareix a la nostra esquerra. Envaït per la vegetació, una paret longitudinal marca el seu lateral esquerre. La contrada per on ara transitam és coneguda amb el nom de les Mòtes. Alguns minuts més abaix, travessam el camí ample dues vegades consecutives i en dues altres ocasions, sengles revolts del camí ample, passen tangencialment vora el nostre. Just després arribam a la carretera Sóller-Lluc (C-710, Pollença-Andratx), que hem de travessar. A l'altra banda de carretera, apareix el santuari de Santa Maria de l'Olivar.

Deixam el santuari de Santa Maria de l'Olivar i davallam pel camí de

ferradura. A la dreta queda el camí ample de carro i, més amunt, el camí que comunica amb la carretera. La davallada es escalonada i travessa en tres ocasions el camí ample. Després d'una reixa que emmarca la part dreta del camí, aquest desemboca en el camí de carro, per on hem d'anar, cap a la dreta. Dos minuts més envant, tornam a trobar el nostre camí de ferradura, a l'esquerra. A la vora, destriam una era de batre amb alta garlanda. Poc després, tornam a travessar el camí ample i el sòl del camí apareix recobert d'una capa de ciment. Passam per un estret corredor configurat pel parament posterior d'una de les primeres cases dels afores de Sóller, a la nostra dreta. Així passa també amb una segona casa, Can Fabiol. Just després, arribam al camí asfaltat, pel qual anam, cap a la dreta. Sóller s'estén als nostres peus. Vora el camp de tarongers de la Ruberta, el camí volta a l'esquerra. Les muntanyes que envolten la vall de Sóller se'ns mostren ara en tota la

La rústica construcció de la Tanca dels Bous.

seva magnitud. De nord a sud, passant per l'est, podem observar: el penyal del Migdia (massís del puig Major), la serra de Son Torrella, el puig de l'Ofre, el barranc de Biniaraix, els Cornadors i la serra d'Alfàbia.

Arribam al torrent de Fornalutx. La carretera hi discorre paral·lela, i ens queda a la nostra esquerra. Alguns minuts després arribam a la cantonada del camp de futbol, on voltam cap a l'esquerra, per damunt el pont del

torrent. Una fita vora el pont, possiblement de la segona meitat del segle XX ens aclareix: "Del camino de la Figuera al camino de Fornalutx". Entram al carrer de la Victòria de l'11 de maig, que acaba al carrer de la Lluna, just a la vora de la plaça de Sóller. □

Post scriptum: Les alteracions del nostre patrimoni natural i etnològic han arribat a la zona d'aquesta

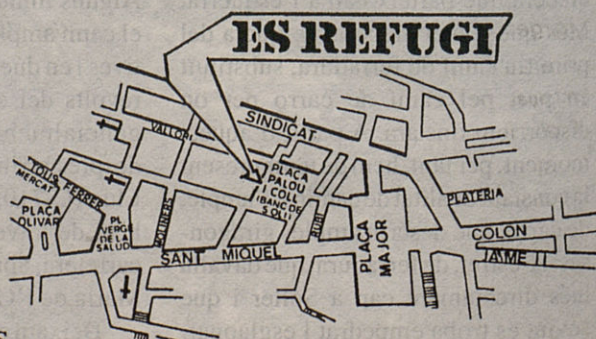
excursió. Amb l'excusa del progrés s'està destruint una ampla zona verge al voltant dels accessos a la font de la Costera. Així, la bella contrada de la Tanca dels Bous avui mateix és víctima de l'urpa de les excavadores que semblen ignorar que la Serra de Tramuntana ha de ser parc natural i patrimoni inviolable de tots el mallorquins. És trist reconèixer-ho, però, a hores d'ara, desconexim l'impacte que les obres tindran sobre l'itinerari de l'excursió.

ES REFUGI

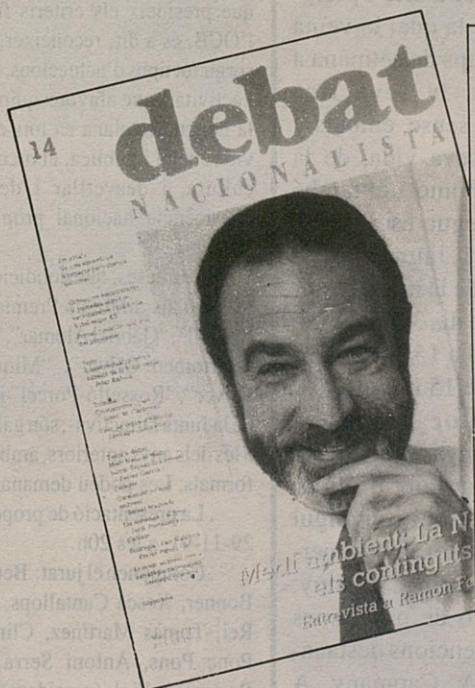

Pl. Palou i Coll, 10 (Banc de s'Oli)
Telèfon 71 67 31
07002 CIUTAT DE MALLORCA

ESPECIALISTES EN ARTICLES
DE MUNTANYA, CAMPING I ESQUÍ

El nacionalisme és a debat.

Revista
trimestral

El núm. 15 és al quiosc o llibreria

debat
NACIONALISTA

"Pretén ésser una eina més al servei de la reconstrucció nacional dels Països Catalans oberta a totes les tendències i ideologies que vulguin, sense complexos, construir la nació catalana".

Subscriu-te i participa en el debat.

Targeta de subscripció

Nom _____
Adreça _____
Població _____ Tel. _____

- ☐ Subscripció normal 2.500 Ptes.
☐ Subscripció suport. 3.500 Ptes.

Altres formes de pagament

- ☐ Xec bancari
adjunt núm.
☐ Contra reemborsament
☐ Gir postal

Domiciliació a Banc o Caixa

_____ de _____ de 199
Sr. Director Banc o Caixa _____

Sucursal _____
Adreça _____
Compte corrent/
llibreta d'estalvis núm. _____
A nom de _____

Distingit senyor,

Us preguem que fins a una nova ordre feu efectiu a Fundació CDP amb càrrec al meu compte corrent/llibreta d'estalvis els rebuts anyals, que per a aquesta entitat us siguin presentats. Cordialment,

Signat

Gran Via de les Corts
Catalanes, 570, entresol
Tel. 454 97 02
Fax: 454 97 03
08011 Barcelona

Fundació
CDP
Centre
Documentació
Política

VOLTOR ret homenatge a Mª Aurèlia Capmany i demana a TVE i TV3 la reposició i confecció de programes monogràfics sobre l'escriptora i política

Maria Aurèlia Capmany, d'acord amb la seva condició de "dona finestrera, i no escriptor de laboratori", com ha dit Espinàs, va dedicar gran atenció a tots els mitjans de comunicació, i amb l'auxili de la seva intel·ligència, capacitat, curiositat i interès per tot, la facilitat d'utilització d'un català molt ric i expressiu amb moltes formes pròpies de la Mallorca que tant estimava i sovintejava, apareixia freqüentment en els programes de ràdio i TV, on ràpidament captava l'interès de l'audiència.

L'Associació Voltor, com a Entitat per a la normalització lingüística als mitjans de comunicació, vol retre homenatge a la gran escriptora i lluitadora desapareguda, i ho fa amb les paraules del batle de Barcelona difoses per TV, exaltant la "criatura urbana, enamorada de la mar, nedadora del Mal Pas, amiga d'altres ciutats" que fou Capmany i citant el vers "Del mar ets reina encara, ton ceptre és lo trident".

Voltor havia demanat a TVE-Sant Cugat la reposició d'una interessantíssima entrevista feta a M. A.

Capmany el juliol de 1988, en forma de "sessió de psicoanàlisi", a la sèrie "El divan d'Ivan", del teòric i periodista Ivan Tubau, en la qual la veïna d'estiu, vacances i caps de setmana a Mallorca desvetlla la seva rica personalitat i parla sense embuts i molta gràcia de la seva vida, de la relació amb "el seu homo", el també recentment desaparegut escriptor i polemista manacorí Jaume Vidal Alcover, de l'amor i de la mort, entrevista que es va emetre dia 3 d'octubre.

A les 0'50 h. del dia 15, TVE-1 va dedicar-li un espai de 15 minuts.

Finalment, Voltor demanà a Televisió de Catalunya i Televisió Espanyola la preparació d'algun programa que resumeixi i divulgui la molta feina i l'extraordinària personalitat de Maria-Aurèlia Capmany, així com la reposició de programes monogràfics o intervencions destacades sobre i de M. A. Capmany. A TVE-Balears es demanà un programa sobre les relacions de Capmany amb Mallorca i les Illes.

Palma, octubre de 1991.

Els Premis 31 de desembre de l'OCB

Els Premis de l'OCB han acudit puntualment a la Va. Convocatòria. En el tríptic que l'entitat ha editat amb les bases i els terminis, hi destaquem:

La finalitat dels Premis és la mateixa que presideix els criteris fundacionals de l'OCB, és a dir, reconèixer, estimular i fer sorgir tot tipus d'actuacions, comportaments i activitats que afavoresquin l'ús normal de la llengua catalana en tots els àmbits de la vida social i pública, així com promoure la cultura, i desvetllar i desenvolupar la consciència nacional pròpia de les Illes Balears.

Les bases, que condicionen cada tipus d'opció als diferents Premis -"Francesc de B. Moll", "Gabriel Alomar", "Emili Darder", "Bartomeu Oliver", "Miquel dels Sants Oliver", "Rosselló-Pòrcel" i les Distincions de la Junta Directiva-, són gairebé idèntiques a les dels anys anteriors, amb petites variants formals. Les podeu demanar a l'OCB.

La presentació de propostes acabarà el 29-11-91, a les 20h.

Componen el jurat: Bet Abeyà, Antoni Bonner, Xesca Cantallops, Josep Forteza-Rei, Tomàs Martínez, Climent Picornell, Ponç Pons, Antoni Serra, Marià Serra, Bartomeu Fiol (president) i Antoni Mir (secretari).

El veredictes farà públic dia 19 de desembre, en l'acte i sopar que tindrà lloc en el Casino Mallorca.

UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU PRADA 1991

Tenim a les mans la informació de l'Assemblea que, una vegada clos el curs, celebra la UCE a Prada. En l'apartat de dades i estadístiques, hi ha un parèntesi que diu:

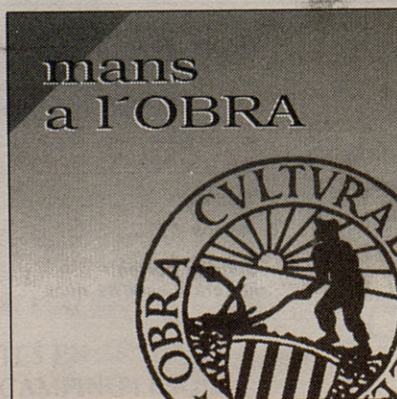
"(Cal agrair la iniciativa de la Universitat de les Illes Balears en concedir beques)"

Potser perquè ningú no en va parlar, no es diu que molts mallorquins que assisteixen a la UCE són becats per l'Ajuntament de Palma i l'Obra Cultural Balear.

Creim que calia l'aclariment en benefici d'una més precisa i objectiva informació.

Nota de la Redacció d'EL MIRALL.

L'OBRA CULTURAL BALEAR HA EDITAT UN TRÍPTIC INFORMATIU

Sota el lema "Mans a l'OBRA", pulcrament imprès, el tríptic és una eina d'informació que resumeix la trajectòria de l'entitat en els seus trenta anys d'existència, amb dades que posen de manifest la presència que ha tenguut i continua tenint en la consciència cultural i nacional del país. Una història i un programa de futur -exposats en la mesura que permet el tríptic- que són de molt bon rebre.